Немачка 3.00 DEM. САД 1.25 USD. Швајцарска 2.50 CHF.
Шведска 13.00 SEK. Аустрија 20.00 ATS.
Грчка 230 GRD. Енглеска 1.00 GBP

ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

9 770032 339010

10. V 1991. ● ИЗЛАЗИ ПЕТКОМ ● ГОДИНА LIII ● 30 ДИН. ● БРОЈ 2054

ВЕЛИКА НАГРАДНА ИГРА АМЕРИКА 3. КОЛО

ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК У МУЗЕЈУ ВЕШТИЦА

Ripley

Веровали или не!

БЕРТ ВИЛКИНСОН

ИЗ ОСВИГОА (ДРЖ. НЬУЈОРК, С.А.Д.), ПОЧЕТКОМ ЧЕТРДЕСЕТИХ ГОДИНА РАДИО ЈЕ КАО КОНТРОЛОР У ЈЕДНОЈ ФАБРИЦИ ШИБИЦА. ОН ЈЕ ДНЕВНО МОРАО ДА УПАЛИ И УГАСИ ПО 3000 ПАЛИДРВАЦА.

СТАНИЦА ПОДЗЕМНЕ ЖЕЛЕЗНИЦЕ

НА ТРГУ СЛОУН, У ЛОНДОНУ, ЈЕДИНА ЈЕ НА СВЕТУ СМЕШТЕНА ИСПОД КОРИТА РЕКЕ.

АРАУКА

ИНДИЈАНЦИ ИЗ ЧИЛЕА, У 15. ВЕКУ БОРИЛИ СУ СЕ ПРОТИВ НАЈЕЗДЕ ИНКА ОГРОМНИМ ЛУКОВИМА ИЗ КОЈИХ СУ ОДАПИЊАЛИ СТРЕЛЕ ДУГАЧКЕ 190 ЦЕНТИМЕТАРА.

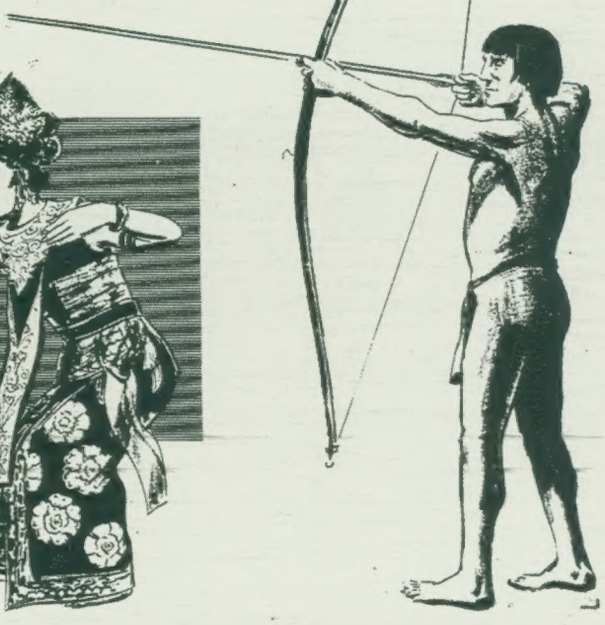

ВОЗИЛО

КОЈЕ ЈЕ 1860. КОНСТРУИСАО СЕМЈУЕЛ ПЕПАРД ИЗ ОСКАЛООСА У КАНЗАСУ (С.А.Д.) КРЕТАЛО СЕ САМО ПОМОЋУ ВЕТРА. КОНСТРУКТОР ЈЕ ЊИМЕ ПРЕШАО 800 КИЛОМЕТАРА КРОЗ ПРЕРИЈУ ЗА НЕШТО МАЊЕ ОД 5 НЕДЕЉА.

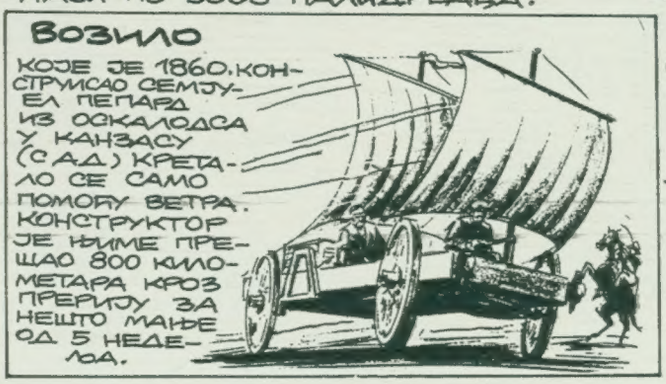

ИГРАЧИЦЕ

СА ОСТРВА БАЛИ (РЕПУБЛИКА ИНДОНЕЗИЈА) ПОЧИЊУ СА ВЕЖБАМА ВЕЋ У 5. ГОДИНИ, АЛИ КАРИЈЕРУ ЗАВРШАВАЈУ ПРЕ НЕГО ШТО НАПУНЕ 14.

ЈЕСТЕ ЛИ ВЕЋ ЧУЛИ ДА ●●●

●●● „Ничија земља", која се простирала на појасу широком 1,4 километара дуж бивше границе између некадашње две Немачке, област је бујне вегетације пуне животињског света, дакле појас нетакнуте природе. Данашња уједињена Немачка одлучила је да то богатство и даље не узнемирава људска рука и прогласила га за природни резерват.

●●● планинари који обожавају највише врхове озбиљно доводе у питање сопствене интелектуалне способности, особито памћење. То је показало истраживање групе швајцарских научника који су доказали да се на висини од 4500 метара код људи јављају пролазне сметње, али код планинара који су се верали на осам хиљада оне су, услед веома разређеног кисеоника, видне више месеци након повратка.

●●● милион пута по више милиона звезда величина је новооткривене галаксије. Амерички астрономи, заслужни за то што је уврштена у познати део свемира, тврде да је шездесет пута већа од нашег Млечног пута и да садржи хиљаду галаксија. Удаљена је од Сунчевог система отприлике милијарду светлосних година.

●●● за само педесет протеклих година с лица Земље нестало је педесет одсто – дакле половина – тропских шума!

●●● делфин се одмара „на парче". Он спава само половином мозга и за то време једно му је око склопљено, док другим пази куда плива, баш као што му будна половина мозга служи за управљање. Када се прва половина одмори, на ред долази друга!

●●● једно скорашње истраживање канадских лекара показало је да мајке које имају четрдесет и више година претежно доносе на свет леворуку децу. Научници сматрају да је у тим случајевима леворукост последица дуготрајних и тешких порођаја што је чешћи случај код старијих мајки и да се ова појава разликује од природне леворукости која уопште није разјашњена.

Илустровао: Зоран Петканић – Петко

Walt Disney

ПАЈА ПАТАК

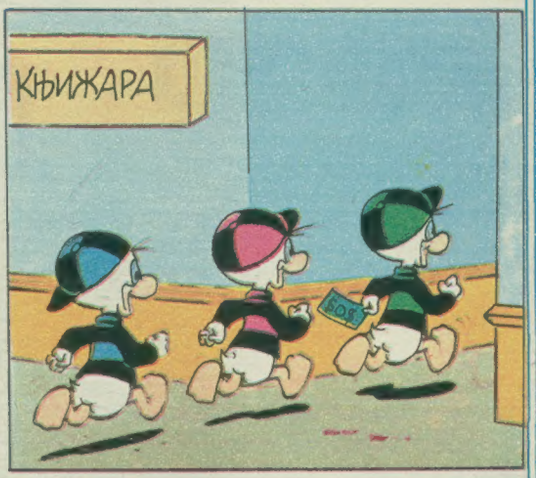

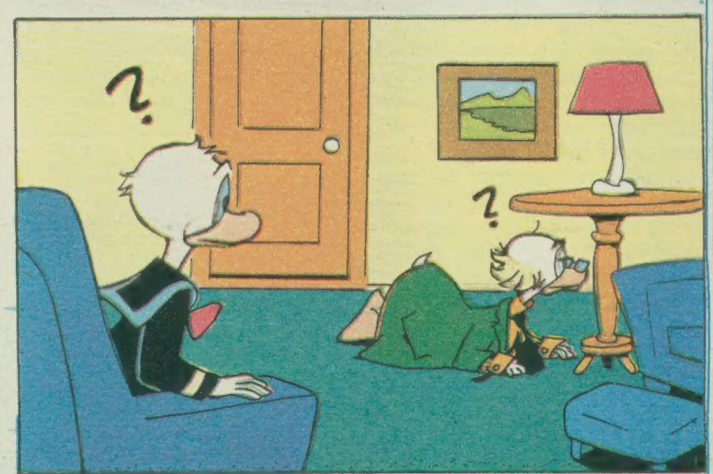

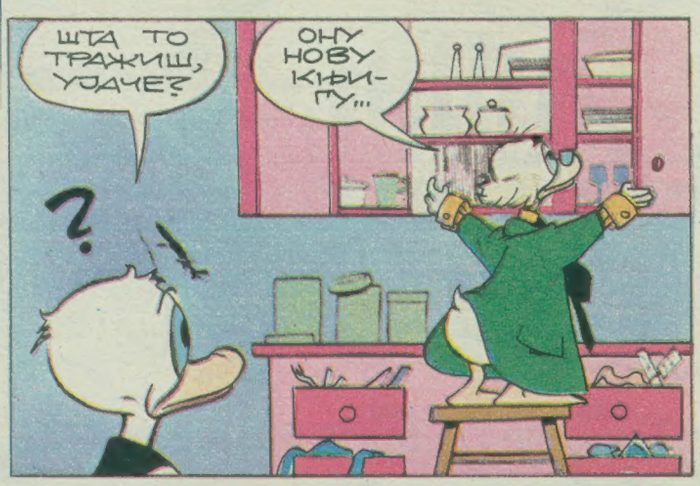

БЕНЗИНАЦ,

ЕЛЕКТРИЧНИ

ИЛИ ВОДЕНИ?

БЕЗ ПАНИКЕ, МОЛИМ!

Почетком овог века по друмовима САД клизило је више аутомобила на електрични погон него оних с бензинским мотором. Међу првим конструкторима „електромобила" био је и генијални Томас Алва Едисон.

Током следећих година четворотактни „бензинац" однео је победу, како се онда чинило потпуну. Нико с њим није могао да се мери по снази и брзини. Ниједно возило није било тако економично, ниједно није могло одједном да „понесе" толику залиху енергије у резервоару. Индустрија нафте производила је све боље и пречишћеније врсте бензина, ширила се мрежа пумпи, а још од најранијих година био је ту и дизел-мотор. Електромобил, са својим тешким, кратковеким акумулаторима, у таквој конкуренцији напросто није имао шта да тражи.

Данас су, међутим, за „бензинац" наступила тешка времена. Становништву великих градова доста је загађења, издувних гасова, буке. Уз то, стручњаци кажу да је фосилним горивима дошао крај: залиха има још за 30, 40, у најбољем случају 60 година. Треба благовремено пронаћи замену за бензин и нафту.

Неки научници чак тврде да ће кроз тридесет година бити касно за прелазак на „чисте" енергије. Еколошке невоље тако ће се заоштрити да ће у великим градовима мотори са унутрашњим сагоревањем морати да буду забрањени, па макар сви ишли пешке. Филтри, електроника, увођење пешачких зона – све то може да ублажи проблем, али не и да га реши.

Велики произвођачи аутомобила свесни су тога, па није чудо што су готово сви већ припремили пробне моделе аута на електрични погон. Експерименталних возила „на струју" било је и ранијих година, али су углавном личили на велике пластичне играчке или на трамваје без троле. Садашњи модели електромобила, напротив, по изгледу се не разликују од бензинаца. Да бисте сазнали какав им је погон, морате подићи хаубу – или бар ослушнути зујање мотора.

Притисни дугме и крени!

Највећа тешкоћа одувек је била у напајању енергијом. Одлучујући напредак начињен је захваљујући новом типу акумулатора с натријумом и сумпором. Тежак 265 килограма, такав акумулатор садржи 28 киловата енергије. То је довољно да би се по друму прешло 170 километара, сталном брзином од 80 километара на сат. У градској вожњи домет је мањи, али ипак износи сасвим пристојних 135 километара. Обичан оловни акумулатор исте снаге био би чак 700 килограма тежак, а ипак би омогућавао мањи домет.

Кад седнете за волан електричног аутомобила, бар два инструмента на табли биће вам позната. Брзиномер с бројачем километара исти је као код класичног аутомобила. Десно је бројач обртаја са скалом од нуле до 7.000: распон од 2.000 до 4.000 обележен је зелено јер је то појас најекономичнијег коришћења енергије. Са стране су два мања бројчаника: један показује количину енергије у акумулатору, други напон у мотору.

У покрету, возач навикнут на „бензинац" испрва ће се осећати необично. Пре свега зато што мотор (23 коњске снаге) полази „из места". Само притиснете дугме – и мотор већ ради пуном снагом, без квачила, без загревања. Потом брзина кретања сасвим равномерно расте: нема оне кривуље карактеристичне за мотор са унутрашњим сагоревањем, где точкови, зависно од броја обртаја, добијају час више час мање погонске снаге. С обзиром на то, електричном ауту не би ни био потребан мењач. Ипак, ради лакшег савлађивања успона и потпуног искоришћења максималне брзине, уграђен је ручни мењач који има само два степена преноса.

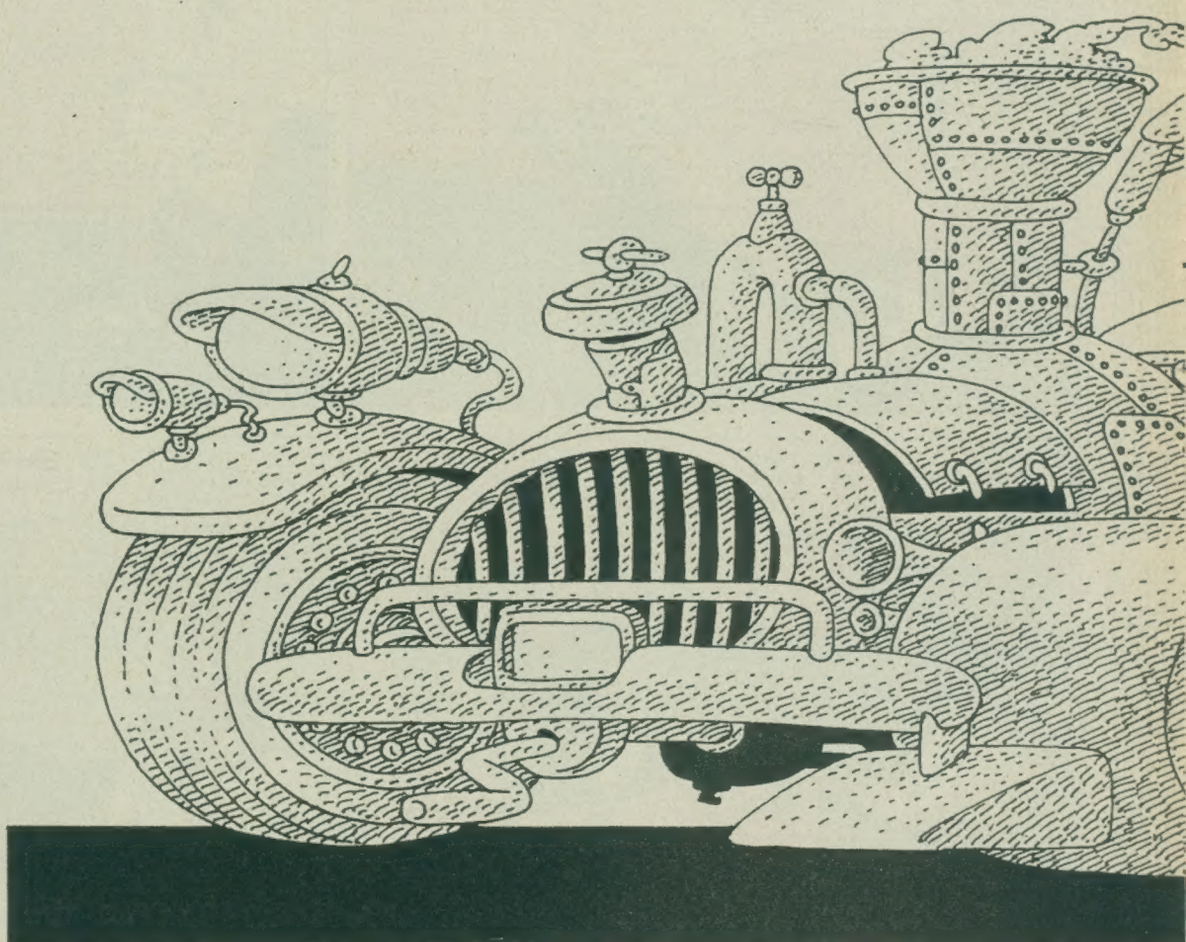

Иако је, како научници тврде, пет минута до дванаест да се спасемо од загађења, избор превоза за будућност мора брижљиво да се обави

У ранијим моделима акумулатор је заузимао добар део пртљажника – још један разлог зашто су комерцијалисти при помену електроаутомобила презриво одмахивали главом. Нови акумулатор, напротив, тако је мали да се може комотно сместити испод задњег седишта.

У свакој ћелији акумулатора натријум и сумпор одвојени су керамичком преградом. На температурама изнад 285 степени Целзијуса (идеалан распон је између 300^0 и 330^0) керамика постаје полупроводник, јони прелазе из натријума у сумпор и акумулатор даје струју. Он, према томе, мора стално бити врућ, иначе се ауто неће мећи с места. У том циљу акумулатор је добро изолован и снабдевен електричним грејачем снаге 200 вати.

То може изгледати као озбиљна мана: какав ми је то ауто који морате стално држати у топлом, као бебу! Ипак, изолација је тако успешна да се тек после четири дана стајања мора укључити грејач. Произвођачи предвиђају да ће ауто, док стоји у гаражи, ионако бити прикључен на електричну мрежу која ће га уједно напајати енергијом и грејати.

Тако привидни недостатак заправо постаје предност. Пошто акумулатор сам себи ствара „климу" а електромотор није осетљив ни на хладноћу ни на топлоту, ауто беспрекорно ради на свакој температури од минус 60 до плус 80 степени. Кад то упоредите с вашим „бензинцем", који у јулу прокључа а у децембру једва успевате да га упалите – није лоше, зар не?

Додајте томе да натријум-сумпорни акумулатор не захтева баш никакво одржавање. Тестови су показали да аутомобил може да вози осам година из дана у дан, да пређе 160.000 километара – за то време се акумулатор око 800 пута испразни и поново напуни, а да га власник за све то време дословце и не погледа.

Опрезно с резервоаром

Ту идеалну слику електро-аута кваре такозвани споредни потрошачи. Пошто је мотору потребан сваки ват енергије за кретање, за фарове, брисаче и загревање задњег стакла не остаје ништа. Да би њих напајао, ауто мора, поред погонског акумулатора с напоном од 180 волти, да има и класичан оловни акумулатор од 12 волти. И то није све. Електромотор се у раду не загрева, што је врло добро утолико што нас решава брига са хладњаком, антифризом и вентилатором, али се поставља питање – како загрејати унутрашњост возила? Једино решење за сада је нађено у посебном дизел-грејачу.

Сабирући све ове мане и врлине, стручњаци ипак предвиђају да ће „електричар" током следећих година постепено потиснути „бензинца". Десиће се то најпре код поштара (већ сада, у великим градовима, известан број електрокомбија служи за испоруку пакета), затим код таксиста (на такси-станици, поред телефона, биће и прикључак за струју, да акумулатори увек буду пуни), па у градској вожњи уопште, да би најзад ново возило кренуло и у освајање друмова.

Мотори са унутрашњим сагоревањем могу опстати једино под условом да са бензина или дизел-горива пређу на – водоник. И то је једна варијанта „аутомобила будућности", која се већ увелико испробава по фабричким полигонима. Мотор је клипни, као и досадашњи, само се уместо бензинске паре с ваздухом меша, пали и у цилиндре улази водоник. По количини енергије коју даје водоник знатно заостаје за бензином, али има две предности, пресудне у данашњим околностима: практично неисцрпне сировине (добијаће се из воде, електролизом, по могућству у соларним централама) и незагађивање ваздуха (сагоревајући даје опет воду, тачније водену пару).

Слабе тачке водоника везане су за резервоар. Пошто би у гасовитом стању заузимао превише места, пројектанти су – користећи искуства градитеља ракета – предвидели резервоар с течним водоником, на температури од минус 253 степена. Да би се таква фантастична хладноћа одржала, резервоар мора имати двоструке зидове и изолацију од равно 70 наизменичних слојева алуминијумске фолије и стаклених влакана.

На „водоничној пумпи", ако се такве једног дана изграде крај друмова, радник неће моћи једноставно да стави цев у отвор резервоара, као данас. Мораће да се пуни уз помоћ дебелих, непропусних вентила, да би се спречило свако испаравање водоника приликом претакања. Удисање водоника није шкодљиво, али он с ваздухом чини експлозивну, лако запаљиву смешу – а будући да нема боје, укуса ни мириса, не можемо га на време приметити.

Из истих разлога унутрашњост возила биће опремљена сензорима за водоник. Возачу ће се неки пут десити да се, усред вожње, сва стакла на прозорима спусте, кров отвори, а поклопац пртљажника подигне. Без панике, молим. Сензори су осетили да резервоар пропушта водоник, па су укључили аутоматске уређаје. Проветравањем се опасност отклања, тако да можете мирно продужити пут до најближег сервиса. Само немојте сами петљати око резервоара јер на температури од минус 253 ваши прсти се неће добро провести...

С. С.

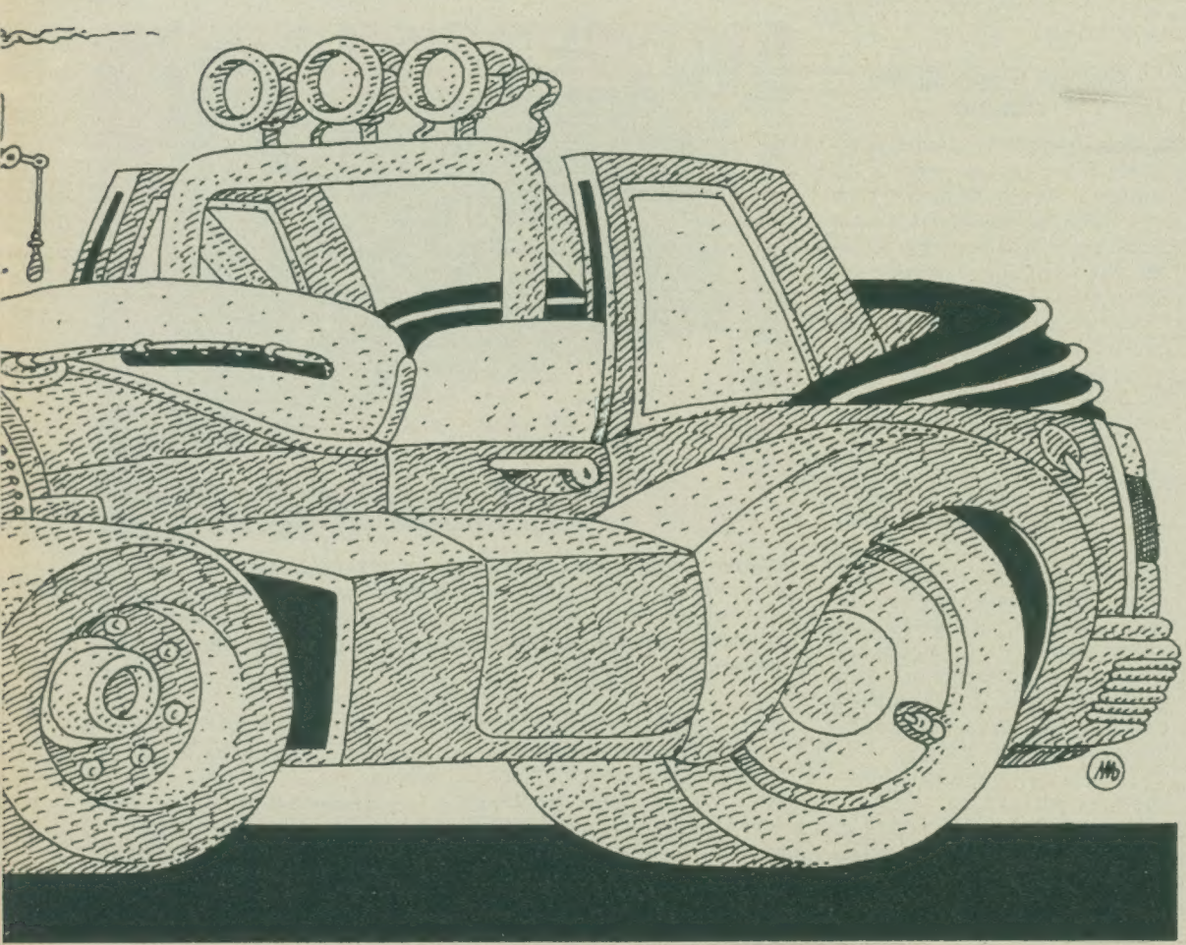

Илустровао: Љубомир Милојевић Љубац

ВИРУСИ, ГАДНА СМИЦАЛИЦА ПРИРОДЕ

УБИЦЕ И ЊИХОВИ ПОТОМЦИ

По прилагодљивости нема им равних: јављају се увек у новим облицима. Наука им није доскочила, а како изгледа и неће, бар у догледно време, али трачак наде је што „њима" није стало да нас дотуку до краја!

Сироти макаки, ем га косе вируси, ем је незаменљив у истраживачким лабораторијама. Његов „портре" лежи на позадини од веома увеличаних штапићастих вируса еболе-грознице, најсмртоноснијег грипа за који се зна и за који, наравно, нема лека.

Када су у новембру 1989. године мајмуни у центру за медицинска истраживања Хејзлтон у Рестону, Вирџиниja, изненада и нагло почели да умиру у својим кавезима, научнике је замало захватила паника. Јер, „то" што је убијало мајмуне могло је да покоси и људе, а додатни разлог за узнемиреност био је и тај што се широм САД налазило чак 16.000 дугорепих макакија, врсте која је као створена за научна истраживања.

Узорци ткива са оболелих мајмуна показали су да су пуни штапићастих вируса сасвим сличних онима што носе ебола-грозницу! Назван тако по реци у Заиру, „ебола" вирус најсмртоноснији је за који се зна. Током седамдесетих година покосио је на стотине живота у Африци.

После помора макакија у Хејзлтону слично се догодило и у Тексасу. Како за ебола-грозницу нема лека, сви преостали мајмуни уништени су и почело је ишчекивање пуно зебње. Убрзо се и догодило оно од чега су сви стрепели: један лаборант посекао се приликом аутопсије мајмуна. Лекари су били беспомоћни, све што су могли било је да га изолују и – чекају. Међутим, лаборант се уопште није разболео! Испоставило се да је његова крв препуна антитела, а исто се догодило још двема особама у Хејзлтону које су се заразиле радећи са мајмунима.

Била је то нова загонетка. Јесте ебола, а није ебола?

Управо тако. Новонастали вирус очито је био „потомак" еболе, али, ипак, малчице другачији. Био је само још једно упозорење да су вируси увек у приправности да се, исти или измењени, устреме на жртве.

Харали и пре 50.000 година

Медицина је до данас успела много тога да учини и да савлада разне болести које су у ранијим вековима – па и доскора – харале међу људима. Тако су готово искорењене жута грозница, парализа, куга, тифус. Али, вирусне болести и даље су највећа претња и баш за њих нема лека. На стотине, а можда и хиљаде, различитих вируса изазивају болести и то од пролазних упала грла или цревних тегоба до хроничне жутице или наследног херпеса. Већина вирусних болести није смртоносна, иако има „убица" попут поменуте еболе или ласа-грознице које каткада не чекају ни 48 сати да жртву дотуку, па све до сиде која убија посредно, тако што уништава одбрамбени механизам организма који онда постаје толико рањив да подлеже и обичној прехлади.

Џошуа Ледерберг, добитник Нобелове награде за медицину 1958. године, каже:

– Још се, изгледа, није схватило да је сида била природна појава коју готово да смо могли да предвидимо!

А када се први пут појавила 1981. године, била је језиво изненађење, али само за западни свет. У Африци, где је њена постојбина, сида постоји одавно и, по свој прилици, „потомак" је вируса који је нападао мајмуне па онда и људе још пре неких 50.000 година.

– Сваки вирус који се појави – наставља Ледерберг – мора да је потекао однекуд. Нису то новонастали облици живота који сваки час искрсавају тек тако.

Азијски тиграсти москито, као и остали комарци, обожава да путује авионом, било лично, било да пошаље своја јајашца из којих ће се на неком другом крају света излећи мали зликовци заједно са вирусима жуте (или већ неке друге) грознице.

И сада оно што је најгоре. Нико не може да зна када да очекује искрсавање оваквог ново-старог вируса какав је сида, ебола са почетка ове приче или пак хантан, денг или ласа, да поменемо само најубитачније.

Свиње као лабораторије

– Изненађења ће бити још – наставља Ледерберг – јер ни најбујнија машта не може да се такмичи са смицалица-

Слично као макакијева, ни судбина свиње није лака: на њу се лепе вируси гуске, а и човека. Али, зато она враћа мило за драго, пошто из ње, као резултат, „излази" комбиновани вирус грипа. Тако сваке сезоне...

ма које природа уме да смисли!

Најгора смицалица свакако је моћ вируса да се увек и непрекидно мењају тако што размењују делиће сопственог генског записа са делићима гена других вируса у својој околини. Број тих комбинација је – бескрајан као свемир. И ко онда да предвиди у ком ће се облику појавити следећи вирус и какве ће му бити последице?

Занимљив је и механизам по којем вируси нападају: птица-свиња-човек. Све досадашње велике епидемије грипа, тако и она која је ушла у историју пошто је покосила преко 20 милиона људи широм света, а на крају Првог светског рата, збиле су се по том сценарију. Ништа мање

Пацови преносе најгоре болести, од заразне жутице до сеулског грипа који убија у 88 одсто случајева.

није занимљив и податак да већина епидемија креће из Кине.

То изгледа овако. Птице селице лете носећи собом и сопствене вирусе грипа који са њих, када пију воду, на пример, прелазе на гуске, а са ових на свиње. Ствар би се ту зауставила и не би се тицала и човека када, истовремено, људски вирус не би исто тако лепо прешао на – свиње. У свињама, као у неким „лабораторијама", птичији и људски вируси размењују делиће гена како смо већ описали и ствара се нови „сој" који шта би друго него напао човека!

Та нова врста вируса може бити не само гора од свог претходника него управо кобна, јер у организму нема одбрамбених честица за њу. И, епидемија се шири као пожар. Тако, рецимо, од корејске грознице, грипа с унутрашњим крварењем, само у Кини умире годишње и по сто хиљада људи, у време жетве. То се догађа зато што ту врсту грознице коју изазива хантан вирус преносе пољски мишеви, па када почне брање пиринча и оголе њихова омиљена боравишта, мишеви се растрче свуда и преносе ли преносе грозницу.

Једном „устоличен" вирус више никада не нестаје, ма како се ми борили. Тако је опасни денг вирус доспео у Америку негде у прошлом веку, заједно с вирусом жуте грознице, а оба су допутовала заједно с комарцима из Египта. И даље су живи, здрави и веома живахни, кажу научници. У данашње време вирусима је још много лакше да се из својих постојбина шире по свету: довољно је да комарци уђу у авион и за неколико сати ето њих, а ето и болештина на супротном крају света. На великим аеродромима чак постоји болест названа – аеродромска маларија, па путници не морају да лете далеко да би се заразили. Звучи као црни хумор, али је жива истина.

У целој причи о вирусима и њиховим бескрајним начинима да нас нападну постоји само једна утешна ствар. Да би опстали, вирусима смо ми неопходни, па стога њима нипошто није стало да нас брзо убијају! То истиче опет нобеловац Ледерберг и додаје како су вируси који усмрћују у кратком року – грешка природе. Ледерберг верује да ће се и вирус сиде прилагодити током времена тако да не исцрпљује људски организам до краја, јер тада и сам нестаје. Да ли је тако, показаће време.

М. К.

Ово нисте знали

СЛИКАРИ И ЛЕКАРИ

Уметничке слике, баш као и фотографије, документа су од изузетне вредности и важности. То су после историчара сада открили и медицински стручњаци. За дијагнозе болести, њихов настанак и ширење, дела ликовне уметности постају све важнија

Када је амерички реуматолог доктор Ричард Пенаш проучавао слику „Девојка с мандолином" Камија Короа, његов поглед искусног лекара стално се враћао на прсте свирачице. Они су били мало укочени и могли су, по његовом мишљењу, да припадају само особи која је патила од реуматског артритиса.

Узмимо пример Винцента ван Гога. Шта је натерало великог сликара да најпре одсече сам себи део увета а касније и да изврши самоубиство? Стручни часопис америчке Лекарске коморе дошао је на основу свестране анализе стила Ван Гогових слика до следеће дијагнозе: велики сликар патио је од обољења органа за равноте-

Прсти на Короовој слици „Девојка с мандолином" указују на артритис

Доктор Пенаш је из историје медицине знао да оваква укоченост зглобова дуго није била позната у Европи. Девојка на Короовој слици, насталој почетком 19. века, била је први наговештај постојања ове болести. На основу тога амерички реуматолог је закључио да је ова болест почела да се шири у Европи тек у 18. веку и да је тек у нашем столећу постала широко распрострањена.

Откуда је дошла ова, још и данас неизлечива, болест? Кога је најпре напала? Медицински стручњаци верују да ће на основу других сликарских дела успети да нађу одговор на ова питања. И не само одговор већ можда и путоказ за проналажење лека против ње.

Последњих година готово свака слика старих мајстора је за данашње медицинске стручњаке нека врста, да тако кажемо, рендгенског снимка на којем могу да се открију не само психичка стања већ и телесно здравље или болест.

Поремећај центра за равнотежу: то су медицински стручњаци открили на овом Ван Гоговом аутопортрету

жу, који се налазе у уву, што је довело до тешких поремећаја равнотеже, а на крају до неподношљивих вртоглавица.

К. В.

ПРОЧИТАЈ ПРОСКИТАЈ

ТАКО ЈЕ СПАВАО ЛЕОНАРДО

Биографи Леонарда да Винчија наводе да је генијални сликар, научник и конструктор успевао да „продужи" дан захваљујући томе што би свака четири сата прилегао и дремнуо петнаест минута тако да је у току 24 сата на сан трошио само сат и по. При том је био савршено чио и испаван.

Да ли је то легенда или истина, није се знало све донедавно кад је физиолог Клаудио Стампи почео да проучава смењивање сна и будног стања код такмичара који сами учествују у прекоокеанским регатама. Италијански истраживач изненадио се кад је утврдио да и они примењују врло сличну тактику јер се на океану не може дуго спавати у једном „комаду" пошто у међувремену човека може да пробуди неко врло непријатно изненађење.

Стампи је тада одлучио да на једном добровољцу испроба баш Леонардов модел спавања. Једриличар је пристао и пуних девет дана у току 24 сата спавао нешто око два. Резултат: психолошки тестови изведени после експеримента (памћење, интелигенција и способност решавања лакших математичких проблема) показали су да ове способности нипошто нису оштећене. Опит се толико допао испитанику да се у најскорије време спрема да га понови и продужи на два месеца.

Стампи се заинтересовао за „растезање времена" још пре двадесетак година кад му је један италијански сликар испричао о Леонардовом „исецканом сну". Уметник је и сам испробао овај режим, уверио се у његову делотворност, али се после пола године ипак вратио уобичајеном сну од осам сати. Разлог?

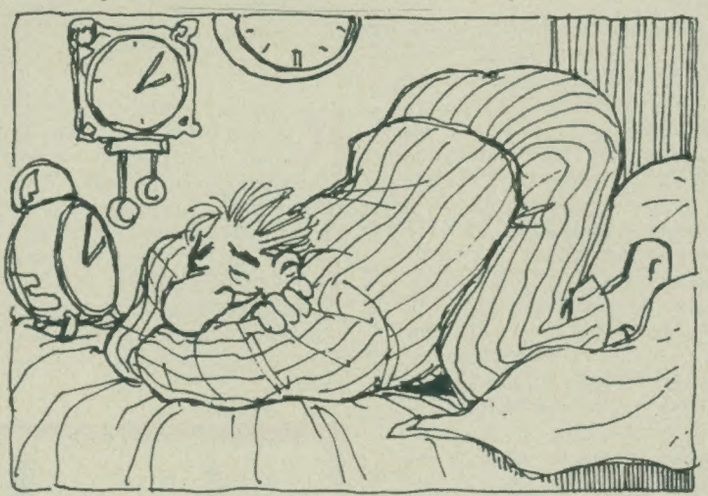

Илустровао: Зоран Петканић Петко

– Нисам знао шта ћу са толиким слободним временом. Јер, ја нисам универзални геније као Да Винчи.

В. М.

ЗАПАМТИ АКО МОЖЕШ

Године 1913. пуна титула руског краља Николаја II Романова гласила је овако:

Император и самодржац Сверуски, Московски, Кијевски, Владимирски, Новгородски, Цар Казански, Цар Астрахански, Цар Пољски, Цар Сибирски, Цар Херсонеса Таврическог, Цар Грузијски, Владар Псовски и Велики Кнез Смоленски, Литавски, Волински, Подољски и Фински, Кнез Естландски, Лифландски, Курландски и Семигалски, Самогитајски, Белостокски, Карелијски, Тверски, Југорски, Пермски, Вјатски, Бугарски и других, Владар и Велики Кнез Новгорода низинске земље, Черниговски, Рјазански, Полотцки, Ростевски, Јарославски, Белозерски, Удорски, Обдорски, Кондијски, Витебски, Мстиславски и васцеле Северне земље Господар и Владар, и Владар Иверски, Карталинске и Кабардинске земље и области Арменске, Черкаских и Горских кнежева и других, Наследни Владар и поседник, Владар Туркестанскй, Наследник Норвешки, Војвода Шлезвиг-Голштински, Стормарнски, Дитмарсенски и Олденбрушки итд, итд, итд.

Руси су га краће звали цар-батушка.

В. М.

Последњи руски цар Николај II са мајком Маријом Фјодоровном

ШТА ЈЕ ТО, ШТА ЈЕ ТО...

ЗООВРТ

Врт лондонског Зоолошког друштва, који су у почетку посећивали само чланови Друштва и њихови пријатељи, основан је 1826. године. Када су кроз коју годину и остали могли да посете Врт, његово име убрзо су свели на скраћеницу коју је прихватио читав свет: ЗОО врт.

●

Нилске коње су својевремено доводили стари Римљани за борбе у Колосеуму. После тога све до оснивања првих зоолошких вртова нико у Европи није могао да их види. Када је први пут угледао нилског коња, један лорд је изјавио: „Видео сам нилског коња док спава, али и кад је будан. Уверавам вас да је у оба случаја реч о најружнијем божјем делу".

●

Сваки зоолошки врт који држи до свог „имиџа" има

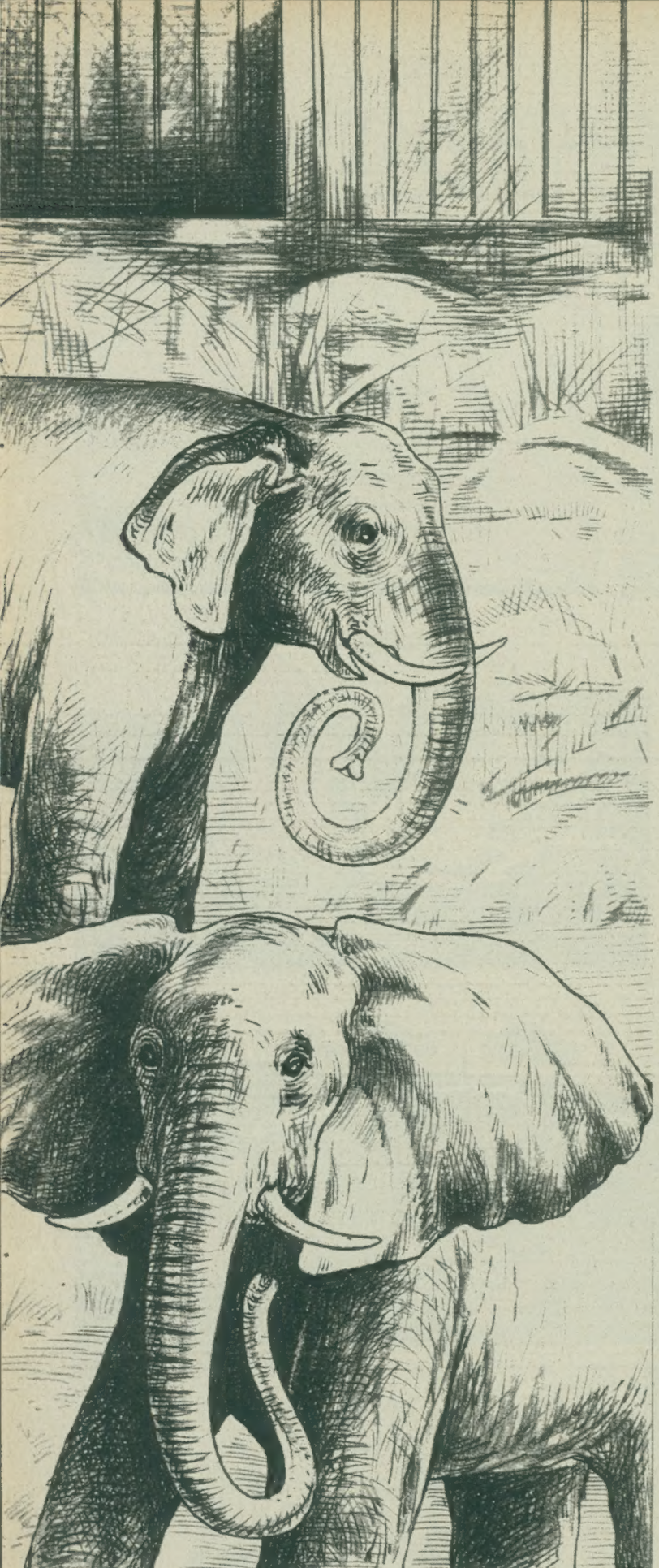

Илустровала: Драгана Јовчић

своју „звезду". У првом лондонском зоолошком врту био је Џамбо – џиновски слон по коме се широм света и данас називају велики авиони и друге кабасте ствари.

Исхрана животиња у зоолошким вртовима је веома озбиљна, научна ствар што се види из следећих примера: ако се у храни за фламингосе не нађу одређени састојци, ове птице губе розе боју и постају потпуно беле; колибри ће у кавезу добро напредовати само ако се у вештачкој храни коју добијају нађу одређене врсте шећера. Колибри се иначе у природи хране цветним нектаром; и џиновске корњаче су пробирљиве кад је исхрана у питању. Њихова омиљена посластица је парче хлеба танко премазано – џемом од рибизле; храна веома ретке врсте слепих мишева-вампира је... Погодили сте – крв (која мора бити пажљиво процеђена); део хране за животиње производи се и у самим ЗОО вртовима, на пример: водене муве за рибе, скакавци за рептиле, птице и неке сисаре, бели мишеви за змије...

●

У неким ЗОО вртовима постоји посебно занимање „посматрача". То је човек који шета и гледа како се животиње крећу, како држе перје, забацују уши, требе се... На основу запажања таквих детаља он ће закључити да ли је животиња болесна или безвољна. Овај позив захтева велико познавање животиња и дугогодишње искуство.

Истраживања ветеринара у ЗОО вртовима од изузетног су значаја за науку. Њихови радови објављују се у стручним часописима, они држе предавања за обичне посетиоце, али и строго научне семинаре.

●

Невоље са припадницима сопствене врсте јављају се готово на сваком месту и у сваком ЗОО врту. Колибри, дивне мале птице, живе мирно док не осете да их је, макар на истој грани, више него што треба. Тада ће отпочети невероватно суров обрачун у коме ће колибри потпуно заборавити на своју љупкост.

●

У ЗОО вртовима у којима постоје „птичији градови" – местдата где разне врсте птица живе заједно – не могу се држати соколови и орлови. Разлог је једноставан: појели би све остале птице.

●

Како да посетиоци ЗОО вртова посматрају понашање животиња које су активне само ноћу, када су вртови отворени само дању? Негде је за ове животиње у подземним просторијама направљено нарочито осветљење које дочарава месечину и оне се понашају као да је ноћ.

●

Посетиоци могу не само да угрозе, него да чак и убију животиње тако што им дају погрешну храну или огледалца. Међутим, многи људи, посебно деца, воле да додирну животињу, да се поиграју с њом... Зато су негде основани зоолошки вртићи у којима се налазе животиње које могу да поједу што год им деца дају, подносе да их она мазе или јашу и које, наравно, не могу да повреде децу.

●

Мишљења су подељена да ли треба да постоје ЗОО вртови. Они који су против тврде да је нехумано држати животиње у заточеништву. Они који су за наводе три разлога:
– веома корисни резултати научних истраживања без којих не би могло да се помогне угроженим врстама; – чување животињских врста којима је запретило истребљење (као што су, на пример, хавајске гуске којих је педесетих година на свету било свега 35 примерака, а данас их захваљујући људској бризи има на хиљаде); – непосредна веза са животињама јер филм, телевизија и фотографија, по њиховом мишљењу, нису довољни да дете научи шта је на пример слон. Оно мора да га види живог, да га чује, а то може једино у ЗОО врту.

Припремила **С. Лазаревић**

ТО ЗНАМО САМО МИ

Ово су изјаве неких чувара у ЗОО вртовима:

Бил Кромптон: „Мислим да слонови имају сјајан смисао за хумор".

Боб Хемфри: „Када бих држао кућног љубимца, био би то... паук. После толико времена заиста их добро познајем. Можете увек да препознате да ли су добро или лоше расположени, баш као што то можете да препознате код пса. Кад је бесан, показује зубе, кад је радостан, маше репом. Ова створења нису баш за мажење и не можете их волети у оном правом смислу речи, али... има у њима нечега".

Дерик Вуд: „Мало је становника ЗОО врта који су тако недружељубиви и опасни као што су крокодили".

Чарли Мур: „Неке појединости о животињама само ми чувари можемо да знамо јер смо стално са њима. Ја баш пишем за најновији ЗОО часопис своја запажања и искуства о храњењу беба жирафа на цуцлу".

DIK BROWNE

ХОГАР СТРАШНИ

(C)1991 by King Features Syndicate, Inc. World rights reserved.

ПАДНИ МРТАВ НА 8 НАЧИНА!

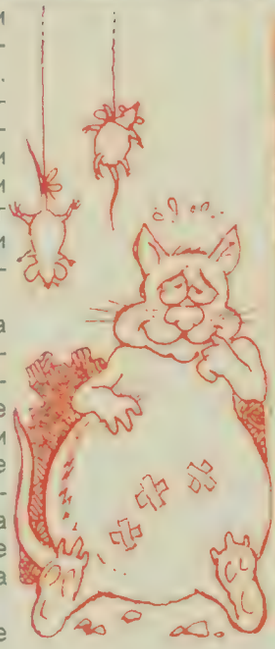

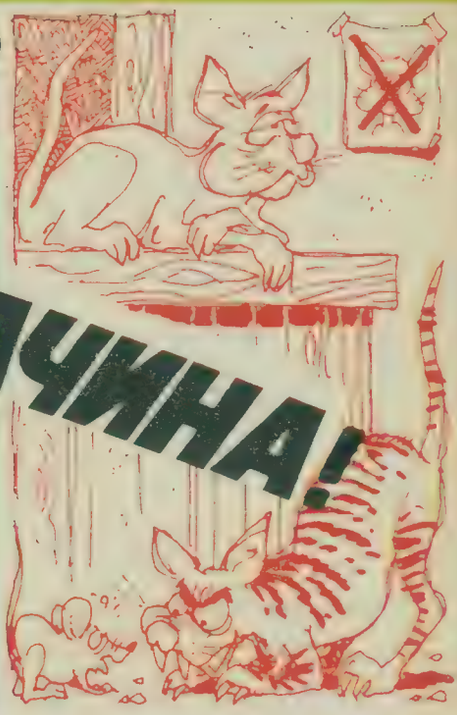

Борба између човека и његовог љутог непријатеља миша бесни вековима, откако постоје људи и мишеви. И док су људи измишљали начине како би надмудрили досадног и штетног, али довитљивог малог глодара, и мишеви су постајали све сналажљивији.

Искуство је показало да је мишоловка ипак најделотворнији начин тамањења мишева. Само, она је током векова, деценија и година морала да буде све савршенија јер су мишеви увек налазили пута да је заобиђу или из ње утекну. Често заједно са мамцем.

Уврежено је мишљење да је мишоловка изум старих Римљана, али то није тачно. Прве од тих справа појавиле су се у Европи и то тек у 15. веку када су, изгледа, и мишеви били најмногобројнији.

Мишоловке су међу првима употребили позајмљивачи новца, зеленаши, јер су мишеви грицкали и уништавали папире-менице, често једини зеленашев доказ о позајмици са огромном каматом што је, узгред, било савршено законито.

Међу првим „дизајнима" справа за хватање мишева налазе се металне замке са шаркама, дрвена враташца на полугу и „падни мртав" клопке које су се стрмоглављивале на миша и убијале га.

Много касније Енглеска 19. века је, за време владавине краљице Викторије, обогатила изуме допунивши их гиљотинама, непрекидним тракама, справама за ломљење кичме и љуљашкама.

Отрови су примењени у 20. веку и били су моћни, у почетку. Али, и миш је постао супермиш, то јест потпуно отпоран на отровне мамце које је гутао као шећер-бомбоме. Чим се тако отео хемијској контроли, мишоловке су се вратиле у великом и домишљатом стилу.

Б. Д.

Ово је само скроман избор маштовитих мишоловки кроз векове. 1. Енглески изум: тешко дебело дрво пада на миша правећи од њега дугуљасту палачинку. 2. Туниска теракота ће га само заробити. 3. Опет енглеска досетка: мишу се, чим провири унутра, око врата навлачи каиш који ће га удавити. 4. Средњовековна мишоловка која ће миша спљескати. 5. Амерички допринос: лимени тањир за хватање пет мишева. 6. Средњовековна клопка од дрвета, једна од мање окрутних јер ће миша само да заточи. 7. Енглеска клопка од жице за мишеве и пацове. Када у њу крочи, глодар се заплиће и нема му спаса. 8. Ова справица ће мишу сломити врат.

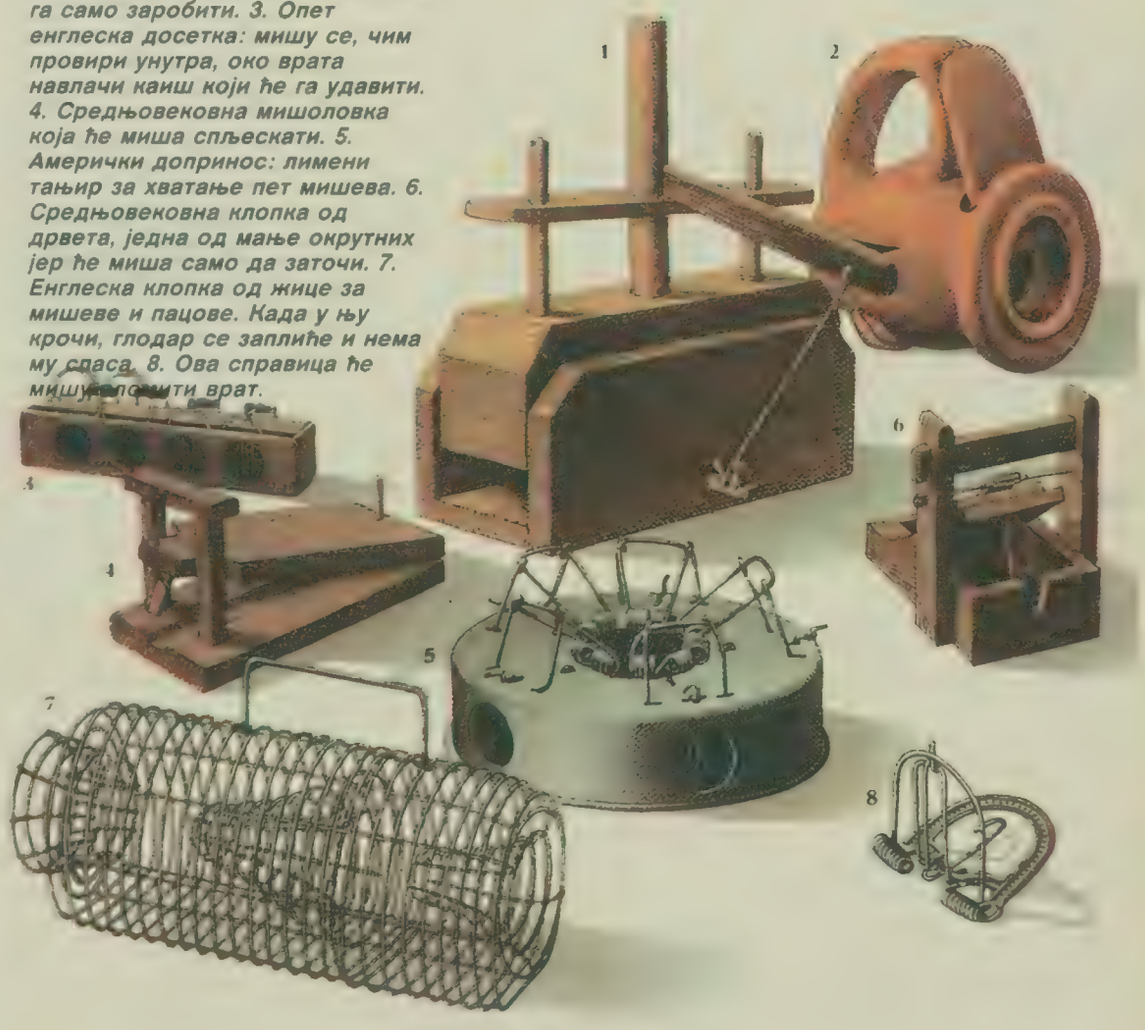

КОЈИМ НАУЧНИЦИМА ВЕРОВАТИ

ЗАВРЗЛАМА ОКО ВИТАМИНА

Да ли од витамина деца постају паметнија или – глупља? Мишљења научника су подељена, а умешали су се и профити...

За опит су послужила деца из једног сиротишта у Камбрији, њих 600, као и исто толико деце с друге стране „велике баре", што ће рећи у Америци. Испитивања су обављена током два месеца, водила их је угледна „Фондација за дијететска истраживања", а платила мултинационална прехрамбена компанија „Букер" која је поменутом сиротишту одобрила пет одсто од добити за витаминске таблете. У тај подухват „Букер" је уложио 800 хиљада фунти, а сви су изгледи да посао са витаминским таблетама названим „витачив" многоструко увећа улог.

И стварно, „витачив" таблете тражене су све више чак и пре него што су коначни резултати објављени, мада кутија од 60 комада кошта готово шест фунти, што баш није мало. Али, тешко да ће неки родитељ одолети изазову да – „ако тако кажу научници" – своме детету „дода" још неки поен.

А научни свет подељен је баш око витамина већ више од деценије. Поменута истраживачка фондација већ је, једном, 1988. године, узвитлала у јавности „прашину" око витамина и интелигенције, па је после месец дана расправљања остало да се прибаве додатни докази. Баш то је и био задатак опита са 1200 малишана и студије коју су према резултатима опита израдиле највеће научничке главе из области биохемије и медицине. Кажу да сада добијени подаци непобитно поткрепљују тезу да, упрошћено речено, што више витамина, више памети.

СИПА ВИЦЕВЕ

Хумориста шпанско-перуанског порекла Фелипе Карбонели вероватно је човек који зна највише вицева, што својих што туђих. Он чак држи и светски рекорд у њиховом непрекидном причању. Претпрошле године у Лисабону је засмејавао публику непрекидно 72 часа, а прошле је у Лими као из рукава сипао свакојаке шале пуних сто часова. За то време испричао је чак пет хиљада вицева. ■

НИКАД НИЈЕ КАСНО!

„Никад није касно!" реченица је коју госпођа Меги Чарплес с пуним правом може да ускликне из свег гласа. Ова времешна Енглескиња одлучила је да се бави атлетиком када јој је било 62 године. Почела је упорно да гренира трчање и, мало помало, чак постиже пристојне резултате. Учествовала је на 38 маратона и 202 различите трке широм света, а само једном јој се догодило да на циљ стигне последња. Данас госпођа Чарплес има 70 година и сваког дана претрчи најмање 15 километара. ■

ЉУБАВНИ ЈАДИ

Макс Хелдинг, млади Американац, лудо је заљубљен у девојку Бони, али она га је оставила и удала се за другог момка. Међутим, Макс је одлучио да се не препусти судбини већ да покуша поново да освоји вољену Бони. Изнајмио је хеликоптер и из њега на кућу бивше веренице сасуо 2500 каранфила и десет хиљада цедуљица исписаних разним љубавним порукама. Међутим, ово необично удварање лоше се завршило. Бони се још више наљутила и пријавила Макса полицији. Оптужен је за пљачање приватног поседа и осуђен да плати високу глобу.

За разлику од Хелдинга, његов земљак из Илиноиса Чарлс Џонс имао је више среће у љубави. Он се са својом драганом Телмом Колвин посвађао још пре 70 година и она од тада није хтела да га погледа. Но, Чарлс је није остављао на миру и ето, најзад су се ипак помирили и венчали. Срећни младожења данас има 85 година, а млада годину дана мање. ■

Већ имена и титуле потписника изазивају уважавање. Међу њима је и двоструки нобеловац Лајнус Полинг, па професори Ханс Ајзенк и Џон Јудкин, као и израелски статистичар Ерик Периц.

Али!

Јавила се ништа мање угледна установа „Британска прехрамбена асоцијација" у коју су учлањени исто тако цењени научници. Упозорили су, сасвим неувијено, родитеље да витамини не само што нису безазлени, него има и таквих који, ако се узимају у претераним количинама, постају отровни. Асоцијација упозорава и на то да је правилна исхрана „правом" храном сасвим довољна и да додатно гутање витамина у таблетама уопште није потребно.

Затим, придружили су се и научници који су независно, што би се рекло „за свој рачун", пратили истраживање. Они наводе да добијени резултати, иако показују да се код неке деце доиста после узимања витамина „поправила" памет – или стручно: порастао квоцијент интелигенције – цела ствар може да се посматра и из другог угла. Подаци указују и на то да се код друге деце, опет, спустио ниво интелигенције! Све, по њима, зависи од тога како се „ишчитавају" добијени статистички подаци.

Јавио се и директор сиротишта који, после свега што се чуло, тврди да је установа коју он води злоупотребљена у рекламне сврхе како би се производ боље продавао. А за исту ствар британска Управа за стандарде оглашавања (у слободном преводу) повела је чак истрагу против компаније „Букер", пошто према строгим британским прописима витамине није допуштено рекламирати „сугестијом да подстичу расположење, доприносе лепшем изгледу и побољшавају способности". А управо то чине опит и студија о којима је реч.

После свега да поновимо питање: којим научницима веровати? Очито да то нико не зна, збрка је потпуна. У међувремену витамини се добро продају, а ко има највише користи од тога – видеће се.

М. К.

Илустровао: Растко Ћирић

ПОПУСТ

Бразилски предузетник Гилберто Бернардини биће запамћен по томе што је усрећио и обрадовао своје отмичаре тако што им је исплатио тридесет пута већу суму од оне коју су тражили. Кривац је, додуше, Бернардинијев син који је у узбуђењу побркао крузеиросе и доларе. Отмичари су, заправо, захтевали пет милиона крузеироса, а Бернардинијев син је схватио да се ради о америчкој монети. Пошто је

то заиста била астрономска шифра, породица је некако успела да се „нагоди" и исплати милион и осамсто хиљада долара, срећна што је добила „попуст". Тек касније су сазнали да су платили 146 милиона крузеироса више него што је требало. ■

Илустровао: Зоран Петканић Петко

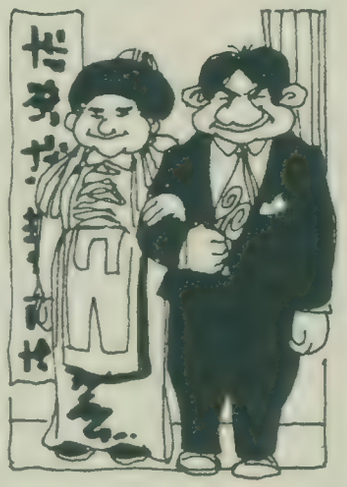

ВЕНЧАЊА И РАЗВОДИ

Токијски статистичари су израчунали да се у овом милионском граду сваких 45 секунди прослави по једно венчање. Што се развода тиче, они се догађају свака три и по минута. Млади Јапанци се прилично касно одлучују на брак, касније него њихови вршњаци у осталим индустријски развијеним земљама: младићи у 28. години, девојке у 26. Док реше да постану маме и тате они чекају лок не напуне тридесету. Тако је прошле године у Јапану рођено само 1,246.802 бебе, што је најнижи број новорођенчади досад забележен. ■

ПРОФЕСОР ЧИСТАЧ

У њујоршкој штампи недавно је осванула један сасвим обичан оглас: „Траже се чистачи улица". Градске власти убрзо су биле засуте молбама сто хиљада незапослених међу којима је било веома много професора, наставника, берзанских радника и студената. Општинарима је било заиста немогуће да направе добар и правичан избор, па су тај посао препустили компјутеру. ■

ТАЈ СТРАШНИ ПИНОКИО

Родитељи малих Римљана били су прилично изненађени када су недавно у новинама прочитали да њихови малишани уопште не воле Пинокија. У анкети спроведеној у нижим разредима основних школа главног града Италије, која је обухватила 4700 ђака, само три одсто је изјавило да им је омиљена прича баш она о дрвеном лутку. На питање зашто им се Пинокио не допада, 34 одсто малишана дало је одговор: „Лоше поступа са животињама". Да је прича превише дугачка, сматра 26 одсто ученика, док 15 одсто тврди да не воли да је чита јер се плаши. ■

БЕЛА КУЋА ЦРНЕ МАГИЈЕ

ЧАЈ ОД ШПАНСКЕ МУВЕ

У Богеншперку, у Словенији, постоји јединствен музеј у Европи. У њему се данас чувају пуњене вештице, њихови реквизити и...

Лојзика Можина не да вештицама никуд из Богеншперка. Огромним кључем замандали врата, а ни прозори се не отварају

С обзиром да су вештице данас поприлично невидљива бића, овде су се потрудили да их обликују, само што је код ове метла некако наопачке окренута. Можда да не одгалопира у светлу будућност.

Запис је истргнут из најзначајнијег дела знаменитог словеначког етнографа, топографа и историчара Јанеза Вајкарда Валвазора „Слава војводства Крањске", објављеног 1689. и у преводу са немачког, на коме је први пут објављен, гласи:

„Од вештица и врачева наша земља је већином очишћена сем у Снежнику, Ложу, Церкници и Планини. Зато у тим дивљим крајевима где има много те напасти, чим неко чује нешто о њима, има одмах да их ухвати и стрпа на ломачу. Пошто се ватре веома плаше, принуђене су да ту своју несрећну вештину скри-

Снимио: Слободан Плавевски

Није обелодањено да ли је и богата аустријска породица Виндиш-герец (последњи власници Богеншперка, до 1945) имала какве везе с вражбинама, тек извесно је да су једно време у свом поседу имали 95 градова сличних Богеншперку

вају. Често су их стављали на усијану столицу, али ипак нису успели да их до краја истребе. Под великим гомилама пепела остајале су искрице које су претиле да поново разбукте тај пламен зла.

Многи су због тога журили да тај нечисти пламен угасе судским процесима и људском крвљу. То није било нимало лако јер су се тада вештице скривале чекајући згодну прилику да поново покажу своје чудовишно умеће.

Једно је, међутим, истина. Ако се тим пепелом вештицама и другим празноверју склоним људима натрљају уши, то ће код њих изазвати тако голем страх да ће морати да се уздрже наопаких радњи. Опасност, пак, вреба са стране. Понекад такве искрице искушења или заразни ветрић долете из суседне земље у којој рве змијске напасти не недостаје.

На Крањској за овакве ствари немају милости".

Тако је писао Јанез Вајкард Валвазор, у другој половини 17. века. Не без разлога и напамет.

Потковицом до чаробница

Четрдесетак километара југоисточно од Љубљане усидрио се замак (овде такве утврде зову град) Богеншперк. Нестварно бео сред недогледног зеленила. Нема поузданих података кад је изграђен. Најстарији запис у коме се помиње датира из 1533. Зна се да је после спаљиван, обнављан, да је мењао власнике, али је у памћењу словеначког народа превасходно остао познат као место где је једно време живео и радио Јанез Вајкард Валвазор.

Иза зидина Богеншперка отворена је 1679. прва графичка радионица на овим просторима. Ту је светски путник Валвазор, члан енглеског Краљевског друштва, прикупљао књиге, рукописе, старине, инструменте. Једна хроника из тог времена чак тврди да је његова библиотека била вреднија и богатија од оних у Нирнбергу и Франкфурту.

Време и људи много тога су разнели из Богеншперка који је од последњег рата прилично дуго био пуст, замак у коме су становали једино духови. Онда је један његов део претворен у јединствен музеј, не само код нас. Његов заштитни знак је вештица (овде напуњена сламом) на метли од суве дреновине.

А да би се завирило у једно давно прошло време, доба у коме су вештице и вукодлаци били чести сугрђани многима, неопходно је два-три пута добро повући потковицу која је зарђалом жицом спојена са звоном у соби оронуле куће смештене испред величанствено белог дворца. Из ње ће, тајанственог осмеха, изаћи Лојзика Можина, водич. Већ двадесет седам година на служби код „вештица" и трагова њиховог боравка на овим просторима.

А оквир за причу која следи могао би, отприлике, да гласи и овако. Некада давно, по шумама обронака сунчане стране Алпа, живеле су зле и урокљиве вештице. Много су плашиле смерни народ. Властела, наравно, није дозвољавала такву оштру конкуренцију, страха што се тиче, те је – потпомогнута булом папе Иноћентија VIII још из 1484. о прогону вештица – редовно одржавала судске процесе свима који су се бавили нечистим пословима.

Ако је судити по траговима у овдашњим архивама, неупућени може да помисли да су вештице биле већинско становништво. Јер, како другачије тумачити, рецимо, податак да је оближња месна благајна сасвим осиромашила. Разлог: морала је редовно, и не баш скромно, да исплаћује оне који су водили процесе. Ваља још имати на уму да је било правило да се заплени целокупна имовина оптужених. Те, или су они били много сироти или...

Две леве ципеле и уфитиљен брк

Дуго су – после декрета Марије Терезије с краја 18. века – на овом подручју, и уопште у средњој Европи, трајале потере за свима онима који су, на свој тајновит начин, покушавали да помогну болеснима и несрећнима. Ко год би у свом котлу кувао било шта сем оброка за породицу, био је сумњичен да је у савезу са самим ђаволом. Што, разуме се, значи да је он сам ђаво у људском обличју.

Народна медицина је, тако, прилично скровито и уз свакодневну опасност, стигла и до времена данашњег. Чак је и велики хуманиста и изузетно образовани Валвазор исписивао оде свима који су били одани чувари чистоте народне душе и тела његовог. А онда се десило да се под истим кровом, у облику музејских експоната, нађу сви заједно Ови други понајвише захваљујући труду људи из Етнографског музеја у Љубљани.

У две велике просторије љубопитљивац може да нађе и тумачење снова, хороскоп, карте за играње и гатање, поуку како гледати у талог кафе, упутства за читање длана, али и да види огроман срп којим су „вештице" скидале мајушни чмичак. Може, ако је заљубљен а она је с другим, да проба (мада у упутству пише да је већ проверено) да их растави тако што ће с гробља узети шаку земље и бацити је на њих двоје. Она ће му се сигурно вратити. Истина, није забележено шта ако онај други зна ту враџбину.

Док су становници Горењске сви били леваци (због самo једног калупа носили су обе леве ципеле), овдашњи свет је и те како водио рачуна о обући. Јер, каже упутство, човек не сме да скида чизме кад одлучи да има дете. Ако жели сина, обавезан је још да уфитиљи бркове. Кћерку је, међутим, и овде много теже добити. Поред чизама, торбу ваља напунити са што више камења и, уз то, ни по коју цену не испуштати лулу из зуба. У упутству стоји да је рецепт проверен.

Незамисливо је за сваку иоле озбиљну вештицу да у свакој кућној апотеци нема сушена крила од слепог миша, свакојаке намене. Чак и почетнице су, изговарајући оно „ћирибу-ћириба", под мишком држале венац белог лука. До ових простора долетела је и такозвана шпанска мува. Ако успеш да је ухватиш, осуши је и, желиш ли да ти драги или драга буду верни, издроби је у чај. Посебно крила, да не одлете. Он или она.

Вештице су, сведоче записи, имале разумевања и за оне које спопадне горушица. Али не увек, само кад је Месец налик на танушни срп. Дунеш трипут и жгаравица оде горе, још много пре Американаца.

У Богеншперку, уистину, има свакојаких рецепата за разне болести и невоље. И, што је још важније, нигде данас у закону нема да смемо јурити и судити вештице. Метли је довољно за сваког, а не оскудевамо ни у слепим мишевима и белом луку...

Петар Милатовић

МИЛОЗВУЧНО ХРКАЊЕ

– Ко је тамо? – Уместо одговора јако хркање као из два или три грла. – Престаните, момци! – Викнуо сам...

Већ у другој половини септембра на северну Камчатку стигла је зима с раним мразевима, првим блиставим снегом, мећавама. Сви истраживачи, геолози, геофизичари и метеоролози, који су радили у неколико посебних група, окупили су се у централном логору. Требало је још само разврстати прикупљени материјал, довршити геолошке карте и запаковати ствари.

Људи који су, понекад, данима били осуђени на усамљеност и ћутање сада су весело чаврљали радујући се скором повратку и поновном сусрету с породицама. Само сам ја ишао замишљен и смркнут. Од самог јутра мислио сам само на то да још једну ноћ треба провести у заједничкој соби која се тресла од громког хркања.

Као пијана ћурка

У малој групи с којом сам провео пола године нико није хркао. Муке су почеле већ првог дана по повратку у централни логор. Сви чланови експедиције, нас двадесет осам брадатих мушкараца, били су распоређени у два велика шатора с дрвеним лежајевима. Шатори као да су се међусобно такмичили: и у једном и у другом хркање је одјекивало по сву ноћ, не престајући ни за тренутак. Све до јутра превртао сам се на свом дрвеном лежају и устајао с тешком главобољом, љут на себе и на све око себе. А по дану је требало радити: распоређивати прикупљени материјал, паковати сандуке, скупљати дрва за прождрљиве пећи.

Трећег дана кретао сам се по логору као пијана ћурка: стрпљење ме је сасвим напустило. После радног времена замолио сам шефа експедиције да ми дозволи да подигнем себи засебан, мали шатор. Поштено сам му рекао разлог и он ми је дао дозволу. Свој шатор сам поставио по свим камчатским правилима: јак костур од металних шипки, дебео слој од кедрових гранчица на поду, у једном углу „буржујка". напола пресечена трбушаста метална бачва која ми је, с чунком који је пролазио кроз кров, имала да послужи као пећ. Затим сам на добро затегнуту цираду излио три ведра вреле воде – за мање од три минута читав шатор био је покривен глатким прозрачним слојем леда. Такав ледени „дом" изванредно чува топлоту и не пропушта чак ни јаке ветрове. Како сам се, после три непроспаване ноћи, дивно осећао у својој врећи за спавање од камиље коже, на простртим крзнима ирваса!

У главном логору имали смо агрегат за добијање електричне струје. Спровео сам један кабл у свој шатор, али како жица није била довољно дугачка, морао сам да је наставим другим парчетом и то готово крај самог сијаличног грла. Нисам имао изолационог материјала, па су уврнути крајеви жица остали голи. У ноћи, моја ледена кућица, осветљена јаком сијалицом, личила је на циновски кинески лампион.

Кров је задрхтао

.. Читао сам, ко зна по који пут, већ давно искрзану књигу Чеховљевих прича када су се крај шатора зачули кораци.

– Ко је тамо?

Уместо одговора јако хркање као из два или три грла.

– Престаните, момци! – викнуо сам. – Ја заиста не подносим хркање.
Хркање је постало још јаче.
– Доста је те глупе шале – наљутио сам се. – До одласка је још само десетак дана, зар бих се издвајао да могу да поднесем хркање, будите другари...
Хркање је престало. Аха, успело је.
Како сам се само преварио! Зачуо се страшан ударац по ледом покривеном платненом крову шатора. Ледени спољашњи оклоп распрснуо се као танко стакло: с кристалним звекетом разлетели су се ледени комадићи, жалосно је застењао метални костур. Бочна шипка се с треском преломила и један угао шатора је полегао. Зар су моји другови...
Кров шатора поново је задрхтао и цираду над мојим узглављем пробили су некакви оштри, повијени шиљци, слични врховима зарђалих вила. Лагано, као у успореном филму, ти оштри шиљци су се скупили и раздерали смрзнуту цираду. На крову се појавила велика рупа. У шатор се најпре спустила чупава шапа с ноктима, а затим се појавила широка њушка. Јарка електрична светлост осветлила је несразмерно мале уши, светломрке очи са закрвављеним беоњачама, тупо срезан влажан нос с рупама уместо ноздрва. Длаке на њушци биле су готово црне, с рђавим чупершима на образима...
Живот човека који је своју судбину везао с неистраженим пределима далеког севера пун је неочекиваних догађаја. Сусрети с дивљим животињама су неизбежни. По правилу, ти сусрети нису опасни по човека јер звери журно окрећу леђа.

Лежао сам потпуно беспомоћан у својој врећи за спавање, затвореној готово до грла, и ван ње ми је била само лева рука у којој сам држао књигу. Додуше, по већ давно стеченој навици, крај мене се налазила напуњена пушка.

Напипао сам нож

Закон забрањује убијање медведа и сме да се прекрши само кад је човеку живот у опасности. А мени је био. Прво, не верујем да би медвед мирно отрпео да му цев пушке буквално приљубим уз њушку јер у ниском и тесном шатору другачије не бих могао да нишањам, а затим – пушка је била напуњена муницијом којом бих, додуше, мога да уловим јаребицу, али не и да убијем медведа.

Међутим, ја као да уопште нисам занимао звер. Медвед је нетремице гледао, али не мене, већ у „комадић" сунца – електричну сијалицу. Мрки медведи су, истина, веома опрезни, али су и бескрајно радознали.
Моја рука полако се спустила на под. Напипао сам најпре нож у канијама, а затим кундак пушке. Знао сам да пуцањ из ватреног оружја изазива страх код сваке дивље животиње.

Али, до пуцања није ни дошло.
Шапа с канџама се помакла и пружила према сијалици. Медвед је, као дете играчку, зажелео да је додирне.
Даље се све одиграло у трену. Огромна шапа додирнула је неизоловане крајеве жица. Кратак тресак, блесак и страховит урлик. Медвед је устукнуо таквом брзином и снагом да је раздерао платнени кров од задњег зида до улаза у шатор. Чунак моје „буржујке" полетео је с треском у снег.
Затим се зачуо прави галоп и крцкање промрзлих гранчица у тајги.
За божје чудо, нисам скочио већ сам и даље лежао у врећи стежући до бола кундак пушке и зурећи у звездано северно небо.
Најзад су звезде нестале. Кроз поцепани кров појавила су се позната лица. До мене су, као кроз дебео слој воде, допирали гласови мојих колега. Помогли су ми да се извучем из вреће, одвели су ме у заједнички шатор и положили на лежај. У том тренутку као да сам полетео у бездан.
Сутрадан сам се пробудио као да се ништа није ни догодило. Само је једног од другова занимало: да ли ћу опет поставити засебан шатор. Брзо су га уђуткали.
Наступила је ноћ. Момци су мало поразговарали, мало слушали транзистор, а онда су уснули. Одмах се зачуло страшно хркање. Али, то хркање које ме је толико избезумљивало сада ми је дошло као пилула за спавање. У трену сам заспао.

Е. Марисајев

Илустровао: Брана Јовановић

ДЕН КУПЕР

Невидљиви авион

АЛБЕРТ ВАЈНБЕРГ

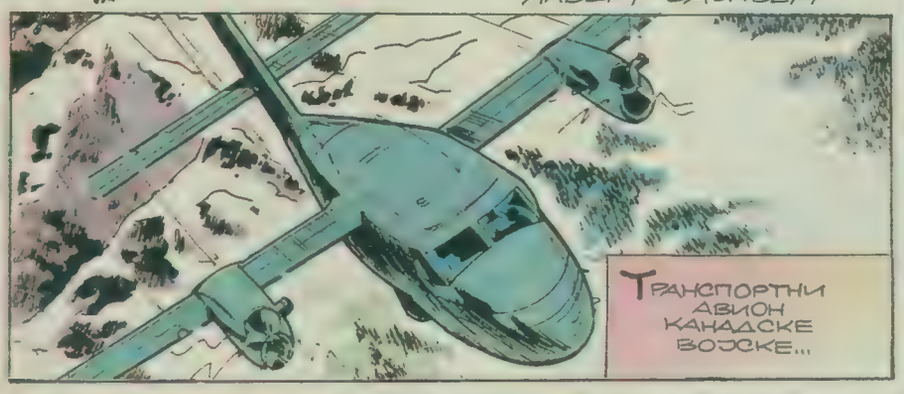

АХ, "ЈОРКИ", СУПЕР ЈЕ У КАЛИФОРНИЈИ! БИЛА СУ ТО ЛЕПА ВРЕМЕНА ЗА „ЦРЊУ" КАО ШТО САМ ЈА!
ГДЕ БАШ МЕНЕ, УДОВЦА, ДА НАЂУ ЗА КАНАДСКИ СЕВЕР! ДАЛИ СУ МИ ЗИМСКУ ОПРЕМУ, ПУТНУ КАРТУ И ЕВО МЕ ОВДЕ! ЗНАШ ЛИ ТИ ГДЕ ИДЕМО?

ЗНАМ КОЛИКО И ТИ! ИДЕМО ДО ИНУВИКА, АЛИ НЕ МОРА ДА ЗНАЧИ ДА ЈЕ ТО ОДРЕДИШТЕ! БЛИЗУ ИНУВИКА ПИЛОТ ЋЕ ПРИМИТИ НОВЕ ИНСТРУКЦИЈЕ!
АУУ! ТАЈНА МИСИЈА КОД ФОКА!

ОСТАВИ СЕ ТЕ ПИЋОСКЕ, НАРЕДНИЧЕ! ПОШТО ИДЕМО У ИСТОМ ПРАВЦУ, РЕД ЈЕ ДА СЕ УПОЗНАМО! ЈА САМ ДЕН КУПЕР, МАЈОР И ПИЛОТ У КАНАДСКОЈ ВОЈСЦИ! А ТИ?
КУ...

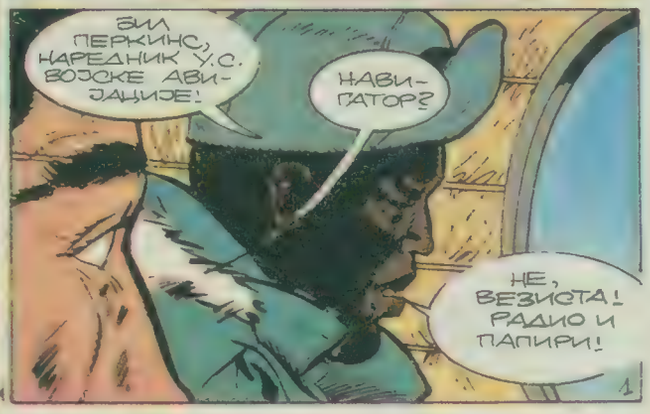

У НАШЕМ ПОСЛУ СВАКО МЕСТО ИМА СВОЈУ ВАЖНОСТ!
НАРЕДНИК НИЈЕ НИШТА ОДГОВОРИО, АЛИ ЈЕ ДЕНУ ДИСКРЕТНО УПУЋИВАО ПОГЛЕДЕ ПУНЕ МРЖЊЕ...
ДЕН НИЈЕ ПРИМЕТИО ПЛАМИЧАК КОЈИ ЈЕ ЗАСИЈАО У ПЕРКИНСОВИМ ОЧИМА. ДА ЈЕ ЗНАО...
ПУТОВАЊЕ ЈЕ НАСТАВЉЕНО У ТИШИНИ. КУПЕР ЈЕ БИО УБЕЂЕН ДА ЈЕ АПАТИЧНИ БИЛ ПОДЛЕГАО ПОСЛЕДИЦАМА ПРЕВИШЕ ПОПИЈЕНОГ АЛКОХОЛА...
АВИОН ЈЕ ЛЕТЕО ДУЖ ПЛАНИНЕ РИЧАРДСОН. БЛИЗУ ИНУВИКА, ПИЛОТ ЈЕ ПРИМИО ПОРУКУ...
ПРОЂИТЕ ИНУВИК И ИДИТЕ ПРЕМА БОФОРСКОМ МОРУ, НА 280! МИ ЋЕМО ВАС ВОДИТИ! ОБАВЕСТИТЕ ПУТНИКЕ!
РАЗУМЕО, „ВИЛКО"!
АЛИ, ТО НАС ВОДИ БЛИЗУ СОВЈЕТСКОГ САВЕЗА?!
ЧУДНО!
ПОСТАВШИ ПОДОЗРИВ, ДЕН ЈЕ РАЗГЛЕДАО ПЕЈСАЖ. ПОВРШИНУ МОРА ПРЕКРИВАЛЕ СУ САНТЕ ЛЕДА...
КАСНИЈЕ...
ГОСПОДЕ, ЛЕДЕНО СЕЛО, РАВНО КАО ТИТАЊ И ПРЕТВОРЕНО У ВАЗДУШНУ БАЗУ!

ДЕН ЈЕ ИМАО УТИСАК ДА ЈЕ СТИГАО НА КРАЈ СВЕТА...
ДОБРО ДОШЛИ, СЕР! ЕВО КОМАНДАНТА БАЗЕ!
ХВАЛА ЗА ДОБРОДОШЛИЦУ, СТАРИ!
ПУКОВНИК ЛАЛОНД! ДОБРО ДОШЛИ У БАЗУ „АНОРЕ", МАЈОРЕ КУПЕР!
КЕН ГЕТЛЕНД?
„АНОРЕ"? НА ЕСКИМСКОМ – ОБЕЋАНА ЗЕМЉА... КАО ДА СЕ РАДИ О ЗЕМАЉСКОМ РАЈУ!
ОООО! ГЛЕ, ЧУДА!
АЊЕЛА!? МЕСТО БАШ НИЈЕ БОГОМДАНО ЗА СУСРЕТЕ, АЛИ СРЕЋАН САМ ШТО ТЕ ВИДИМ!
ВИДИМ ДА ПОЗНАЈЕТЕ НАШЕГ ШЕФА ЕЛЕКТРОНИЧАРА!
КАКВО ИЗНЕНАЂЕЊЕ, ДЕНЕ!
НАДАМ СЕ ДА СТЕ У ДОБРОЈ ФОРМИ!
ОВДЕ ЈЕ КЕН ГАЗДА! ОН ФАЛУЧУЈЕ О ЛЕТОВИМА И МИСИЈАМА!
УЗИМО УНУТРА! ДОЂИ, АЊЕЛА!
ВАО, ЛЕПОТИЦЕ!
ТИ, ОВДЕ!?
ПРОКЛЕТА ТИГРИЦА! МОРАЋЕШ ДА МЕ ПОДНОСИШ! ИМАМО ШЕСТ МЕСЕЦИ ПРЕД НАМА!

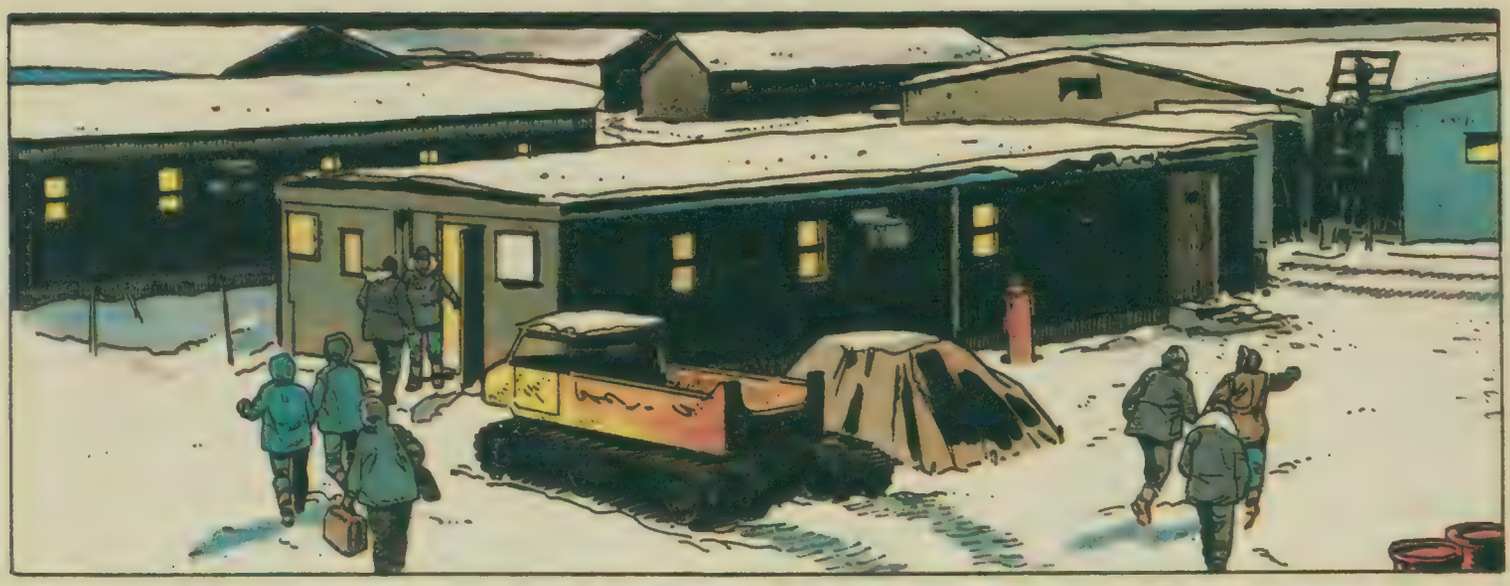

КАСНИЈЕ...
ОВО ЛЕДЕНО ОСТРВО ЈЕ ВЕШТАЧКО И НЕ ПИОВИ! УКОТВЉЕНО ЈЕ У НАШИМ ВОДАМА, ШТО НЕ ЗНАЧИ ДА СЕ ЈЕДНОМ НЕ ЋЕМО ПРОБУДИТИ У ТУЂИМ! ТАКО БИСМО ИМ ОДНЕЛИ И ПОКЛОН – НЕВИДЉИВИ АВИОН!
ЛУКАВО! ТАЈНА БАЗА, УСРЕД ХЛАДА ПИОВЕЋИХ ПЛЕЧЕРА! ЗНАЧИ, „Ф-19" ЈЕ ОВДЕ!

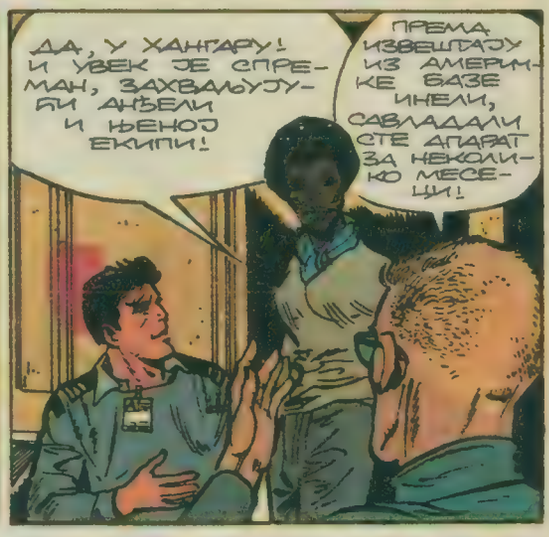
ДА, У ХАНГАРУ! И УВЕК ЈЕ СПРЕМАН, ЗАХВАЉУЈУЋИ АНЂЕЛИ И ЊЕНОЈ ЕКИПИ!
ПРЕМА ИЗВЕШТАЈУ ИЗ АМЕРИЧКЕ БАЗЕ ИНЕЛИ, САВЛАДАЛИ СТЕ АПАРАТ ЗА НЕКОЛИКО МЕСЕЦИ!

NWS (NORTH WARNING SYSTEM): РАДАРСКИ ОДБРАМБЕНИ СИСТЕМ КОЈИ ПОКРИВА ЦЕЛУ КАНАДСКУ ТЕРИТОРИЈУ...

И, КЕН ГЕТЛЕНД ЈЕ ПОЧЕО ПРИЧУ...: „ЦЕО РЕГИОН БОСФОРСКОГ И ЧУКЧИ МОРА ЈЕ НЕПРЕГЛЕДНА ГОМИЛА ПЛОВЕЋИХ САНТИ. ВИШЕ КАНАДСКИХ И АМЕРИЧКИХ АВИОНА ЈЕ НЕСТАЛО ПОД МИСТЕРИОЗНИМ ОКОЛНОСТИМА У ВРЕМЕ КАД ЈЕ ПРИМЕЋЕНО ПРИСУСТВО НАЈНОВИЈИХ СОВЈЕТСКИХ МОДЕЛА АВИОНА: „МИГ-29" И „СУ-15"! УБЕЂЕН САМ У ЊИХОВУ КРИВИЦУ!

ЗАШТО? ЗАТО ШТО ПО СВАКУ ЦЕНУ ШТИТЕ ТАЈНОСТ ЕКСПЕРИМЕНАТА НА ЛАСЕР ОРУЖЈУ!

1. АНТЕНЕ UHF-VHF
2. НАВИГАЦИОНЕ АНТЕНЕ ЗА МАЛУ ДИСТАНЦУ
3. ПРИЈЕМНИК РАДАРСКЕ УЗБУНЕ
4. АНТЕНА ЗА ЕЛЕКТРОНСКО ОМЕТАЊЕ
5. КАЦИГА ПИЛОТА
6. АНТЕНА HF
7. ИНСТРУМЕНТ ЗА ИНФРАЦРВЕНУ ДЕТЕКЦИЈУ
8. ДОПЛЕРОВ РАДАР
9. ЛАСЕРСКИ МЕРАЧ ДАЉИНЕ
10. АНТЕНА IFF

НАТО ОЗНАКА: „FULCRUM" (ЕНГЛ. ОСЛОНАЦ) **МИГ-29**

ДЕНОВИ ПРОБНИ ЛЕТОВИ УМНОГОМЕ ЋЕ ДОПРИНЕТИ ОТКРИВАЊУ МИСТЕРИЈЕ! „F-19" ЋЕ ЗАХВАЉУЈУЋИ СВОЈОЈ НЕВИДЉИВОСТИ И ЕКСТРА ОПРЕМИ, МОЋИ ДИСКРЕТНО ДА ТЕСТИРА СТРАНЕ БОРБЕНЕ АВИОНЕ!

ТАКО, СРЕДСТВИМА КОЈИМА СЕ РАСПОЛАЖЕ, МОЖДА ЋЕ БИТИ МОГУЋЕ ОТКРИТИ ЕВЕНТУАЛНУ УЛОГУ СОВЈЕТА У ТАЈНИМ НЕСТАНЦИМА!"

ОКЕЈ, СЕР! ОВА ИГРА МАЧКЕ И МИША НИЈЕ БЕЗ РИЗИКА... АЛИ, ПРИХВАТАМ!

ПРИХВАТАМ, ЈЕР ВАША ПРЕТПОСТАВКА МИ НЕ ДЕЛУЈЕ БАШ УБЕДЉИВО! ПО МОМ МИШЉЕЊУ, СОВЈЕТИ НИСУ ТОЛИКО ДРСКИ!

ДРУГИМ РЕЧИМА, ВИ ВЕРУЈЕТЕ ДА НИСУ ОНИ!

НИСУ, ГЕТЛЕНДЕ! РУСИ СЕ НЕ БИ ПОНАВЉАЛИ! ТО БИ БИЛО ПРЕВИШЕ РИЗИЧНО!

А САД, ИДЕМ ДА СЕ РАСПАКУЈЕМ!

ПРЕТПОСТАВЉАМ ДА СИ УМОРАН?
НИ СЛУЧАЈНО! ШТА КАЖЕШ ЗА ЈЕДНО ПИЋЕ?
ДОЂИ КОД МЕНЕ!
ВАЖИ!
КАСНИЈЕ...
ЗВАЛИ СУ МЕ ДА У ТАЈНОСТИ ТЕСТИРАМ F-19, ИЗУЗЕТАН, НЕВИДЉИВИ АВИОН!
ПЛАН ЗА ТА ИСПИТИВАЊА ПОСТОЈИ ВЕЋ ГОДИНУ ДАНА, А ЕВО МЕ ТЕК САД!
У СУШТИНИ САМ СРЕЋАН ШТО ЋУ ПОНОВО ДА ЛЕТИМ ТИМ СЈАЈНИМ АВИОНОМ! ИМАО САМ ПАУЗУ ОД ШЕСТ МЕСЕЦИ!
НЕГО, ШТА ИМА НОВО КОД ТЕБЕ, АНЂЕЛА?
НИШТА НАРОЧИТО!
ЧУЛА САМ ЗА РЕНДИ!
ЖАО МИ ЈЕ ШТО БУДИМ УСПОМЕНЕ, АЛИ...
ОНА ЋЕ УВЕК БИТИ СА МНОМ, У МОЈИМ МИСЛИМА, АНЂЕЛА!
ИЗВИНИ, ДЕНЕ!
САД БИ МИ ДОДОБРО-ДОШЛО...
...НЕШТО ЖЕСТОКО!
6
7

СУТРАДАН, ДАН ЈЕ БИО НЕСТРПЉИВ ДА ВИДИ „F-19“.
ЗАХВАЉУЈУ-ЋИ ПОЛАРНОЈ НОЋИ, КУПЕРЕ, ЛЕТОВИ ЋЕ СЕ ОБАВИТИ У ПУНОЈ ТАЈНОСТИ! АВИОН ЈЕ СПРЕМАН И ИСТИ ЈЕ КАО ОНАЈ КОЈИМ СТЕ ПИЛОТИРАЛИ У АМЕРИЦИ!
ОНО ШТО МЕ ОЧАРАВА КОД ОВЕ МАШИНЕ, ГЕТЛЕНДЕ, ТО ЈЕ ШТО У ЊОЈ ЖИВОТИ ПИЛОТА НИСУ УГРОЖЕНИ!
ТАЧНО! ПИЛОТ „Ф-19“ МОЖЕ ДА УНИШТИ НЕПРИЈАТЕЉСКИ АВИОН, А ДА НЕ БУДЕ ОПКРИВЕН, И ДА БЕЗБЕДАН НЕСТАНЕ!
ТАКО! ИДИ, АНЂЕЛА! ПОКАЖИ МУ ТАЈ АВИОН – ФАНТОМ! САД ЗНАМ ШТА ЋЕ СЕ ДЕСИТИ НА ОВОМ ПРОКЛЕТОМ ПЛОВЕЋЕМ АЕРОДРОМУ!
Е, НЕЋУ, ВАЛА, ДА ОСТАНЕМ У ОВОЈ ПУСТОШИ ШЕСТ МЕСЕЦИ... ДА ОВАЈ ИЗДАЈНИК КУПЕР ЋЕ МИ ПОМОЋИ ДА ЈЕ НАПУСТИМ!
ПЛАТИЋЕШ МИ ЗА „КАЊУК“!
ТИ, ДОБРИ БРАТЕ!
ЕЈ, ОРТАК, ТИ СИ СА ФЛОРИДЕ И СИГУРНО РАЗУМЕШ КАКО СЕ ОСЕЋАМ ОВДЕ!
СВАКАКО! НЕДОСТАЈЕ ТИ СУНЦЕ! ДАЈУ ТИ ВЕЗУ, АКО ХОЋЕШ!
АЛИ, ПАЗИ, НИ РЕЧИ О ПОЗИЦИЈИ! ОВО ЛЕДЕНО СЕЛО НЕ ПОСТОЈИ! НЕ ПОМИЊИ НИ АВИОН!
НЕ БРИНИ! САМО ЖЕЛИМ ДА ЧУЈЕМ ДРУГАРА!
ЗА ТО ВРЕМЕ...
ЕВО ВАШЕГ КОЊА, КУПЕРЕ!
ИСТИ ЈЕ КАО И ОНИ КОЈЕ САМ ВЕЋ ВИДЕО!
7
8

ИНДИСКРЕТАН ПОГЛЕД НА „НЕВИДЉИВОГ"

НЕВИДЉИВИ АВИОН?

НАРАВНО, ОН НИЈЕ НИ ТРАНСПАРЕНТАН, НИ ФАНТОМАТИЧАН. ВИДЉИВ ЈЕ ЉУДСКОМ ОКУ, АЛИ НЕ И СРЕДСТВИМА ЗА ДЕТЕКЦИЈУ. ЈЕДАН ТАКАВ АВИОН МОЖЕ ДА ПРЕЛЕТИ НЕКУ ТЕРИТОРИЈУ, А ДА НЕ БУДЕ РАДАРСКИ ОТКРИВЕН.

КАКО? ТАКО ШТО СЕ ЕЛИМИНИШУ ИЗВЕСНИ ФАКТОРИ КОЈИ, ОБИЧНО, ОТКРИВАЈУ ЊЕГОВО ПРИСУСТВО: БУКА, ДИМ, ТРАГОВИ КОНДЕНЗАЦИЈЕ И ТОПЛОТНО ИНФРАЦРВЕНО ЗРАЧЕЊЕ.

ПЛАСТИЧНИ МАТЕРИЈАЛ У ФОРМИ САЋА. ОТПОРАН ЈЕ НА ВИСОКЕ ТЕМПЕРАТУРЕ И АПСОРБУЈЕ РАДАРСКЕ ТАЛАСЕ.

ПОРЕД ТОГА, КОРИСТЕ СЕ ТАКВЕ ЛЕГУРЕ И СПЕЦИЈАЛНЕ БОЈЕ КОЈЕ ПРИВЛАЧЕ ИЛИ ОДБИЈАЈУ ЗРАКЕ КОЈЕ ЕМИТУЈЕ РАДАР НА ЗЕМЉИ ИЛИ У ИЗВИЂАЧКОМ АВИОНУ. ИМА ФОРМУ АВИОНА „Ф-19" – СПЉОШТЕНИ БОЧНИ ПРОФИЛ. МОТОРИ СУ СМЕШТЕНИ У УНУТРАШЊОСТИ АВИОНА. ТРУП И КРИЛА ЧИНЕ ЈЕДНУ ЦЕЛИНУ. ОТВОРИ ЗА ВАЗДУХ СУ ТАКОЂЕ СМЕШТЕНИ НА ГОРЊЕМ ДЕЛУ ТРУПА. ПОРЕД СВЕГА ОВОГА, АВИОН ЈЕ СНАБДЕВЕН НАЈБОЉОМ ЕЛЕКТРОНСКОМ ОПРЕМОМ, МЕЂУ КОЈОМ И ПАСИВНИМ ДЕТЕКТОРИМА КОЈИ ИМАЈУ ТУ ПРЕДНОСТ ДА ОТКРИЈУ НАПАДАЧКЕ АВИОНЕ, А ДА САМИ НЕ БУДУ ОТКРИВЕНИ.

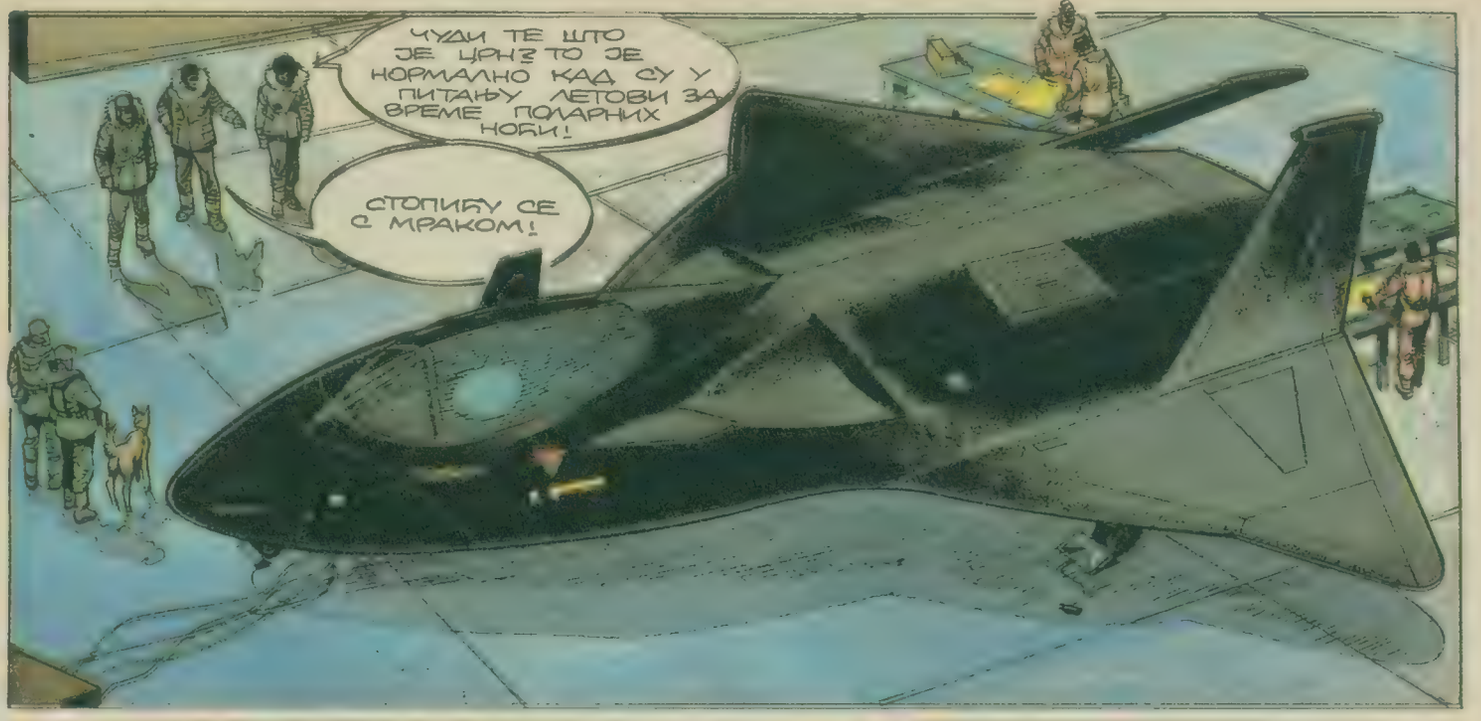
ЧУДИ ТЕ ШТО ЈЕ ЦРН? ТО ЈЕ НОРМАЛНО КАД СУ У ПИТАЊУ ЛЕТОВИ ЗА ВРЕМЕ ПОЛАРНИХ НОЋИ!
СТОПИЋУ СЕ С МРАКОМ!

ТО ЈЕ БОЈА КОЈА ОДБИЈА РАДАРСКЕ ЗРАКЕ!
ДОДАЈУЋИ ТОМЕ УРЕЂАЈ ЗА ЕЛЕКТРОНСКО ОМЕТАЊЕ АВИОНА, МОЖДА ЋУ СТВАРНО МОЋИ И ДА НЕСТАНЕМ!
НИЈЕ МОМЕНАТ ЗА ТО! РАЧУНАМО НА ТЕБЕ, А И НА ТВОЈУ СУПЕР ЕКИПУ КАНАЂАНА И АМЕРИКАНАЦА!

СЕДАМ МУШКАРАЦА И ЈЕДНА ЖЕНА!
У ПРАВУ СИ, АЊЕЛА!
САМО ОСАМ ТЕХНИЧАРА?! А ЗА ЈЕДНОГ „ОРЛА" Ф-15, ЈЕ ПОТРЕБНО ДВАДЕСЕТ ПЕТ!

У ТО ВРЕМЕ, У ЊУЈОРКУ...
СТИГЛИ СМО! ОВДЕ ЖИВИ МАМА ЏЕКСОН!

КО ЈЕ?
АЊЕЛИНИ ПРИЈАТЕЉИ!

АХ, ТУ ЈЕ И МАЛА СИНТИЈА! УСПЕЛИ СМО!

ОБАВЕСТИ БИЛА ДА ИМАМО МАЈКУ И ДЕТЕ!
ОКЕЈ!
БУДИТЕ ДОБРЕ! НЕМА ИЗЛАЗА! МИ ЋЕМО СЕ ПОБРИНУТИ ЗА ХРАНУ!
АЛИ, ЗАШТО?
КАСНИЈЕ...
БИЛЕ, ПОРУКА ЗА ТЕБЕ ИЗ ЊУЈОРКА! САМО- ОКЕЈ!
ХВАЛА ТИ, СТАРИ! ОДУЖИЋУ ТИ СЕ!
НЕМА ВИШЕ ТЕЛЕФОНИРАЊА, БИЛЕ! ЛИНИЈЕ НАМ МОРАЈУ БИТИ СЛОБОДНЕ!
НЕЋУ ТИ ВИШЕ СМЕТАТИ, ОРТАК!
ОДЛИЧНО! ПОД КОНТРОЛОМ СУ! САД ТЕ ИМАМ, АЊЕЛА!
КУПЕРОВИ ДАНИ СУ ОДБРОЈАНИ! ОСВЕТИЋУ ТЕ, БРАТЕ!
СУТРАДАН...
САМА ЈЕ! СУПЕР!
ЗДРАВО, ПОРУЧНИЧЕ ЧЕКСОН!
ЛЕПОТО, ЗАР ТИ НИЈЕ ХЛАДНО? ИЗБЕГАВАШ МЕ?
ОДАВНО САМ ЗАВРШИЛА СА „ЦРНИМ ПАНТЕРИМА"! ПА ПРЕСТАНИ ДА ИЗИГРАВАШ УВРЕЂЕНОГ ТИПА!
ЗА ПОЛИЦИЈУ КОЈА ТЕ ТРАЖИ, ТИ СИ И ДАЉЕ „ЦРНИ ПАНТЕР"!
НИШТА СЕБИ НЕ ЗАМЕРАМ! НИСАМ ЗНАЛА ДА ЋЕ ДЕПО БИТИ НАПАДНУТ, А НИСАМ КРИВА НИ ЗА СМРТ ПОЛИЦАЈЦА!

ДА, АЛИ ПОЛИЦИЈА ТЕ ЈОШ УВЕК ТРАЖИ! АКО СИ НАИВНА, ИДИ ПА ИМ ТО КАЖИ!
АХА!
ТО ЈЕ ТРЕБАЛО ДА УРАДИМ, АЛИ ПОЛИЦИЈА МИ НЕ БИ ВЕРОВАЛА!
САД ЈЕ СУВИШЕ КАСНО! ЛАГАЛА СИ КАД СИ СЕ ОВДЕ АНГАЖОВАЛА! МИ ТО ЗНАМО, ВАЉДА ПРЕТПОСТАВЉАШ?
САД ЈЕ ДОСТА!
ИЗЈАВА ПОД ЗАКЛЕТВОМ: АНЂЕЛА ЏЕКСОН – НЕУДАТА, БЕЗ ДЕЦЕ, БЕЗ ПОЛИТИЧКЕ ПРИПАДНОСТИ! ТО СИ ТВРДИЛА, А ПРИПАДАЛА СИ НАШЕМ ПОКРЕТУ, И ИМАШ ДЕТЕ, И...
ОСТАВИ МОЈУ КЋЕРКУ НА МИРУ!
А ВИЛСОН, НЕЗАКОНИТИ ОТАЦ ТВОЈЕ СИНТИЈЕ!
НЕМАШ ПРАВО ДА...
ИМАМ! НИСИ ТАКОЂЕ РЕКЛА ДА ЈЕ ВИЛСОН ВОЂА "ЦРНИХ ПАНТЕРА" ИЗ ФРИПОРТА, НАЈОКРУТНИЈЕ СЕКЦИЈЕ! АЛ' БИ ТВОЈИ ПРЕТПОСТАВЉЕНИ БИЛИ ИЗНЕНАЂЕНИ КАД БИ ОВО САЗНАЛИ!
ЧУЈЕНА, А? ШТА ХОЋЕШ?
ГЛАВУ КАНАДСКОГ ПИЛОТА!
ДЕНА?!
ДЕГРАДИРАО ЈЕ МОГ БРАТА! И ТО СВЕ ЗБОГ НЕКЕ ГЛУПЕ АФЕРЕ У ЈАПАНУ! ОН СЕ ИЗВУКАО ЧИСТ, АЛИ НЕ И МОЈ БРАТ! И ТО ЗАТО ШТО ЈЕ ЦРЊА, КАО ТИ И ЈА!
ДЕН НИКОМЕ НЕ БИ, БЕЗ РАЗЛОГА, УЧИНИО ЗЛО!
БИ! ОБЕШЧАСТИО ГА ЈЕ! УНИШТИО МУ ЈЕ ЖИВОТ! МОЈ БРАТ ЈЕ КАЖЊЕН!
ПЛАТИЋЕ МИ ТАЈ КАНАЂАНИН! СЛУЧАЈ НАС ЈЕ ДОВЕО ДА БУДЕМО ЗАЈЕДНО! УМИНИЋЕШ ДА НЕСТАНЕ, ЗАЈЕДНО СА СВОЈОМ МАШИНОМ!
ТО НЕ МОГУ! ПРИЈАВИЋУ СЕ!

ПРЕДВИДЕО САМ ТО, ПА САМ ЈАВИО МОЈИМ ДРУГАРИМА ДА ДРЖЕ ПОД КОНТРОЛОМ ТВОЈУ МАЈКУ И КЋЕРКУ!
ЊИХ НЕ ДИРАЈ!
НЕМАШ ИЗБОРА! АКО УМЕШАШ ПОЛИЦИЈУ У ОВО, ОНДА ЗБОГОМ МАМА, ЗБОГОМ СИНТИЈА! ИСТО ЋЕ БИТИ И АКО НЕ СРЕДИШ ПИЛОТА!
ТИ СИ МОНСТРУМ!
ДОЗВОЉЕНО ТИ ЈЕ ДА ПРИЂЕШ АВИОНУ, А И ДОБРО ГА ПОЗНАЈЕШ! НАЋИ ЋЕШ ВЕЋ НАЧИН КАКО ДА ГА СРЕДИШ!
ДОК ЈЕ АНЂЕЛА БИЛА НА ВЕЛИКИМ МУКАМА, НЕГДЕ У СЈЕДИЊЕНИМ ДРЖАВАМА, ДВА ЧОВЕКА НИСУ ИМАЛА СКРУПУЛА...
НЕ БУДИМО НЕСТРПЉИВИ! КЕН ЈЕ КАНАЂАНИНУ САОПШТИО СТВАР И ОВАЈ ЈЕ ПРИХВАТИО! ЧИМ ВРЕМЕНСКЕ ПРИЛИКЕ ДОЗВОЛЕ, „НЕВИДЉИВИ" ЋЕ ПОЛЕТЕТИ И ИГРА ПОЧИЊЕ!
ИМАМО СВЕ АДУТЕ ЗА УСПЕХ, А НАЈБОЉИ НАМ ЈЕ ТАЈ КАНАДСКИ ПИЛОТ!
...У ОДНОСУ НА ДЕНА...
НАШ НАЈБОЉИ АДУТ, МУЛДЕ, ЈЕ „Ф-19"! ТО ЈЕ И НАШ НАЈБОЉИ ОБАВЕШТАЈАЦ, И НАЧИН ДА ОСТВАРИМО НАШ ЦИЉ!
ТАЧНО, МИЧЕЛЕ! А ЦЕНА ЈЕ БЕЗНАЧАЈНА: ПИЛОТ И ЊЕГОВ АВИОН!
ДОВОЉНО ЋЕ БИТИ ДА КЕН УМЕСТА С ПРОВОКАЦИЈАМА У ПОГРАНИЧНОЈ ЗОНИ СА СОВЈЕТСКИМ САВЕЗОМ!
ОД ТОГА ЋЕ ПИЛОТИ ПОСТАТИ НЕРВОЗНИ!
И ДОЋИ ЋЕ ДО ИНЦИДЕНТА!
ПО ПОТРЕБИ, КЕН ЋЕ СЕ ПОТРУДИТИ ДА КАНАЂАНИНА УВУЦИ НА СОВЈЕТСКУ ТЕРИТОРИЈУ, НАОРУЖАНОГ ПРОЈЕКТИЛИМА!
УЗ ПУТ, УНИШЋЕ АВИОН „ВИДЉИВИМ" ЗА РУСКЕ РАДАРЕ! КУПЕР ЋЕ БИТИ НАПАДНУТ И МОРАЋЕ ДА СЕ БРАНИ! ЗА НАСТАВАК ЋЕМО СЕ МИ ПОБРИНУТИ!

КРАЈ ПОРУКЕ, ПОРУЧНИЧЕ! НЕКИ ЧОВЕК СЕ ЈАВИО НА ОВАЈ БРОЈ И ПОРУЧИО ДА ОН И ЊЕГОВИ ПРИЈАТЕЉИ БРИНУ О ВАШОЈ МАЈЦИ И КЋЕРКИ!
АХ!
ПРОБЛЕМИ? ЈЕСУ ЛИ БОЛЕСНЕ?
НЕ, НЕ... У РЕДУ ЈЕ!
ЕХ... НЕ... СУТРА... ПРОГНОЗА ОБЕЋАВА... СУТРА... СУТРА ЋЕШ ЛЕТЕТИ!
ГОСПОДЕ! УБИЋЕ ИХ, АКО ЈА... ГРОЗНО!
ЗДРАВО, АЊЕЛА! МАГЛА НИКАКО ДА СЕ РАЗИЂЕ!
ЕЈ! ШТА ТИ ЈЕ? НЕШТО НИЈЕ У РЕДУ?
НЕ... НИШТА! ГЛАВОБОЉА! НЕ ПОДНОСИМ МАГЛУ!
ИДЕМ У АМБУЛАНТУ!
ЧУДНО МИ ДЕЛУЈЕ!
ИЗРОНИЋЕМО САМО КОЛИКО ДА ИЗИЂЕТЕ! БИЋЕМО ОВДЕ СВАКИ ДАН У ИСТО ВРЕМЕ ДА ВАС ПОКУПИМО! МИ ИЛИ НЕКА ДРУГА ПОДМОРНИЦА!
РАЗУМЕМ! СПРЕМАН САМ!

БУДИТЕ СПРЕМНИ ЗА ИЗЛАЗАК! НЕБЕМО ДА СЕ ЗАДРЖАВАМО!
РАЗУМЕМ, КОМАНДАНТЕ!
И, ПОДМОРНИЦА ЈЕ ИЗРОНИЛА...
СПРЕМИТЕ КАЈАК И ОТВОРИТЕ ПОКЛОПАЦ! БРЗО!
СРЕЋНО, КАПЕТАНЕ ИВАНОВ!
БИЋУ ОВДЕ У ДОГОВОРЕНО ВРЕМЕ! ЗДРАВО!
МАГЛА НАМ ЈЕ ПОМОГЛА! КАНАДСКИ ИЗВИЂАЧИ НИСУ МОГЛИ УЗЛЕТЕТИ! ЗАРОНИ!

МАЛО-ПОМАЛО, МАГЛА СЕ ПОДИГЛА. „ЕСКИМ" ЈЕ СНАЖНО ВЕСЛАО, ПРАТЕЋИ СВОЈ КОМПАС. ЦИЉ МУ ЈЕ БИО ДОБРО ПОЗНАТ...
МОРАМ УСПЕТИ КАД ЗНАМ ШТА КАНАЂАНИ КУВАЈУ У ТОМ СВОМ ЛАЖНОМ ЛЕДЕНОМ СВЕТУ!
ПРЕСТИЋИ БУ И МАЈОРА И ПУКОВНИКА И КОМАНДОВАТИ СПЕЦИЈАЛНИМ ОДРЕДОМ! ДА, ЈА БУ КОМАНДОВАТИ!
СВЕТЛА! КАНАЂАНСКА ЗАЗБИНА!
НЕКО ДОЛАЗИ!
НЕКИ ЕСКИМ!
НИКО НЕ МОЖЕ СТУПИТИ ОВАМО!
СМИРИ СЕ! ТО ЈЕ САМО ЕСКИМ! МОЖДА НАМ ДОНЕСУ НЕКУ ФОКУ!
ПОТПУНО ЈЕ ИСЦРПЉЕН!
ШТА ТО ПРИЧА? РАЗУМЕШ ЛИ ГА, ЖИЛЕ?
ПОМИЊЕ ЖЕНУ... КАЖЕ ДА ГА ЈЕ ИЗБАЦИЛА ИЗ ИГЛОА!
НЕ МОЖЕ ОСТАТИ ОВДЕ! ДА СУ ИЗВИЂАЧКИ ХЕЛИКОПТЕРИ УЗЛЕТЕЛИ, ВЕЋ БИ ГА ОТКРИЛИ!
ПУСТИМО ГА ДА СЕ ОДМОРИ ДО СУТРА!
ВАЖИ, АЛИ МОРАМО ГА ПРИЈАВИТИ ОБЕЗБЕЂЕЊУ!
ЗАПАМТИ, АНЂЕЛА! ЧИМ КУПЕР БУДЕ ЛИКВИДИРАН, ПУСТИЋЕМО ТИ КЛЕРКУ!
ЗНАМ ДА КАНАЂАНИН НОБАС ЛЕТИ!
МОРА ДА ДОЛАЗИ ИЗДАЛЕКА КАД ЈЕ ТОЛИКО УМОРАН!
УНЕСИМО ГА УНУТРА!

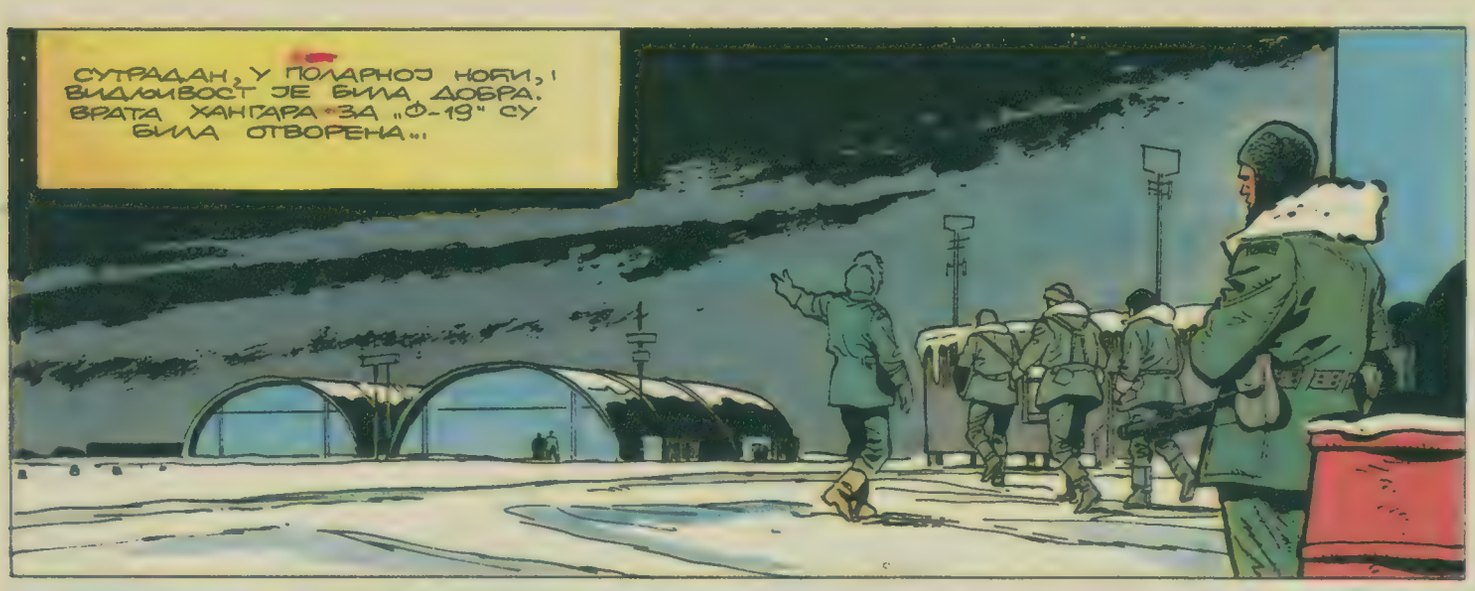
СУТРАДАН, У ПОЛАРНОЈ НОЋИ, ВИДЉИВОСТ ЈЕ БИЛА ДОБРА. ВРАТА ХАНГАРА ЗА „Ф-19“ СУ БИЛА ОТВОРЕНА...

СТАПАЈУЋИ СЕ СА ТАМНИМ НЕБОМ, МИСТЕРИОЗНИ ЦРНИ АВИОН СЕ ОДЛЕПИО ОД ПИСТЕ ЗАГЛУШУЈУЋОМ БРЗИНОМ, ПРОИЗВОДЕЋИ НЕЗНАТНУ БУКУ...

ДА ЛИ ЈЕ? ЈЕСТЕ! СПЉОШТЕНА ФОРМА! ТО СУ НАШИ САТЕЛИТИ СНИМИЛИ ИЗНАД СЈЕДИЊЕНИХ ДРЖАВА!
71

ЕЈ, ШТА РАДИШ НАПОЉУ?
БОЈИШ СЕ ДА СЕ НЕ СМРЗНЕ! ХА! ХА! ХА!
ВИДЕО ЈЕ ОНО ШТО НИЈЕ СМЕО!

ПРИСУСТВОВАО ЈЕ ПОЛЕТАЊУ „НЕВИДЉИВОГ“ АВИОНА“! ПА ШТА?
ЗАШТО ЈЕ ОВО МЕСТО ИЗАБРАНО ЗА ПРОБЕ? ЗАШТО У СРЕД ПОЛАРНЕ НОЋИ И ЦРНИМ АВИОНОМ?

МИСЛИШ ДА ОН НЕШТО ЗНА? ЗА ЊЕГА ЈЕ ОВАЈ АВИОН КАО И СВАКИ ДРУГИ!

УОСТАЛОМ, ГУСТИ ТО! ОН ИОНАКО ЗАЛАЗИ! ШЕФ ОБЕЗБЕЂЕЊА МИСЛИ ДА СЕ ДОВОЉНО ОДМОРИО!
ВЕРОВАТНО ЈЕСТЕ! САМО, КУДА ЛИ ЉЕ? ЈЕР ЖЕНА ГА ЈЕ ИЗБАЦИЛА ИЗ ИГЛОА!

АВИОН КОЈИ СЕ НЕ МОЖЕ ОТКРИТИ! ЗНАЧИ, ТО ЈЕ У ПИТАЊУ!
ОДЛИЧНО! СВЕ САМ САЗНАО! ОСТАЈЕ ЈОШ ДА ГА ПОСМАТРАМ КАД СЕ БУДЕ ВРАТИО И ОНДА ОДЛАЗИМ!
СТИЋИ ЋУ НА ВРЕМЕ НА САСТАНАК СА ПОДМОРНИЦОМ! А ОВЕ БУДАЛЕ ЈЕДВА ЧЕКАЈУ ДА МИ ВИДЕ ЛЕЂА!
САМО НЕЗНАТНО ПОДРХТАВАЊЕ – ТО ЈЕ ОНО ШТО ЈЕ ДЕН ОСЕЋАО УДОБНО ЗАВАЉЕН У СЕДИШТУ У СВОЈОЈ КАБИНИ.
ПОТПУНО СЕ СТОПИО С ТИХОМ, ПОСЛУШНОМ И ОСЕТЉИВОМ МАШИНОМ...
НЕ УМЕМ ОВО ДА ОБЈАСНИМ, АЛИ ЧИНИ МИ СЕ ДА БИХ МОГАО ДА СТИГНЕМ НА КРАЈ СВЕТА!
У БЕСКОНАЧНОСТ!
ЕЈ! ШТА ЈЕ ТО С КОМАНДАМА?

БУКА СА СВИХ СТРАНА!? КОМАНДЕ ОТКАЗУЈУ!
ТРЕСЕ, КАО ПО КАЛДРМИ!
ГДЕ САМ? КОМПАС ЈЕ ПОЛУДЕО, А И ОСТАЛИ ИНСТРУМЕНТИ!
СВЕТЛО ЈЕ СЛАБО! НЕ ВИДИ СЕ КОМАНДНА ТАБЛА!
СИМБОЛИ СЕ МЕШАЈУ! СВАШТА!
ДВА „МИГ-А 29"! НИСАМ ВИДЕО КАД СУ ДОЛЕТЕЛИ!
СВЕ СЕ СМИРИЛО! ИДЕМ НАЗАД! СКРАТИЋУ ОВАЈ ПРОБНИ ЛЕТ!
ИЗГЛЕДА ДА НИ ОНИ МЕНЕ НИСУ ВИДЕЛИ!
БОЉЕ ДА МЕ ОВО ОПЕТ НЕ СНАЂЕ!
ЧУДНО! СМЕТЊЕ СУ НЕСТАЛЕ КАД СУ СЕ ОВА ДВОЈИЦА УДАЉИЛА!

ЦРНИ ФАНТОМ У ОБЕ-ЂАНОЈ ЗЕМЉИ! ПРОБЛЕМУ! ТРАЖИМ ОДОБРЕЊЕ ЗА СЛЕТАЊЕ!
ОДОБРЕНО! ПИСТА ЈЕ ЧИСТА!
ПРОБ-ЛЕМИ С ТАК-ВОМ МА-ШИНОМ?
НА ЛИНИЈИ СИ! ИСКЉУЧУ-ЈЕМ СЕ!
СВЕ ЈЕ БИЛО ИЗМЕШАНО, ХАО-ТИЧНО! НИКАКВА МОГУЋНОСТ ЗА БИЛО КАКВУ АКЦИЈУ!
ДО ЂАВОЛА! УПРАКОС ДУПЛОЈ КОНТРОЛИ!
ОХ, БОЖЕ! ДЕНЕ!
И КЛАСИ-ЧНОМ ПИЛОТИРА-ЊУ У ОПАС-НОСТИ!
ШТА СЕ ДЕСИО?
ПРО-ВЕРИТЕ ДВА МИКРОПРО-ЦЕСОРА, АЊЕЛА!
ТЕСТИ-РАЛИ СМО ИХ ПРЕ ЛЕТА!
ТО СУ, ЗНАЧИ, УРА-ЂЕНИ СОВЈЕТ-СКИ ЛЕТАЧИ!
НАШИ РАДАРИ СУ ИХ РЕГИСТРО-ВАЛИ!
ВИДЕО САМ ИХ! СРЕЋОМ, НЕ И ОНИ МЕНЕ!
МОГЛИ СУ ВАС ОЗРАЧИТИ СВО-ЈИМ НУКЛЕАР-НИМ ОРУЖ-ЈЕМ!
ПРОВЕРИТЕ СВЕ! НАПИСАЋУ ИЗВЕШТАЈ!
ЗОВИ-ТЕ МЕ АКО БУ-ДЕ НЕ-ШТО НО-ВО!
САТ КАСНИЈЕ...
МИСЛИМ ДА САМ СВЕ ЗАБЕЛЕ-ЖИО! ОКОЛ-НОСТИ, ВРЕ-МЕ, ПОЗИ-ЦИЈУ, ЧАС, ПРИМЕДБЕ! ТО ЋЕ БИТИ ДОВОЉ-НО!
СВАШТА СМО ТИ СПАКОВАЛИ, ЧАК И ХАЉИНУ ЗА ТВОЈУ ЖЕНУ!
И ПРЕСТА-НИ ДА СЕ СВАЂАШ С ЊОМ!

ВРАЋА СЕ КУЋИ! НИЈЕ ЛОША ХАЉИНА, АЗ ЗА ЊЕГОВУ ЖЕНУ!
АЊЕЛА МУ ЈЕ ДОЗВОЛИЛА ДА БИРА!
А ЈЕ Л'? НИСАМ У ТОКУ!
ОДЛУЧИО ЈЕ ДА ИДЕ, АЛИ ЈЕ ХТЕО ПОКЛОН ЗА ЖЕНУ!
РЕКАО НАМ ЈЕ ДА ВОЛИ ДЕЗЕН С ВЕЛИКИМ ЦВЕТОВИМА!
УМЕСТО БУКЕТА ЦВЕЋА!
АЊЕЛА СЕ СПРЕМИЛА И ЗА ИВЛАСКЕ! ЗАБОРАВИО САМ-У СУБОТУ ЈЕ ПРИЈЕМ...
ЦЕРЕМОНИЈА ПОРИНУЋА! ИДЕМО!
СМЕШКА СЕ ЗАДОВОЉНО!
НЕ РАЗУМЕТЕ!
СИГУРНО ЋЕ ДАНИМА ПУТОВАТИ! ХРАБАР ЈЕ!
БИО ЈЕ И КАД ЈЕ ДОЛАЗИО ИЗДАЛЕКА! ЧУДНО!
ЗБОГОМ, ВИ ГЛУПИ УОБРАЖЕНИ...
ДВА САТА КАСНИЈЕ, ДЕН СЕ ЈОШ УВЕК ОДМАРАО...
НИЈЕ ЛОША ОВА РЕПОРТАЖА О КРАЂЕМ СЕВЕРУ! И СЛИКЕ СУ ДИВНЕ!
ОВО ЦВЕЋЕ ТУНДРЕ ЈЕ...
?! ЦВЕЋЕ!?
ГОСПОДЕ! БРЗО!

КАПЕТАН ИВАНОВ ЈЕ УСПЕО, АЛИ БИО ЈЕ У ПАНИЦИ. БЛИЖИЛО СЕ ВРЕМЕ ОТАПАЊА ЛЕДА, ПА СЕ ПЛАШИО ДА МУ СЕ ПЛОВЕЋЕ САНТЕ НЕ ИСПРЕЧЕ НА ПУТУ. У ТОМ СЛУЧАЈУ, БИЛЕ БИ МАЛЕ ШАНСЕ ДА СТИГНЕ ДО ПОДМОРНИЦЕ...
ЈОШ НЕКОЛИКО МИЉА, И НА ЦИЉУ САМ! ОСИМ АКО...
ЕСКИМ НАС ЈЕ ПРЕШАО!
ДА ОБЈАСНИМ ВАМ УЗ ПУТ! НЕМАМО ВРЕМЕНА ЗА ГУБЉЕЊЕ!
СИГУРНИ СТЕ?
ТО НИЈЕ ЕСКИМ! ТИП ЈЕ БИО КОД НАС ПО ЗАДАТКУ!
ЗАШТО? ВИ СТЕ ШЕФ ОБЕЗБЕЂЕЊА, НЕ ТРЕБА ДА ВАМ ЦРТАМ, ЗАР НЕ? МОГЛИ СМО И ОЧЕКИВАТИ ДА ЗАБАДАЈУ НОС ОВДЕ!
МОРАМО ГА СПРЕЧИТИ ДА ИСПРИЧА ШТА ЈЕ ВИДЕО!
МИСЛИМ ДА ЈЕ ТО ОН! ТАЧАН ЈЕ!
КАПЕТАНЕ, РАДАР ЈЕ УХВАТИО НЕКИ ЕХО!

АНЂЕЛИНА ХАЉИНА ГА ЈЕ ОТКРИЛА!
ОБЈАСНИ!
ИЗАБРАО ЈЕ ДЕЗЕН С ВЕЛИКИМ ЦВЕТОВИМА, А ТО ПРАВИ ЕСКИМ НЕ БИ УЧИНИО!
ЈЕДИНО ЦВЕЋЕ ЗА КОЈЕ ЕСКИМИ ЗНАЈУ, ЈЕ ЦВЕЋЕ ТУНДРЕ...
...ТО ЈЕСТ, САСВИМ СИТНО ЦВЕЋЕ!
ЗБОГ ТОГА ЕСКИМКЕ КУПУЈУ САМО МАТЕРИЈАЛЕ СА СИТНИМ ЦВЕТОВИМА!
51387... 13901... 27714... 32093... 88032... 55862...
ПОРУКА ГЛАСИ: "СОВЈЕТСКИ АГЕНТ УСПЕО ДА СЕ УБУМЕ У БАЗУ! ПРЕДУЗЕТА ПОТЕРА! УЧЕСТВУЈУ ШЕФ СИГУРНОСТИ И МАЈОР КУПЕР! ИЗВРШНО!
32043... 88032... 55862... ИСКЉУЧЕЊЕ!
ДЕШИФРУЈТЕ ОВО, БРЗО!
РАЗУМЕМ!
ИМАМО ЕКСПЛОЗИВАН МАТЕРИЈАЛ! ШПИЈУН УПАО У ТАЈНУ БАЗУ! ОВО ЋЕ ОДБРАНИТИ НАШ СТАВ КОД ПЕНТАГОНА И БЕЛЕ КУЋЕ!
НИЈЕ МОГЛО БОЉЕ БИТИ! ОДГОВОРИТЕ КЕНУ: „ПРЕРИЈСКА ВАТРА"! ОДМАХ!
ЕНО!
КРАЈ У СЛЕДЕЋЕМ БРОЈУ

Трагедија која доноси несрећу

МАГБЕТОВА КЛЕТВА

Ако глумац, пре почетка извођења овог великог Шекспировог дела, помене његов назив или изговори неку његову строфу, мора одмах да изиђе из гардеробе, трипут се окрене око себе, пљуне и тада покуца на врата да би поново ушао

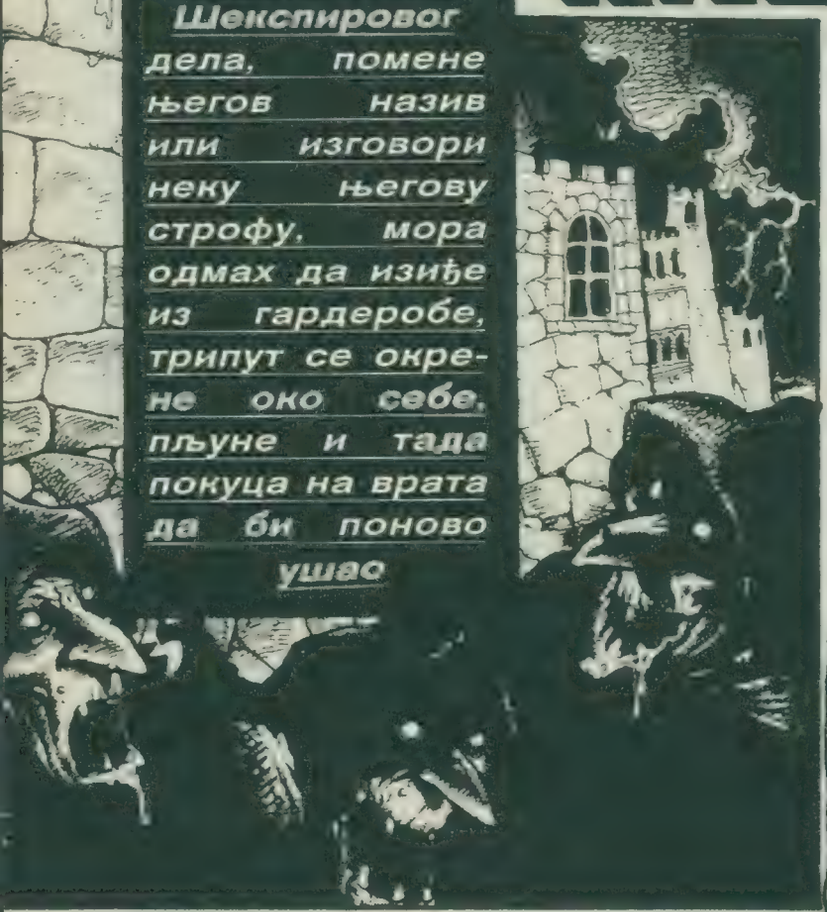

Да би избегли да изговоре „Магбет", како се зове ова трагедија Вилљема Шекспира, глумци, бар у Западном делу света, кажу: „Несрећна трагедија", „Шкотска посла", или, најкраће, „Ова представа". А то је представа коју су заиста пратили највећи малери у историји позоришта.

Позоришни људи стварно, с правом или не, сматрају да је „Она која се не помиње", како је још зову, са својим злочинима, проливањем крви, духовима и вештицама једна од најмрачнијих трагедија које су икада написане

Традиција дуга стотинама година захтева да глумац коме се пред извођење иза сцене омакне реч Магбет или нека строфа из њега одмах напусти гардеробу или просторију у којој се налази, трипут се окрене око себе, пљуне и куцне на врата да би поново ушао унутра. Они који су се о то оглушили нису добро прошли.

потомак историјских личности Данкана и Банка који су у трагедији убијени.

Е, па, на самој тој светској премијери дечака Хола Берија, који је играо Леди Магбет покосила је опака грозница од које је, нешто касније, и умро. Чим се он на бини срушио, Шекспир, који је био и глумац, заменио га је у улози крволочне Магбетове жене.

После те прве представе трагедија је ретко извођена готово пуних сто година. Дан када је 1703. године у Лондону поново играна запамћен је по једној од најжешћих орканских олуја које су погодиле Енглеску

За последице несреће окривљен је „Магбет" због своје мрачне теме пуне зла и тадашња британска краљица Ана наредила је да се недељу дана по свим црквама у земљи непрекидно читају молитве. За то време сва позоришта била су затворена па су власници имали велике губитке.

Катастрофална олуја сто година касније

Изгледа да је „Магбет" осуђен да сеје невоље још од самог првог извођења 7. августа 1606. године. Тој премијери присуствовао је Џејмс I, краљ Велике Британије и Ирске који је, под именом Џејмс VI, био краљ Шкотске. Он је био син чувене, лепе и несрећне шкотске краљице Мери и њеног другог мужа Хенрија Стјуарта

И сам Магбет, по коме је трагедија добила име, био је неколико векова раније шкотски краљ, па је Џејмс I био

Линколн га је волео и – страдао

Током следећа два века несреће везане за „Магбета" наставиле су се, а клетва је однела највише жртава у Њујорку 1849. За време извођења „Магбета", кога је играо енглески глумац Вилјем Чарлс Макриди, присталице његовог ри-

вала америчког глумца Едвина Фореста сукобиле су се с полицијом. Двадесет две особе су погинуле а тридесет шест је тешко повређено

Најславнија личност коју је погодила Магбетова клетва није уопште била глумац већ председник Сједињених Америчких Држава Абрахам Линколн који је од свих позоришних комада највише волео „Магбета".

Линколн је 9. априла 1865. године провео пријатно поподне с пријатељима у вожњи лађом „Речна Краљица" по реци Потомаку. Он је свом друштву читао наглас баш делове „Магбета" који су описивали Данканову погибију.

Пет дана касније председник Линколн убијен је у атентату док је седео у позоришту и та трагедија стављена је „Магбету" на душу.

Лоренс Оливије десет центиметара од смрти

Магбетова клетва није престала ни у 20. веку. Почетком двадесетих година нашег века улогу Магбета играо је на Бродвеју чувени глумац Лајонел Баримур. Добио је тако грозне критике да се више никад у животу није појавио на некој од бродвејских сцена.

А године 1937. каријера тада тридесетогодишњег Лоренса Оливијеа умало није тренутно прекинута. Док се у старом и чувеном лондонском позоришту „Олд Вик" одржавала проба „Магбета".

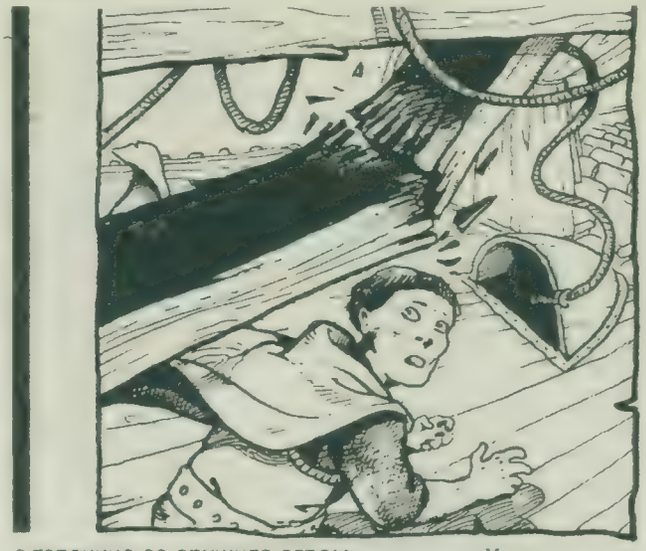

с таванице се срушила огромна греда и умало смрвила будућег великог глумца. Недостајало је само десетак центиметара.

За време генералне пробе те исте представе власник позоришта „Олд Вик" умро је од срчаног удара.

Извођење „Магбета" на Бермудима на отвореном простору 1953. године с Чарлтоном Хестоном у главној улози завршило се неславно и панично. Када су, на премијери, војници опколили Магбетов дворац да би га запалили, ветар је пламен и дим потерао према публици која се разбежала у ужасном страху.

Глумци се не отимају

Невоље су пратиле и екипу која је 1988. године, пред извођење на Бродвеју у Њујорку, четири месеца гостовала по другим градовима. Главне улоге играли су Кристофер Палмер и Гленда Џексон.

Дванаест чланова трупе разболело се истовремено од тешког облика грипа. Кристофер Палмер је пао, угануо колено и покидао лигаменте, избио један зуб и повредио кичму. За та четири месеца промењена су три редитеља и представа је, коначно, изведена на Бродвеју с потпуно новим декором, осветљењем и костимима.

Због свега тога глумци се баш не отимају да играју у „Магбету" без обзира што је то једно од Шекспирових ремек-дела.

Припремила:
Б. Дожић

Илустровао: Добросав БОБ Живковић

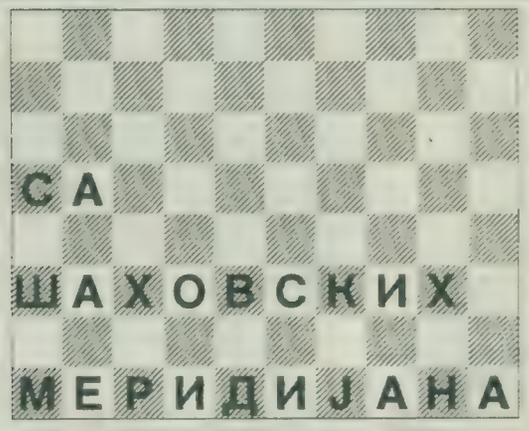

ЧЕТИРИ ХИБНЕРОВА ПОКУШАЈА

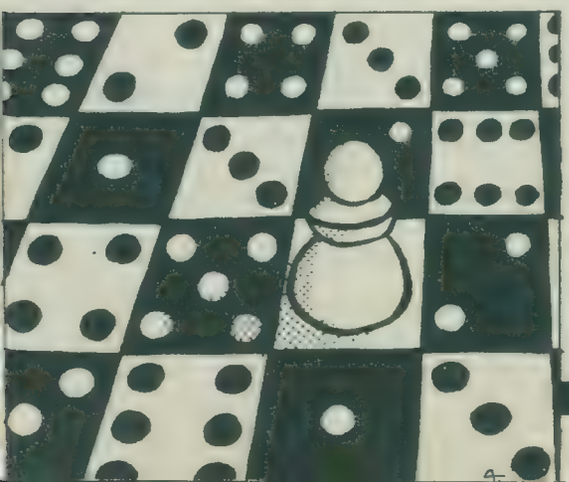

Немачки велемајстор др Роберт Хибнер (1948) четири пута је покушао да се домогне светског шаховског врха, али је у сваком покушају морао да се опрости од највише титуле.

У Севиљи је 1971. године играо четвртфинални меч са Тиграном Петросјаном и после првог пораза предао меч. Резултат је у часу предаје био 4:3 за Петросјана (+ 1 = 6). Разлог предаје је несносна бука фудбалских навијача који су пролазили поред шаховске сале. Петросјан би искључивао слушни апарат (није добро чуо), док су узнемирени нерви Хибнера „прокључали" и он је напустио борилиште.

Финални меч кандидата за првака света Хибнер је 1981. играо са Корчнојем у бањи Мерано на северу Италије. Водио је меч са 3:2 уз две прекинуте партије и када се чинило да га један корак дели од меча са Карповом – нерви су га издали. Спаковао је кофере и, поред свих позива да остане, отпутовао кући. У следећем покушају играо је четвртфинални меч са далеко старијим велемајстором Смисловом (1921) у аустријској бањи Фелден, у Корушкој. Резултат меча био је 5:5 (+ 1, – 1, = 8). Затим су одигране четири допунске партије и све су завршиле ремијем. Остало је да се жребом одреди победник. Не чекајући резултат жреба, Хибнер је отпутовао кући. На сцену је ступио казино из Фелдена који је био спонзор меча и због тога је у коцкарници, у одређено време, неколико тренутака било посвећено шаху. Први покушај на рулету није успео. Тек у другом окретању Смислов је имао срећнију куглицу – и отишао у полуфиналне. Четврти покушај Хибнера било је учешће на четвртфиналном мечу почетком ове године у Сарајеву против велемајсотра Јана Тимана. Меч је протекао у тишини и без икакве изјаве Хибнера. Тиман је добио меч са 4,5:2,5 (2:0 уз 5 ремија).

ТАЉ КАО ПУШАЧ

Најзанимљивија личност савременог шаха је велемајстор Михаил Таљ. Иако више није у шампионској кондицији – био је много пута на операционом столу – захвалан је и британ саговорник. Таљ је познат као страсан пушач па га

је новинар „Дојчес спортеха" упитао, између осталог, имајући у виду да је пре годину дана издржао две операције: „Колико цигарета данас пушите".

Таљ је одговорио, дословце, у свом стилу: – Сваког дана претварам у дим четири долара. То јест две кутије, али при том пушим цигарете само до половине.

Славко Домазет

Илустровао: Растко Ћирић

ОНИ МОГУ СВЕ

ВИТЕЗОВИ ЗЛАТНОГ КЉУЧА

Није портир, није ни рецепционер, а ни управник. Све то помало, консијерж гостима елитних хотела олакшава и улепшава живот испуњавајући и немогуће захтеве

Можете ли да пошаљете 4000 белих ружа мојој драгани у Каиро? Наравно, не брините! Реците само кад цвеће треба да стигне и на коју адресу... А да ли постоји могућност да купим париски веспазијен (улични писоар)? Како да не! Оставите ми два-три дана да се распитам и све ће бити срећено. Видела сам дивну кућу. Волела бих да је, заједно с баштом, пренесем у своју земљу. Знате, моја два немачка овчара морају да имају одговарајући простор за трчање... Да, да, госпођо, потпуно вас схватам. Распитаћу се... Верујем да неће бити лако, али средићу ја већ то. Ваша жеља за мене је – закон!

У сваком хотелу, додуше само оном са ознаком „гранд", ради особа за коју је жеља сваког госта закон. Пошто је у међународном језику хотелијерства реч преузета у француском облику, и ми ћемо ту особу звати – консијерж.

Гост, то сам ја

Консијерж је међу првим особама са којима се гост сусреће у хотелу. То је обично старији господин (иако има и жена, у овом послу и даље преовлађују мушкарци)

Жерар Тијо ради као консијерж у хотелу „Плаза Атене" у Паризу већ 40 година. Некрунисани краљ наглашава да је девиза њихове професије „Саслушати госта, али 'заборавити' шта вам је рекао!"

у дугачком сакоу до колена, са укрштеним златним кључевима на реверима и два телефона која му „расту" из ушију. Док прича телефоном на енглеском, портиру истовремено издаје упутства на француском и извесној госпођи на немачком објашњава да су јој резервације за позориште у реду. Достојанствен, с неизбежним осмехом на лицу и гласом који улива сигурност и поверење, консијерж је особа без које ниједан чувени хотел светског угледа не може да се замисли.

Не треба га бркати са консијержом, односно настојником (већином су то биле жене) по париским зградама из времена Хемингвеја и Хенрија Милера. Додуше, оне се све више повлаче пред налетом интерфона. Иначе, реч concierge вероватно је изведена од латинске concerius која значи – онај ко чува зграду.

Првобитна дужност консијержа, баш као што то симболи на реверима и наговештавају, била је издавање и чување кључева у хотелу. У време кад су углавном богати могли да путују, и то махом прекоокеанским бродовима, кочијама и возом, консијерж је био и нека врста портира. Водио је бригу не само о пртљагу него и свему другом што су ти виђени људи носили са собом.

У овом веку улога консијержа знатно се изменила. У односу са гостом он заузима кључно место. Он је поверљиви секретар који ће се побринути и за најскривеније жеље својих гостију, помало је и психијатар који ће знати да саслуша и да прави савет и, уз све то, има и улогу брижног оца. И зато није чудно да поједини консијержи описују госте као „сирочиће" или „заблуделу, изгубљену дечицу". Они су ту да им помогну у непознатом граду, саветују их где ће и како ће ићи, резервишу им места у ресторанима, позоришту ...

– Невоље мог госта и моја су брига – Жерар Тијо, некрунисани краљ консијержа света, кратко је описао свој позив.

Престрављени Американац и голи Јапанац

Са појавом компјутера и нових технологија поједини управници хотела предвиђали су неминован крај професије консијержа. Десило се супротно.

– Сви који су нама прорицали крај већ су нестали са списка запослених – каже Андре Дамон, консијерж у хотелу „Хајат Карлтон Тауер" у Лондону. – А ми не само да нисмо „протерани" из хотела, већ смо и унапређени. Сада припадамо хотелској елити и на платном смо списку заједно са управницима и менаџерима.

Консијержи света имају и своје удружење Les Clefs d'Or (Златни кључеви) које организује годишње скупове. У Паризу, на 37. скупштини, били су представници из 25 земаља са шест континената. Мисли се да у свету ради око 4000 консијержа.

Председник удружења је Андре Дамон, некадашњи падобранац и учесник Другог светског рата. Дамон наглашава да је већина консијержа из Европе. У Америци, земљи неоптерећеној традицијом, има их мало – само тројица!

Ако консијерж отприлике 95 одсто времена посвећује уобичајеним пословима у које се убрајају све могуће резервације и слични „досадни" послови, има и прилика које дају онај неопходни шмек њиховој професији. А то што су све те приче без имена учесника, сасвим је разумљиво. Постоји још једно правило у свету консијержа. Загарантована је потпуна тајност.

Лајоша Молнара, консијержа „Рамада Гранд" хотела у Будимпешти, пре десетак година неки гост је позвао из купатила: оклизнуо се у кади, сломио ногу и не зна шта да ради. Молнар му је рекао да причека и сместа позвао хитну помоћ. Болничари су стигли пре него што је Молнар успео да помогне госту да се обуче и дође до рецепције.

У холу је неки Американац седео завађен у фотељи држећи ноге на столу. Болничари су, сасвим разумљиво, помислили да је то унесрећени гост. Зграбили су га испод мишке и подигли с намером да га унесу у кола хитне помоћи. Запањени човек почео је да се отима и запомаже. Што је он више јаукао болничри су, уверени да се човек превија од болова, били одлучнији.

Американац је био престрављен. Јер, било је то доба „гвоздене завесе" и реалног социјализма о коме су се на Западу, а посебно у САД, испредале најужасније приче. Човек је поверовао да га одвлаче у неки логор, можда га чак протерују у Сибир где ће га прогутати мрак...

Пјер Порт, председник француског удружења Les Clefs d'Or, сећа се догађаја од пре неколико година. Радио је до касно увече када му се учинило да чује неке чудне шумове. Приписао је то умору. Кад су се звуци неколико пута поновили, схватио је да му се не причињава. Шушкање је допирало из правца лифта.

Пришао је и отворио

ПЕСМА О ДРАГАНИНОМ ОСМЕХУ

У свету су консијержи углавном мушкарци и то махом они који су прешли педесету. А код нас? Бројније су жене, и то оне које су тек закорачиле у – тридесету. Тако је бар у хотелу „Хајат" у Београду, а других консијержа тешко да и има у Југославији.

Хотел „Хајат", отворен августа 1990. године, има укупно шест консијержа, од тога пет женског рода. Просечна старост им је 25 година. Троје ради у „Хајат Ријенсију" (хотел у хотелу, на 7. и 8. спрату) а троје у „обичном" хотелу „Хајат".

Да све буде друкчије од осталих, потрудила се Драгана Мирковић. Она је једина жена, боље рећи – девојка, у свету која је постала шеф консијержа.

По речима Татјане Чуквас-Жигић (још једна млада жена), шефа службе за везе са јавношћу, Драгана Мирковић имала је све квалитете још у току тестирања. А тражило се познавање француског и енглеског, обавезних језика сваког консијержа, самоувереност, динамичност, речитост, жеља за напредовањем, познавање Београда и, наравно, одговарајући спољашни изглед. Драгана Мирковић, која је завршила одсек туризма на Природно-математичком факултету и пре тога радила као комерцијалиста у туристичкој фирми, имала је све те особине.

После само месец дана постала је шеф. Уз енглески и француски говори и италијански и шпански, а вероватно би се снашла и с португалским. Кад се зна да је Лајош Молнар, са својих 8 језика које говори, сан сваког хотела Драгана се приближава том идеалу. Она је и вероватно једини консијерж на свету коме је гост посветио песму. Један шпански књижевник (дискреција загарантована) написао је стихове о Драганиној љубазности, лепоти и осмеху.

врата. На своје запрепашћење угледао је Јапанца, голог као од мајке рођеног. И Јапанац је био збуњен. Угледавши Пјера побегао је главом без обзира. Консијерж је позвао људе са рецепције са којима је кренуо у потрагу за голим Јапанцем. Једва су га нашли, увили га у чаршав и резервним кључевима отворили врата собе.

Испоставило се да се Јапанац свукао и уместо кроз врата купатила прошао кроз улазна. Врата су се залупила и он је остао на ходнику.

Сви за једног, један за – све

Андре Дамон, коме су кључеви на реверима од чистог злата („мала" пажња неког госта коме је заказао пластичну операцију затезања лица), каже да у свету консијержа влада још један неписани закон. Међусобно ће се помагати без размишљања и икакве резерве свесни да су удружени још моћнији. У њиховом послу задата реч вреди злата.

– Ако ме позове Тијо, Рабдан из „Интерконтинентала", Фрајтаг из минхенског „Бајериш Хофа" или можда Данкан из „Беверли Хилса" и затражи било шта, чак и да му позајмим новац, нећу размишљати ни секунду. Ако треба, првим авионом ћу одлетети да му однесем паре. За колегу – све!

Та њихова повезаност много значи и у послу. Ако гост који се налази у Лондону жели то вече да проведе у ресторану „Максим" кад стигне у Париз, Дамон ће телефоном позвати Тијоа да му нађе место, чак и онда кад су сви столови резервисани. Јер, консијерж мора да зна праве људе на правом месту.

А да ли постоји школа за консијерже? У Паризу је 1984. основан Међународни консијерж институт који води Жан Жиле, и сам бивши консијерж. Поред неопходног знања, школа посвећује пажњу и детаљима као на пример „Шта радити кад се гост у ситне сате појави са неком дамом а резервисао је једнокреветну собу?" И шта даље ако у исти хотел бане и супруга тог господина који је у соби са „рођаком".

Ипак, најважније је да будући консијержи знају да нема немогућих захтева. Ако треба изнајмити авион и претворити га у мини зоолошки врт, или обезбедити 30 лимузина и 20 кочија са белим коњима, одговор увек мора да буде: „Нема проблема".

В. С.

Први авион за масовно убијање

ЛЕТЕЋА ЛЕСНИЦА

Иако му је измакла победа у трци у Кливленду, немачки пилот Ернст Удет одушевио се победником, летелицом коју је америчка врховна команда с презрењем одбацила

Београђани ће памтити 6. април 1941. године не само по мучком нападу Немачке већ и по великом броју погинулих од бомби које су бачене из јункерса са званичном ознаком „JU-87", познатијих под називом „штука".

Убрзо је „штука" постала омиљен нацистички бомбардер који се обрушава. Становништво од Пољске до Француске ужасавало се њене појаве. У ствари, она је и служила за терорисање немоћних, у ваздушним борбама са савезничким ловцима била је гомила гвожђа.

Осим стручњака, и тада и данас, мало се, међутим, зна да „JU-87", склапан у „Јункерсовим" фабрикама, није први и једини ратни авион „штука" и да име није изведено због сличности у понашању са истоименом речном рибом грабљивицом.

Оштро око – велика корист

Назив „штука" је скраћеница од немачких речи Sturz – обрушавање и Kämpfer – борбени. У слободном преводу „штука" означава бомбардера за обрушавање. Име није први понео „јункерс 87" нити се оно први пут чуло у Другом светском рату.

„Отац" прве „штуке" је познати пилот у Првом и Другом светском рату Ернст Удет, мезимац немачког ратног ваздухопловства. И данас је спорно да ли је стајао уз нацисте из убеђења или као професионални војник. Чињенице указују на ово друго.

Удет је био заљубљеник у авионе, они су били његов живот. Због тога је 1931. године и добио позив из Сједињених Америчких Држава да у Кливленду учествује у трци авиона. Са својом летелицом запутио се бродом преко океана, али у трци није могао ни да се приближи америчком двокрилцу „кертис хоук".

Удет није био сујетан и није му било ни најмање жао што је изгубио од бољег. Али, запрепастио се када је чуо да фирма „Кертис-Рајт", која је годину дана раније склопила „хоук" за потребе америчке армије, као први бомбардер за обрушавање у свету, може да га баци на сметлиште. Амерички генералштаб, који је ионако имао велику одбојност према авиону као средству за ратовање, изрекао је „хоуку" рђаву оцену и одбио да склопи уговор за серијску производњу. Потпуно их је обесхрабрило то што је неколико „хоука" у фази испитивања треснуло о земљу.

– Непоуздан! – рекли су и запечатили ствар.

Кертис, један од власника фирме, био је очајан. Силно се изненадио када га је после трке у Кливленду Ернст Удет упитао да ли би Немачкој продао два „хоука", а ако испитивање буде успешно и лиценцу. Кертис је оберучке прихватио понуду.

Али, остало је још и да Удет убеди немачку врховну команду да прихвати бомбардер за обрушавање. Јер, до тада такав авион није постојао у свету. Стручњацима није било јасно како авион са бомбама може да се „извуче" после пониравања великом брзином.

Трећа срећа

Геринг, заповедник немачке „Луфтвафе", прихватио је отпрве Удетову идеју и америчком конструктору Кертису исплаћено је 120.000 марака за два „хоука". Лично их је преузео Удет у лето 1933. У децембру исте године представљени су у немачком граду Рехлину челницима Министарства за ваздухопловство Рајха.

На несрећу, јула 1934, један „хоук" се разбио о тло, а Удет, који је пилотирао, једва се спасао падобраном. То није променило Удетово убеђење о увођењу бомбардера за обрушавање у немачко ратно ваздухопловство. Познатом немачком пилоту, међутим, било је јасно да се на „хоуку" није могло остати и да се мора конструисати немачка „штука", бржа и ефикаснија. Да би се идеја остварила, он је 1936. премештен у Технички одсек Министарства за ваздухопловство. Имао је одрешене руке и поставио је себи за циљ да најпре „лако" преради „хоук", затим да се створе ударне „штука"-јединице и упоредо да се склопи немачки бомбардер за обрушавање. За другу фазу упослио је тада познате дома-

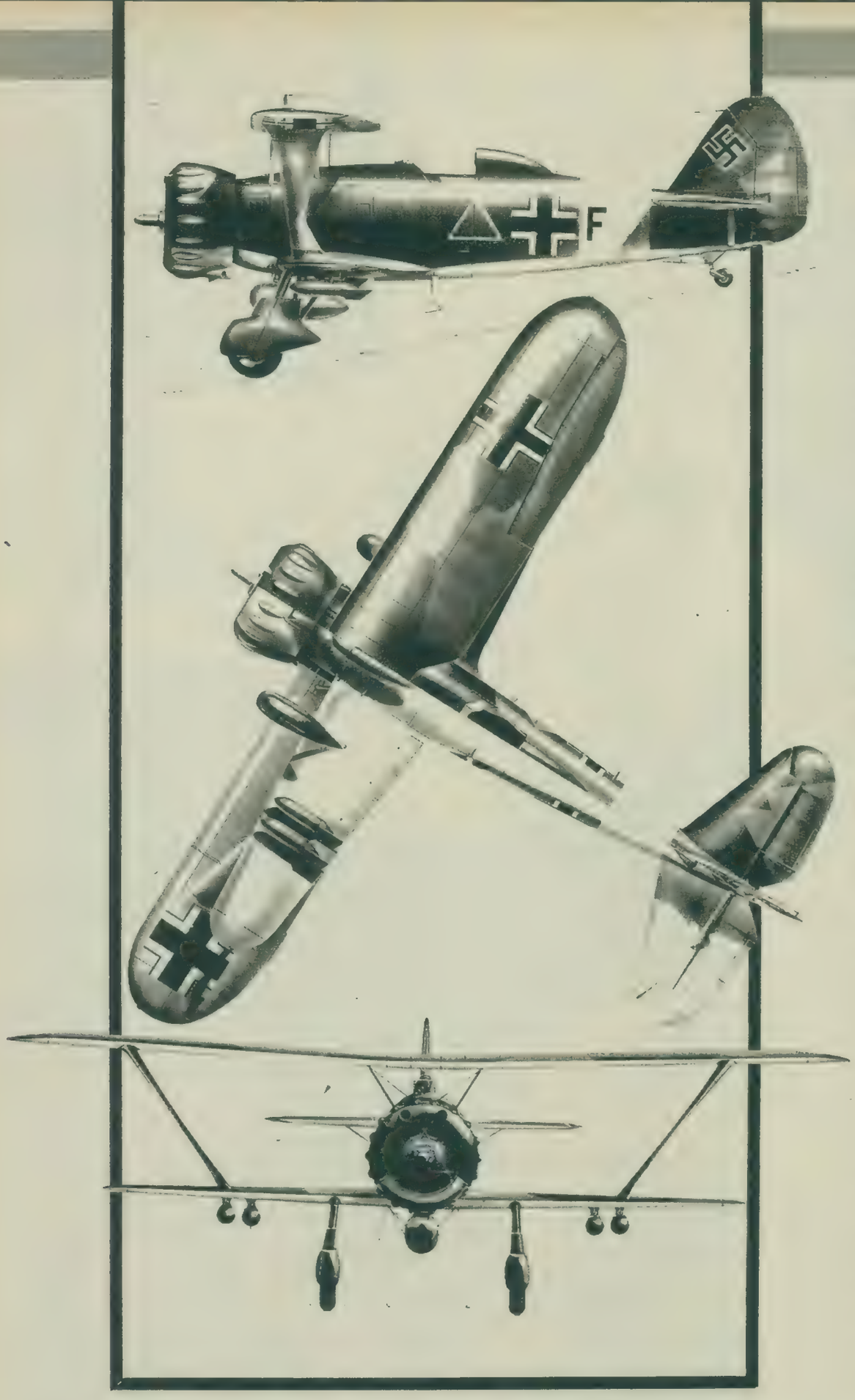

ће конструкторе и произвођаче авиона Хеншела и Фицлера.

Први примерак новог немачког бомбардера за обрушавање био је промашај, други такође, тек трећи се посрећио – био је пун погодак. Добио је ознаку „Hs 123". Она ће остати на свим каснијим варијантама и побољшаном основном моделу.

Неко, и данас се не зна ко, назвао је прву у Немачкој и свету „штуку" – летећа песница. И заиста је то била. Авион је без по муке постизао брзину од 350 километара на час. Био је „једноипокрилац", у ствари једнокрилац са јаким упорницама, покретао га је деветоцилиндарски звездасти мотор „Прат-витни" од 650 коњских снага, хлађен ваздухом, имао је уграђене митраљезе великог калибра и носио две бомбе с којима се обрушавао као од шале.

Нови авион „Hs 123" јавно је приказан 8. маја 1935. у Joакимшталу. Одушевио је присутне. Прва права „штука" угледала је свет!

255 „штука"

Све што се даље збивало спада у област примене техничких достигнућа и данонoћног рада на побољшавању основне верзије „штуке". Вредан је пажње податак да је серијска производња модела „Hs 123" почела у пролеће 1936. године.

Свака нова верзија означавана је словом и бројем. Почетна верзија носила је ознаку „A-1". Тим моделом попуњено је пет борбених јединица. Ватрено крштење „Hs 123" доживео је у шпанском грађанском рату са немачком легијом „Кондор".

Био би потребан посебан текст у коме би се описао низ побошљања на „Hs 123". Најзначајније је да је брзо постао двокрилац. Трокрака елиса замењена је двокраком, уграђивани су све јачи мотори, усавршавано наоружање, дејство митраљеза и носивост бомби, повећавана брзина и долет. Никад није мењан број летачких места – „штуком" је увек управљао само један пилот.

У јесен 1938. престала је серијска производња „Hs 123", а од пет борбених јединица остала је само једна. Та последња учествовала је у Хитлеровом нападу на Пољску. Кад су и њу хтели да распусте, учинила се погодном за бомбардовање Холандије, Белгије и Француске. Пошто је и то обавила, команда „Луфтвафе" одлучила је да је коначно распусти. Ратни поход Немачке на Совјетски Савез, међутим, одложио је одлуку. И гле чуда, изгледом и техничким својствима застарела „штука" „Hs 123", музејски модел за модерне немачке ратне авионе, сатирала је совјетске јединице. Тада је већ, ради повећања долета, „Hs 123" носио додатни резервоар за гориво који је после пражњења одбацивао, а са уобичајеном количином горива од 265 литара могао је да прелети 900 километара.

Укључујући све верзије, рачуна се да је произведено око 255 примерака „штуке" „Hs 123".

Последњи модел био је наоружан са четири митраљеза и носио је четири бомбе „SC 50" или „92 SC".

М. Тодоровић

ЛИЧНА КАРТА:

JASON DONOVAN
Џејсон Донован

Датум рођења: 1. јун 1968.
Место: Мелбурн
Висина: 1,80 m
Знак у хороскопу: Близанци
Дискографија: „Teh Good Reasons", „Between The Lines"
Адреса: Jason Donovan c/o Teldec Gmbh, Heusswg 25, 2000 Hamburg 20, Germany

ИЗЈАВА НЕДЕЉЕ:

„Људи имају погрешну слику о немачкој музици. Они мисле да ми само свирамо хеви метал, носимо кожне панталоне и стално се око нечега свађамо. Истина је да смо ми веома цивилизовани."

Петар Хардер (Off – Shore)

ХИТ ХИТ

ХИТ

ТРАЖИЛИ СТЕ ПЕСМУ

UNSKINNY BOP

Текст и музика: Poison
Извођење: Poison

What's got you so jumpy
Why can't you sit still
Like gasoline you want to pump me
And leave me when you get your fill ya
Every time i touch you, you get hot
I want to make love, you never stop
Come up for air you pull me to the floor
Just what's been going on in that head of yours

Unskinny bop just blows me away-
Unskinny bop all night and day
Unskinny bop she just love to play
Unskinny bop nothing' more to say
You look at me so funny
Love bite got you acting oh so strange
You got too many bees in your honey
Am I just another word in your page
You're saying my love won't do ya
But the ain't love written on your face
Weell honey I can see right through ya
We'll see whose riding who at the end of the race
What's right, what's wrong what's left, what the hell is going on

Тајчи

КО ЈЕ ОНА?

Не чудите се ако не можете да препознате девојку са слике. Заиста се изменила. Од старог имиџа остао је само надимак Тајчи, исти сарадници (Зринко Тутић и Алка Вуица), а све остало је ново. „Бубе у глави" је назив новог албума, хит са те плоче „Смоквица", а нов је и повратак у прошлост. Наиме, Тајчи је запевала другачије, нешто озбиљније, а њен нови хит враћа у време када се готово нико из њене публике још није родио јер личи на музику коју су некада давно певале чувене „Ендрју систерс". За оне који су је заволели због једноставних поп песмица ово ће бити изненађење, али и промена на коју ће се брзо навићи.

ПОТКОЖНИ РИТАМ

Какви су те то ђаволи спопали
Зашто не можеш мирно да седиш
Желиш да ме потрошиш као да сам бензин
И оставиш када се заситиш

Сваки пут када те дотакнем успламтиш
Желим да волимо љубав, ти се никада не заустављаш
Дођи да удахнеш ваздух и на под ме сруши
Шта ли се збива у тој твојој глави?

Поткожни ритам ме гласура
Поткожни ритам свуда и ван
Поткожни ритам, обожаваш воли ли да свира
Поткожни ритам време више штета се каже

Гледаш ме тако чудно
Због љубавног стиха понашаш се тако чудно
Око тебе је пуно мушкараца
Јесам ли ја само још једно уоглављење у твојој књизи?

Кажеш да моја љубав није довољна
Али то није љубав која се види на твом лицу
Па, дуго сам прочитао сам те
А видећемо ко ће се смејати на крају

Шта је исправно, шта је погрешно
Шта је остало, шта се дешава ђавола логаћа

Никита Богословски

ГАС ЗА УВЕСЕ

НАУЧНА ФАНТАСТИКА

Уређује
др Зоран Живковић

Није лако засмејати размажену публику, али кад имаш школског друга хемичара, све је много једноставније

Оштар звук телефона тргао је из сна познатог писца комедија Романа Плутовског који је, као и обично, слатко дремао у фотељи испред телевизора док су на екрану промицали последњи минути Дневника са метеоролошком прогнозом за сутра. Кад је подигао слушалицу, из ње је зачуо узбуђени глас свог старог школског друга, пара из клупе, Љешку Нељудимова, који се у младости прославио по безбројним експериментима у хемијској лабораторији. Они су се, по правилу, завршавали или мањим експлозијама или већим олекотинама самог експериментатора. Сада је, међутим, он био познат хемичар, доктор наука

– Слушај, стари! Ради се о нечем страшно важном. Могу ли да скокнем вечерас до тебе?

– Ма наравно, човече – спремно га је дочекао писац махинално пратећи за то време покрете врача метеоролога

Пола сата касније у стан је као вихор улетео Нељудимов држећи у руци балончић необичног облика.

– Примам честитке! Примам честитке – викао је узбуђени хемичар. – Овог часа завршио сам један велики посао. Проналазак века. И теби ћу га првом приказати.

– А јеси ли сигуран да то неће експлодирати – бојажљиво је упитао домаћин који се још сећао опита свог пријатеља из школе. – Нећеш ми прогорети паркет? Само што смо га лакирали.

– Гарантујем потпуну безбедност! Сам знаш да два молекула тровалентног мастурција са шест атома абсурдијума, у мешавини алкохола и брезовог раствора, на собној температури никако не би могли...

– Добро, добро, верујем ти. Познат си научник – прекинуо га је писац комедија који није подносио неразумљиву научну терминологију. – Али, кажи ми кратко у чему се састоји тај твој проналазак?

Нељудимов је заузео позу, подбочио се и лаганим разговетним тоном телевизијског водитеља изговорио:

– Направио сам гас за уверељавање!

– Чудна ми чуда – приметио је Плутовски. – Пронашао си точак! Па недавно су ми с тим рајским гасом извадили два кутњака у горњој вилици..

– Али, није то то – нестрпљиво га је прекинуо проналазач. – Тај твој гас је једноставно азот оксид, а мој гас је направљен нарочито за то да насмеје мрачне и суморне људе. Ево, како видим, ти вечерас ниси нешто нарочито расположен за шалу и смех.

– Па, вероватно си у праву

– Седи онда у фотељу – наредио је Нељудимов.

Плутовски га је послушао бојажљиво се огледајући наоколо. Нељудимов је притиснуо левом руком балон према стомаку, приближио се домаћину и притиснуо једно дугме. Зачуло се једва чујно шиштање

После двадесетак секунди у соби се зачуло стидљиво бојажљиво кикотање. Затим се разлегао громогласан смех свих могућих нијанси од шаљапиновског „ха-ха" до бајног колоратурног сопрана. Све се то завршило изненада, на врхунцу грохота. Очигледно, доза гаса је престала да делује.

Домаћин је брисао сузе и прибирао дах.

– Добро, стварно си нешто измислио, али где то можеш да искористиш?

Нељудимов се смркао.

– Чуј, стари – забринуто је казао – управо зато сам и дошао право к теби. Помози да од мога „чеда" испадне и нека практична корист

Комедиограф се замислио И, одједном га је обасјала генијална идеја.

– Слушај, Љешка – рекао је

ЉАВАЊЕ

– како се регулише тај твој гас? Може ли његово дејство временски да се ограничи и унапред одреди простор који ће обухватити као и висина на којој ће деловати?

– Па наравно – поносно је одговорио Нељудимов.

– У том случају – одушевљено је продужио писац – ево што предлажем. Сутра је премијера моје нове комедије „Шпагети у резанцима" која на сцени не мора да испадне нешто нарочито смешна. А позвано је много гостију: штампа, угледни књижевници и уметници, званичници. А, видиш, ја тамо нећу моћи да будем. Сутра у шест увече напуштам Москву, не могу да откажем једно дуго планирано путовање бродом око Европе. Биће само на генералној проби.

– Али ни ја, на жалост, не могу да присуствујем твојој премијери – сутра око 11 путујем возом у Љењинград на симпозијум о аглумитафикацији. Штета, морамо да одложимо експеримент за нека боља времена.

– Зашто, побогу – узвикнуо је комедиограф. – Зашто не бисмо сутра ујутру, рано, пре генералне... У позоришту је потпуна збрка јер се напоредо спремају две премијере, па нас у тамној сали нико неће ни приметити...

И заиста, рано ујутру два школска друга непримећено су се увукла у тамну салу и причврстила балончић у једном забитом углу партера. Одредили су тачно површину деловања гаса да не би, не дај Боже, којим случајем захватио и глумце, одредили висину простирања водећи рачуна о параметру просечне висине носева посматрача и навили сатни механизам на 19,13 кад је, по мишљењу писца, морао да одјекне први смех, поставили скалу на црту „искрени, добродушни смех" и Роман Плутовски могао је, пошто је од срца захвалио пријатељу и нежно се с њим опростио, мирно да оде на генералну пробу, а са ње лака срца крене на кружно путовање бродом.

● * ●

Те вечери на улазу у позориште висило је обавештење:

– ЗБОГ БОЛЕСТИ ЗАСЛУЖНОГ АРТИСТЕ ДУБЉЕНКА, КОМЕДИЈА „ШПАГЕТИ У РЕЗАНЦИМА" НЕЋЕ БИТИ ПРИКАЗАНА. УМЕСТО ЊЕ ВИДЕЋЕТЕ ДРУГУ ПРЕМИЈЕРУ „КРАЉА ЛИРА" ВИЉЕМА ШЕКСПИРА. КУПЉЕНЕ КАРТЕ ВАЖЕ ЗА ВЕЧЕРАС.

В. М.

Илустровао: Ивица Кољанин

ЕНИГМАТИКА

Припремају: М. Јеленковић и З. Зељковић

УКРШТЕНЕ РЕЧИ БЕЗ ОПИСА

Уместо уобичајених описа, дајемо вам већ готова решења. Она су у попису сврстана по азбучном реду, а односе се и на водоравна и на усправна решења. Уколико сте их правилно сместили у лик, тада ћете у првом усправном ступцу добити име и презиме популарног фудбалера „Црвене звезде" са слике.

АВАРИН – АЈ – АМАНЕТНИК – АНИ – АНИСИ – БРАТУНАЦ – БН – ВИ – ВИВЕКА – ВИК – ГЛИШТРА – ГРБ – ДИМИТРИ – ДАДО ТОПИЋ – ЕВЕЛИНА – ЕМИТОВАТИ – ЕЊ – ЕЦ – ИВАНЧУК – ИЖ – ИКОНАР – ИЛИЈА ЕРЕНБУРГ – ИМАЊА – ИЊЕ – ИТКИНА – ЈАМИЦА – ЈП – КЕЧИГЕ – КРТИНА – ЛАПИ – ЛАР – МАЊЕЖ – НЕТАЛИЧНОСТ – НИЧЕ – ОВА – ОСЕКА – ОТИСАК – ПА – РАНЕ – РИКОШЕТ – РР – РЧ – СЕПЕТ – СЛЕПОЋА – СНЕЛ – СТРКАЉ – ТАНКРЕД – ТОСАМА – ТОЦИЛА – ЋЕ – ЋИРКОВИЋ.

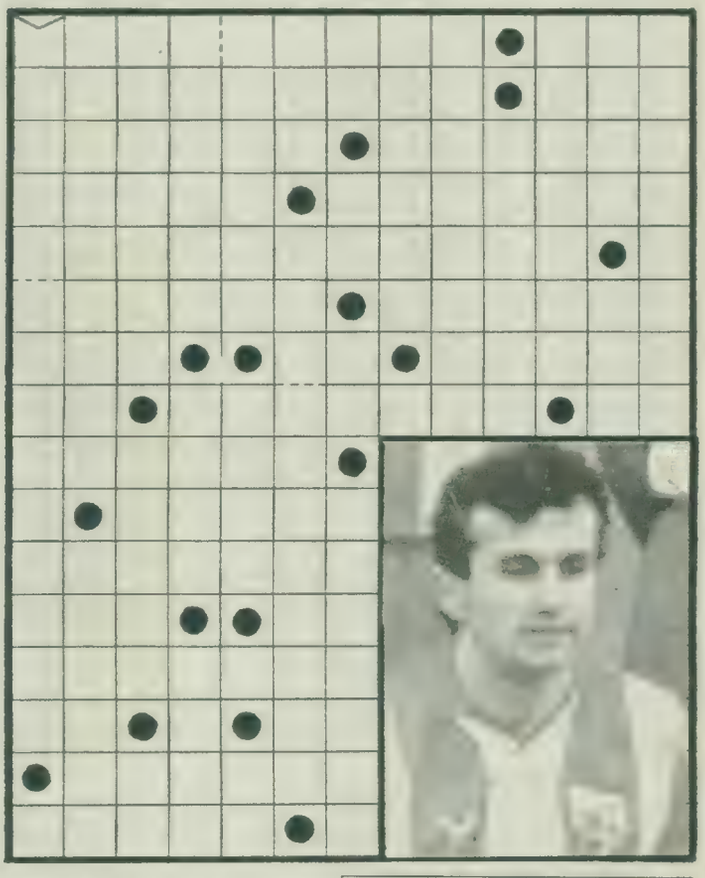

БАЛВАН

Кад се уметне уместо празног правоугаоника, који део од пет понуђених употпуњује доњи цртеж.

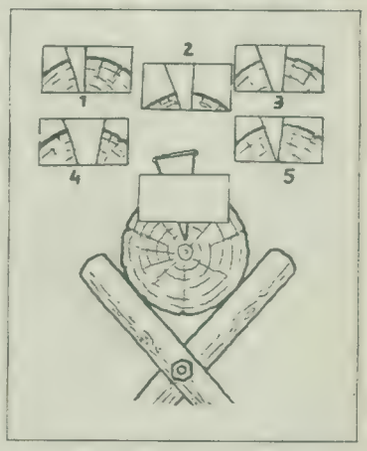

РЕШЕЊА ЕНИГМАТИКЕ НА СТРАНАМА МАЛЕ ПОШТЕ

НЕ ДИРАЈ МИ НОС!

Ненадмашни мајстор за копање тунела и подземну градњу, познат као веома љут и опасан борац, са само једном слабом тачком

Повијене канџе и кожица између прстију јазавцу служе као лопата

Неповерљиви самотњак који зазире не само од људи већ и од животиња, гунђало, а уз то и ленштина. Може да преспава зиму, али ову навику стекао је у новије време. Међутим, склоност ка спавању и угодном ленчарењу јесте главно обележје јазавца – занимљивог становника шума. И још нешто, велики је чистунац

Ако чује и осети присуство уљеза, заузима одрамбени став, подиже њушку и почиње да шишти и грокће као прасе не би ли га на тај начин отерао. Тешко оном ко се усуди да га нападне

Многи биолози који се баве еволуцијом сматрају да истакнуте беле пруге на глави ове животиње служе да заплаше непријатеља, зауставе га, а можда и отерају. Из истог разлога су и Индијанци бојили своје лице, а средњовековни витезови исцртавали змајеве и лавове на штитовима

Као у туђој кожи

Јазавци насељавају Европу, Азију, Африку и Северну Америку. Њихов предак је, сматра се, куна која је живела пре 40 милиона година у југоисточној Азији. По свету су, по свему судећи, почели да се расељавају у време плеистоцена (пре милион година) кад је дошло до промене климе и биљног света.

За јазавце можемо да кажемо да су „куне које живе у јазбинама", али су у копању и грађењу станова под замљом прави мајстори. И грађа јазавчевог тела прилагођена је животу под земљом. Има кратке и снажне ноге, задржао је прастари ход и гази целим стопалом, као медвед. Предње шапе завршавају се дугачким и јаким канџама подешеним за копање. За разлику од дугачког и гипког тела куне, тело јазавца је здепасто, незграпно и тешко. Реп му је кратак, јер би му само сметао при копању, а ушне шкољке дубоко увучене у крзно. Длака је густа, полегла уз тело и глатка, као и код осталих куна, а развиле су се и јаке чекиње.

Јазавци имају и изванредно дебелу и чврсту кожу која као да је за број или два већа од њиховог тела и буквално виси на њима, па се има утисак да ова животиња може да се окреће у њој. Достиже дужину од 75 cm, пред зиму може да буде тежак до 20 kg, а живи од 10 до 12 година.

Од чула су му најбоље развијени слух и мирис, а нарочито мирис, што се види и по грађи издуженог и проширеног носа који мало штрчи, као сурла. Један једини ударац у нос убија јазавца који је, иначе, веома жилава животиња. Јазавац налази своје сроднике првенствено чулом мириса.

Пошто су ноћне животиње и доста споре, највећа опасност за њих су прометни путеви. Догађа се да златни орао, гавран или којот успе да ухвати младунце јазаваца, али ниједна друга животиња не може или неће да покуша да ухвати одраслог. Има, сразмерно својој величини, најјаче зубе од свих сисара. У Данској је зато обичај да се приликом лова на ове животиње навуку два пара чизама између којих се налази слој дрвеног угља јер се тврди да јазавац никад не пушта жртву док не чује крцкање костију.

За јазавца се може рећи да је претежно биљождер. Једе зрело воће које опадне, затим мркву, репу, печурке, жир... Али, једе и све друго што може да ухвати и убије својим чељустима: мање сисаре, птице и њихова јаја, младе зечеве, пољске мишеве, кртице. Једе и разне инсекте, укључујући и ларве пчела и осица, бумбара и мрава. Посебна посластица су му саће пчела и осица које једе заједно с медом и читавим живим леглом ових инсеката. За њихове убоде ништа не мари јер га потпуно штити грубо крзно, дебела кожа и слој сала испод ње. Једе и гуште-

ре, жабе, змије (чак и отровну шарку). Само у великој невољи појешће лешину. Али, нема обичај да једе много и да уноси много хране у јазбину као резерву за зиму.

Провидна заштита

Поред спљоштеног тела, снажних рамена и великих канџи, јазавци имају још неке физичке особине које их чине другачијим од осталих сисара, а то је да, као птице, имају провидне унутрашње капке због чега могу да гледају док копају у песку или земљи.

Вешто и лако копају јазбину јаким кривим канџама, обично на сунчаној страни шумовитих брежуљака. На канџама имају природне сензоре помоћу којих могу да осете и најмању препреку при копању, као и промену састава тла кроз које копају.

Јазбина му је веома удобна и јазавац је уреди тако да има четири до осам излаза и отвора за ваздух. Главни део јазбине је легло до кога води више ходника. Оно је обично 1,5-2 метра дубоко под земљом. Свуда влада највећа чистоћа. Измет брижљиво покрива, па и младунце врло рано привикава на ред и хигијену. Одмах по рођењу младих женка уз легло сагради још једну малу комору која младој дружини служи као нужник, а ту баца и све отпатке хране који остану од младунаца.

Већ смо рекли да ови самотњаци не трпе ни своје најрођеније. Мужјак и женка станују заједно само за време парења које траје дуго, око два месеца и усред лета. У фебруару или марту рађа се обично три до пет младунаца. Кад после три до четири недеље изађу из јазбине, играју се баш као деца, али период уживања под заштитом мајке веома је кратак. Већ средином јуна започињу самосталан живот. Врло радо ће се уселити у неку стару јазбину, али, ако већ морају, ископаће нову. Догађа се да млади јазавац мора да превали и до сто километара да би нашао одговарајућу слободну територију. Само у ретким случајевима мајка ће дозволити својој деци да у њеној кући изграде себи друго легло и остану с њом још једну зиму.

Европски јазавци су мало друштвенији од америчких, на пример, јер често живе у заједници. Они неће одлазити у лов у групи, али ће зато удруженим снагама да бране своју територију од уљеза и у доколици да се заједнички предају игри.

Примећено је да јазавци у Великој Британији тврдоглаво чувају своју јазбину. Многе од њих су у употреби више од сто година, а једну готово непрекидно насељавају чак 60 хиљада година!

И још нешто, јазавци имају веома развијен осећај за климатске промене и у томе су прави пророци. Изгледа да је и тајна ове њихове способности у чулу мириса.

Кажу да је месо јазавца слађе и укусније од свињског па га многи сматрају за праву посластицу. Његово непропустљиво и чврсто крзно употребљава се као пресвлака за кофере и слично, од длаке с репа праве се четке и сликарске четкице а маст се употребљава као лек.

С. И.

Прешироka кожа чини га већим него што јесте

ЈА ♥ ПТТ

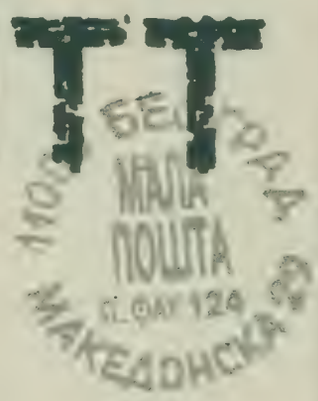

Уређује: Вито Недељковић

Зевање корисно

Често ми се деси да зевнем а да не стигнем да ставим руку на уста. Да ли је ово моје често зевање штетно и због чега се оно јавља.

БРАНКИЦА,
Прокупље

Не, зевање није нимало штетно, напротив. Најпре, то је „техника" која нам помаже да наш мозак поново снабдемо кисеоником. Зевање је и један од начина дубоког дисања при коме опуштамо читаву леђну мускулатуру.

Заклањање уста руком је стари обичај, али и почетак истезања, јер на тај начин успостављамо витални ритам и отклањамо укоченост зглобова.

РЕШЕЊЕ ЕНИГМАТИКЕ

УКРШТЕНЕ РЕЧИ БЕЗ ОПИСА – ВОДОРАВНО: Дадо Топић, грб, емитовати, лар, јамица, кртина, аниси, рикошет, неталичност, у, стркаљ, аварин, ани, ај, имања, ви, слепоћа, ец, иконар, ћ, сепет, Евелина, вик, бн, Иванчук, ће, и, рр, кечиге, Мањеж, д.

БАЛВАН: број 3.

Двојезично „Мангупче"

Шаљем вам један од последњих бројева двојезичног листа (на француском и српскохрватском језику), GAMEN – МАНГУПЧЕ, који сам основала пре две године и који излази једном месечно

*Лист има низ сталних рубрика и редакција сарађује са „Завичајем", часописом Матице исељеника Србије. Недавно смо ступили и у везу са вршњацима из једне школе у Паризу и Шамолију. Волела бих да остваримо сарадњу са читаоцима „Забавника" **Адреса листа је:** за главног и одговорног уредника листа „Мангупче". **Горана Шарчевић,** Огледна школа **„Владислав Рибникар", V-2, 11000 Београд, Краља Милутина 10.***

У уводнику овог листа прочитали смо: Овај лист правимо за наше другарице и другове. Желели бисмо да лист расте заједно са нама и буде све бољи, до краја нашег дружења у основној школи.

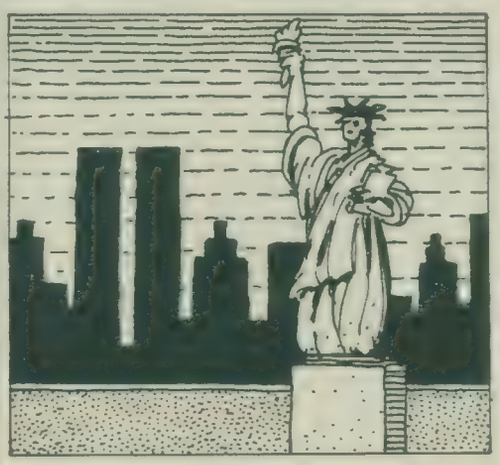

Лифтом кроз слободу

Када је сазидан Кип Слободе у Њујорку, којим поводом и ко је био његов пројектант?

ДРАГАН Р.,
Лазнице

У име пријатељства, Французи су Американцима пре тачно 105 година поклонили Статуу слободе. Фигуру жене са подигнутом бакљом направио је архитекта Фредерик Огист Бартолди. Као узор за лик Слободе послужиле су му црте лица његове мајке. Прво је направљена статуа као шеснаестина праве величине, затим као четвртина и на крају изливен је део по део каква је данас. Статуа је у 214 великих сандука пренета у Њујорк (конструкцију је направио Гистав Ајфел) и свечано откривена октобра 1886. године.

Иначе, Статуа слободе је висока 46, а са постољем 93 метра. Године 1984. започета је реконструкција старе даме из њујоршке луке која је завршена на њену стогодишњицу, 1986. Од подножја до главе Статуе води двоспратни лифт, а даље до саме круне, видиковца, уске и вратоломне степенице. Статуу слободе дневно обиђе и до десет хиљада посетилаца.

Посна јаја

Волим да једем јаја, а знам и да су здрава, нарочито за децу (имам 14 година). Друг ми каже да су она пуна масноће која је штетна за крвоток.

Забринути РАНКО,
Херцег-Нови

Свежа кокошија јаја су здрава за исхрану, нарочито од носиља које се крећу по дворишту, башти. Тачно је да јаја садрже око 250 милиграма холестерола, значи повећи део масноће, и зато су америчке фирме за производњу јаја најавиле продају оних са мало холестерола. Захваљујући посебној исхрани носиља минералним солима и житарицама, нова јаја „made in USA" садрже свега 195 милиграма холестерола.

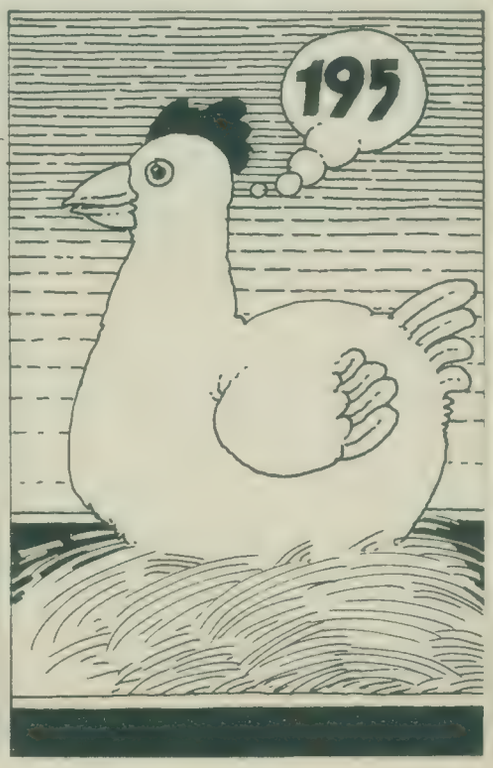

БРОЈ 2054
YU ISSN 0032-339X

Први број Политикиног Забавника изашао је 28. фебруара 1939. године

Директор НИП „Политика"
др Живорад Миновић

Главни и одговорни уредник
Зефирино Граси

Помоћник главног уредника
Славољуб Кецић

Уредник стрипа
Мирјана Маринковић

Ликовно графички уредник
Соња Јашовић

РЕДАКЦИЈА:
Диего Варагић, Олга Вукадиновић, Бојана Дожић, Светлана Ивановић, Мина Илић, Мирјана Крстуловић, Иван Лончар, Петар Милатовић, Вера Милићевић, Весна Минић, Нада Невајдић, Вито Недељковић, Биљана Орловић, Љубомир Патрногић, Весна Софреновић, Војислав Стаменовић, Недељка Сташић, Даринка Тодоровић, Миленко Тодоровић и Бранислава Црномарковић.

ТЕХНИЧКА РЕДАКЦИЈА:
Душан Глушац, Радоје Савић, Зоран Петканић и Радана Весовић

СЕКРЕТАРИЈАТ:
Јованка Војводић, Олгица Стаменић и Зорица Филиповић

Издаје и штампа НИП „ПОЛИТИКА" – редакција „ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК" Македонска 29, 11001 Београд, Поштански фах 124. Телефони: секретаријат 324-471, редакција 324-483, техничка редакција 326-620, централа 324-191 и 325-761, претплата: 328-776. Рукописи, фотографије и цртежи се не враћају. Огласна агенција: Македонска 35/1, тел. 322-711. На основу мишљења Републичког секретаријата за културу СР Србије, број 413-2973-02 од 22. I 1973. године не плаћа се порез на промет.

ПРЕТПЛАТА ЗА НАШУ ЗЕМЉУ:
Месечна 110,40 динара, тромесечна 331,20 динара, полугодишња 662,40 динара, годишња 1.324,80 динара.

ПРЕТПЛАТА ЗА ИНОСТРАНСТВО У СТРАНОЈ ВАЛУТИ – ГОДИШЊА:

САД	USD	198.–
СР НЕМАЧКА	DEM	294.–
ШВЕДСКА	SEK	1.099.–
ФРАНЦУСКА	FRF	1.000.–
ШВАЈЦАРСКА	CHF	248.–

ПРЕТПЛАТА ЗА ИНОСТРАНСТВО:
Месечна 220,80 динара, тромесечна 662,40 динара, полугодишња 1.324,80 динара, годишња 2.649,60 динара.
Претплата се врши на жиро-рачун број 60801-603-24875, уз обавезну назнаку НИП „Политика" – ПРЕТПЛАТА НА ЛИСТ „ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК"
Уплате из иностранства слати на девизни рачун НИП „Политика" код БЕОГРАДСКЕ БАНКЕ, Деоничарско друштво, Главна филијала, „ИНВЕСТБАНКА" – Београд, на рачун број: 60811-623-63-257310-999-00054, уз обавезну назнаку: ПРЕТПЛАТА НА ЛИСТ „ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК"

ИМПРЕСУМ (латински IMPRESSUM), штампање, по закону обавезно означавање имена издавача и уредника, одговорних за садржину часописа.

Илустровао: Љубомир Милојевић – Љубац

ТРАЖИМО ПРИЈАТЕЉЕ

Вања Борозан, Трг несврстаних земаља 12, 71000 Сарајево – 11 година, сакупља салвете и сличице „Животињско царство".

Марина Хољенко, Светозара Марковића 3, 54109 Вишњевац – воли спорт и музику, сакупља постере.

Тања Вериш, Филипа Кљајића 71, 78000 Бањалука – 12 година, воли музику, спорт, филм и све што воле млади.

Марија Поткоњак, Огњена Прице 37 а, 11080 Земун – 12 година, воли музику и спорт, сакупља украсна писма.

Слађана Миловић, Четврти пук 94, 31000 Титово Ужице – 14 година, воли музику, спорт и дописивање, сакупља постере.

Ана Павловна, Хајдук Вељка 4 – 1/16, 19000 Зајечар – 14 година, сакупља постере и слике Мадоне.

Бојана Бабић, Фрушкогорска 1, 21209 Буковац – 11 година, сакупља салвете, лименке и постере, навија за Партизан.

Маја Анђелеска, Браће Блажески 29, 91230 Гостивар – 12 година, воли музику, сакупља постере.

Азра Сарић, Петра Драпшина 25, 88000 Мостар – 11 година, воли путовања, музику и спорт, сакупља постере и разгледнице са Дизнијевим јунацима.

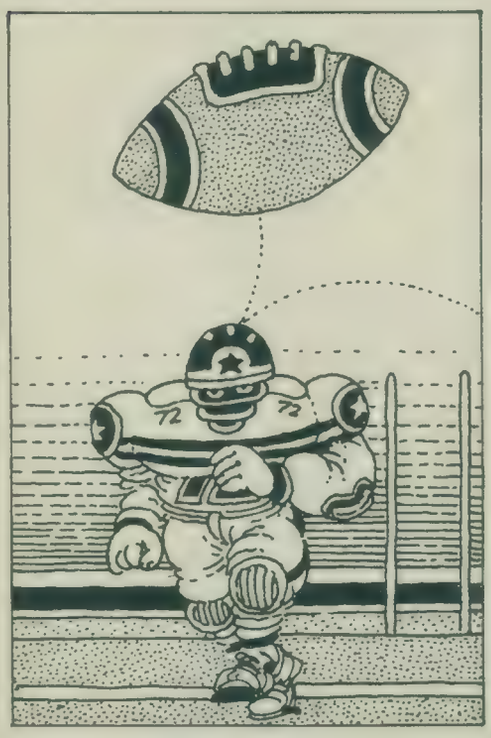

Јединн бејзбол клуб

Иако се код нас о бејзболу мало пише и зна, чуо сам да има и наших клубова. Занима ме који су у Београду и како могу да се учланим у један од њих.

МИЛАН КОНТИЋ,
Нови Београд

Већ три године при Спортском друштву „Партизан" у Београду постоји истоимени бејзбол клуб и он је једини у Србији. Одраније постоје клубови у Сплиту и Љубљани и сваког маја одржавају се такмичења за првака Југославије. „Партизан" се сада такмичи у Другој лиги са клубовима из Вараждина, Загреба и другим.

За учлањење и бејзбол клуб „Партизан" обрати се на адресу Спортског друштва „Партизан", Хумска 1.

Бол, мушко-женски пол

Ни препирање са другарицом није помогло да утврдимо да ли је реч „бол" мушког или женског рода. Молим те, помози нам.

МИЛИЦА,
Приштина

Реч бол је, како стоји у Речнику српскохрватског књижевног језика, именица и мушког и женског рода. Као именица мушког рода углавном се употребљава у источној варијанти српскохрватског књижевног језика: „Бол је био тако снажан да Марко није био свестан околине..." У западној варијанти нашег књижевног језика уобичајена је употреба речи бол као именице женског рода: „Мене завија у зубу, да свиснем од боли..."

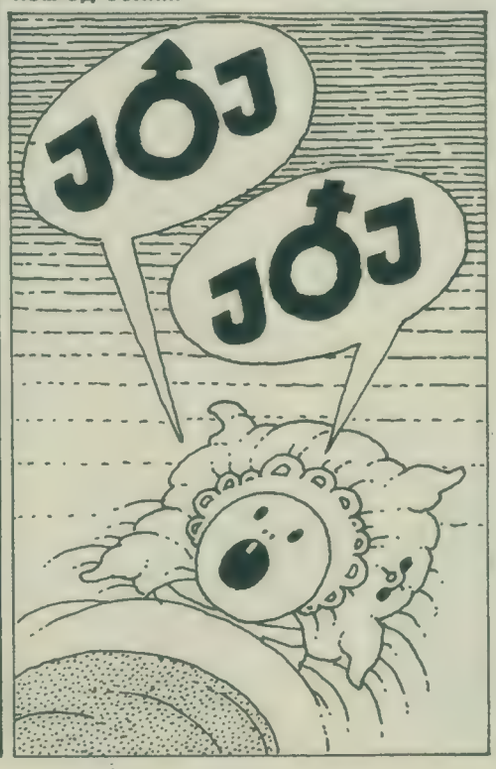

ОБУЋИТЕ ГОСПОЂИЦУ ГИЦУ

СВЕЧАНА ХАЉИНА

ХАЉИНЕ НЕ ТРЕБА ЛЕПИТИ НА КАРТОН

ЦИЦУ ЗАЛЕПИТЕ НА КАРТОН И ИСЕЦИТЕ

СУКЊА ОД СТРЕЧА

ПРОСЕЦИТЕ ПО ЦРТИЦАМА

ЛЕТЊИ КОМПЛЕТ СА ШЕШИРОМ

ЏЕМПЕР

ЦИЦИН КУЋАК

МОДЕРАН КОМПЛЕТ ~ БРОЈ МАЊИ ЈЕР СЕ ГИЦА СПРЕМА НА ДИЈЕТУ

НОВО!

кроз игру и забаву научите највеће

МАЂИОНИЧАРСКЕ ТАЈНЕ

свих времена! Како да и ви постанете мађионичар?

ПОПУСТ 50% уз комплет књига

ПОКЛОН: мађионичарске новчанице, телепатске картице за читање мисли, путоказ и каталог.

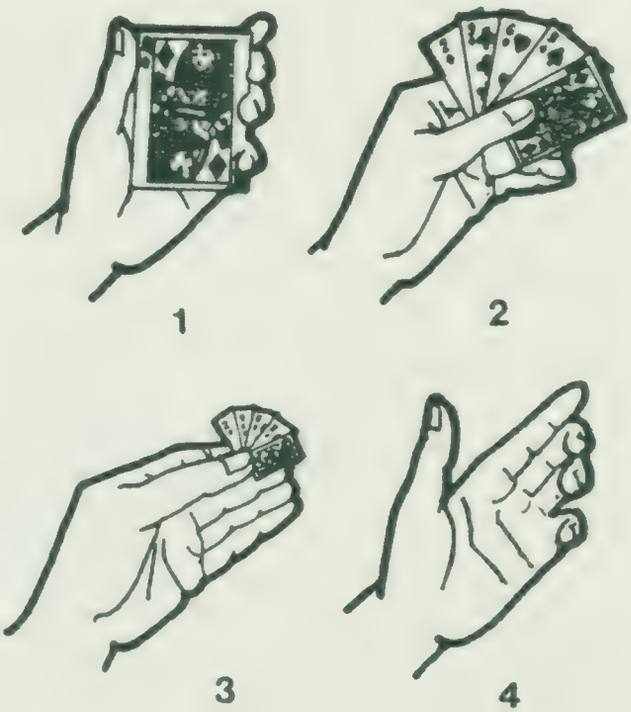

1. МАГИЧНЕ РУКЕ
садржи најбоље вештине света које се лако изводе, иако су за неупућене на граници могућег

2. МОДЕРНЕ МАЂИОНИЧАРСКЕ ВЕШТИНЕ
са картама, новчићима, чашама, шибицама, новинама, коцкицама канапима и другим реквизитима које сигурно имате код куће

3. КОМИЧНА МАГИЈА
смешни кувар, најјачи човек на свету, Аладинова лампа, луда кравата и други трикови који ће насмејати ваше пријатеље

4. БОГАТАШКИ ТРИКОВИ СА НОВЧИЋИМА
вадите новчиће из ваздуха, из носа и уста гледаоца, нестају, мењају боју и вредност и друге лепе и једноставне вештине

5. ОДУШЕВИТЕ СВОЈЕ ПРИЈАТЕЉЕ
преко 60 изабраних тајни са којима ћете забављати своје пријатеље. За сваког понешто

Појединачна цена је 100 дин. (11 ДЕМ), а цена комплета од пет књига са поклоном и попустом је 250 дин. (динарска противвредност 28 ДЕМ). Наручити писмом или телефоном. Шаљемо одмах. Платићете по преузимању пошиљке поштару + поштарину.

АДРЕСА: ИНТЕРНАТИОНАЛ, Б. Јерковић 197/27, 11010 Београд 48.
Телефон: 011/493-045 од 7 до 20 ч

РЕКЛИ СУ...

Од свих лажљиваца сећање је највештији и најубедљивији.
Олин Милер
амерички писац

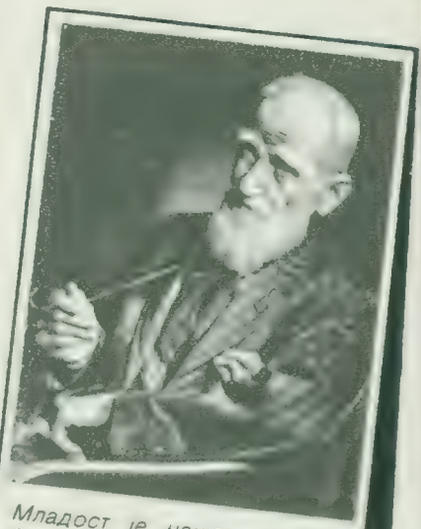

Младост је нешто чудесно. Зато је права срамота што је арчимо на децу
Џорџ Бернард Шо
ирски писац
(1856-1950)

Кад вам неки економиста пружи одговор, онда више не знате ни шта сте га питали.
Андре Жид
(1869-1951)

Требало би да прошлост користимо као одскочну даску, а не као софу
Харолд Макмилен
британски политичар
(рођен 1894)

Особине неког човека упознаћете тек када вам он постане претпостављени.
Ерих Марија Ремарк
немачко-амерички писац
(1898-1970)

Милитаризам је биљка коју човек мора пажљиво да негује да би донела плодове.
Жак Тати
француски филмски комичар
(1908-1982)

Човек мора да оконча ратове, иначе ће ратови окончати човечанство.
Џон Ф. Кенеди
амерички председник
(1917-1963)

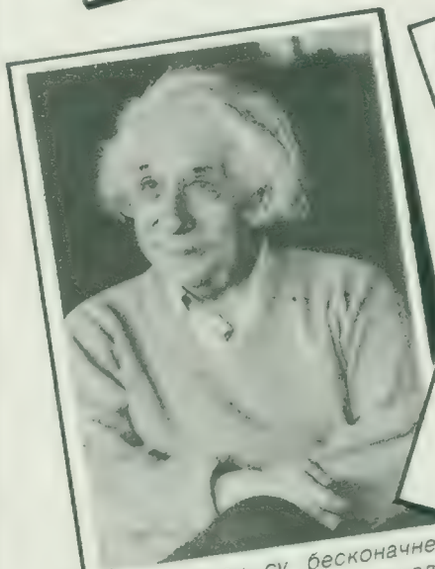

Две ствари су бесконачне, свемир и људска глупост; али што се тиче свемира, за њега још нисам потпуно сигуран.
Алберт Ајнштајн
творац теорије релативности
(1879-1955)

Свемир је не само чуднији него што ми претпостављамо – он је чуднији него што ми уопште можемо да претпостављамо
Џ. Б. С. Халдејн
британски генетичар
(1892-1964)

WALT DISNEY
МИКИ
АХ! КАКО СЕ ДОБРО ОСЕЋАМ У ОВОМ НОВОМ ОДЕЛУ!
БРЗО ДА ПРОЂЕМ, ДА МИ СЕ НЕ УВУЧЕ МИРИС У НОВО ОДЕЛО!
СВЕЖЕ КРОФНЕ
ХЕЈ, МИКИ! ЂАВО! НАИШАО СИ К'О ПОРУЧЕН!
МОЛИМ ТЕ, ПОЗАЈМИ МИ СВОЈ САКО САМО НА ПЕТ МИНУТА!
ПА...
АЛ' НЕМОЈ ДА ГА ОБЛАЧИШ!
НЕ БРИНИ! ТРЕБА МИ САМО ДА НЕШТО ДОКАЖЕМ!
?
ХМ... ШТА ЋЕ ДА ДОКАЖЕ СА МОЈИМ НОВИМ САКООМ?
БОЉЕ ДА ВИДИМ ШТА ЈЕ ПОСРЕДИ!
ШЉИС!
ЕТО! ДОКАЗАО САМ БЕЛКИ ДА КАВАЛЈЕРИ ЈОШ ПОСТОЈЕ!
10-28
© 1984 Walt Disney Productions
All Rights Reserved.

Забавникова игра над играма: АМЕРИКА

ГРЕБ, ГРЕБ ДО НАГРАДЕ

НАГРАДЕ:

- Путовања за две особе у САД, на Флориду и DISNEY WORLD, поклон ЛУТРИЈЕ ВОЈВОДИНЕ
- Летовања за две особе у Шпанији, Грчкој, Италији, Тунису, Турској, Португалији, Кипру и Југославији
- Мини џипови и 330 скејтборда

СУПЕРПРЕМИЈЕ:

- **Стан у Београду од преко 40 m^2 у ексклузивном насељу „Филмски град”**
- **Стан – апартман у насељу „Свети врачи” – Бока Которска**
- **Петнаестодневни боравак за две особе по избору добитника**

ИГРА ИЗНЕНАЂЕЊА:

- **Сваке недеље уз купон „Забавника” НАГРАДА ИЗНЕНАЂЕЊА**

Забавникова игра над играма

Највећа, најоригиналнија и најбржа наградна игра на свету је почела! У сваком примерку „Политикиног Забавника" потражите срећку АМЕРИКА и одмах ћете сазнати да ли сте, на пример, добитник путовања у САД, на Флориду и DISNEY WORLD, за две особе или ћете овога лета уживати у Шпанији и башкарити се у Љорет де Мару.

Ако немате стан, очекује вас један у луксузном насељу „Филмски град" у Београду као суперпремија наградне игре АМЕРИКА. Можда вам је привлачнији апартман у Боки Которској или вашем авантуристичком духу више одговара, рецимо, награда – петнаестодневни боравак за две особе по избору добитника на било којој тачки Земљине кугле!

То, наравно, није све што смо вам припремили у наградној игри АМЕРИКА, чије награде вреде више од 10 милиона динара. Али, пођимо редом...

10 КОЛА ЗА 10 НЕДЕЉА

Наградна игра траје 10 кола, односно 10 наредних недеља, од 26. априла до 5. јула 1991. године када се извлаче награде последњег, десетог, кола. До тада ћемо доделити укупно седам хиљада дана боравка у иностранству читаоцима – добитницима награда.

Дакле, сваке недеље можете постати добитник једне од вредних награда које смо вам припремили у игри АМЕРИКА.

Из наслова наградне игре јасно је, надамо се, да је једна од главних награда путовање у САД, боравак на Флориди и посета чувеном Disney Worldu.

И ОДМАХ НЕШТО ВАЖНО

Свака награда (добитак) путовања важи за две особе. Реч је о заиста ексклузивним летовалиштима и у туристичким земљама као што су Шпанија, Грчка, Италија, Португал, Кипар, Турска и Тунис. Једно од њих очекује и вас. Зато не заборавите да следећих десет недеља, приликом куповине „Политикиног Забавника", проверите да ли је у њему срећка АМЕРИКА. Благим скидањем емулзије са срећке сазнаћете одмах да ли сте добитник неке од награда. Ако се појаве звездице, нема добитка, али биће још прилика! Зато пазите! Све друго, осим звездица, **је шифра** једне од многобројних награда.

Примера ради: ако се после скидања емулзије са срећке појави, рецимо, шифра 1KK16 или 4PTH8 – прави сте срећковић, јер сте обезбедили летовање, и то какво, за две особе, наравно!

И ПОНОВО НЕШТО ВАЖНО!

Било коју шифру можете веома лако дешифровати у сваком броју „Политикиног Забавника" (у рубрици о Наградној игри). Из броја у број штампаћемо цео шифрарник.

Ваша обавеза је, уколико сте добили неку од награда, да се јавите редакцији „Политикиног Забавника", најкасније у року од седам дана, на телефон 011/324-471 или 011/325-761 локал 520 и то за:

I коло – до 3. 5. 1991.
II коло – до 10. 5. 1991.
III коло – до 17. 5. 1991.
IV коло – до 24. 5. 1991.
V коло – до 31. 5. 1991.
VI коло – до 7. 6. 1991.
VII коло – до 14. 6. 1991.
VIII коло – до 21. 6. 1991.
IX коло – до 28. 6. 1991.
X коло – до 5. 7. 1991.

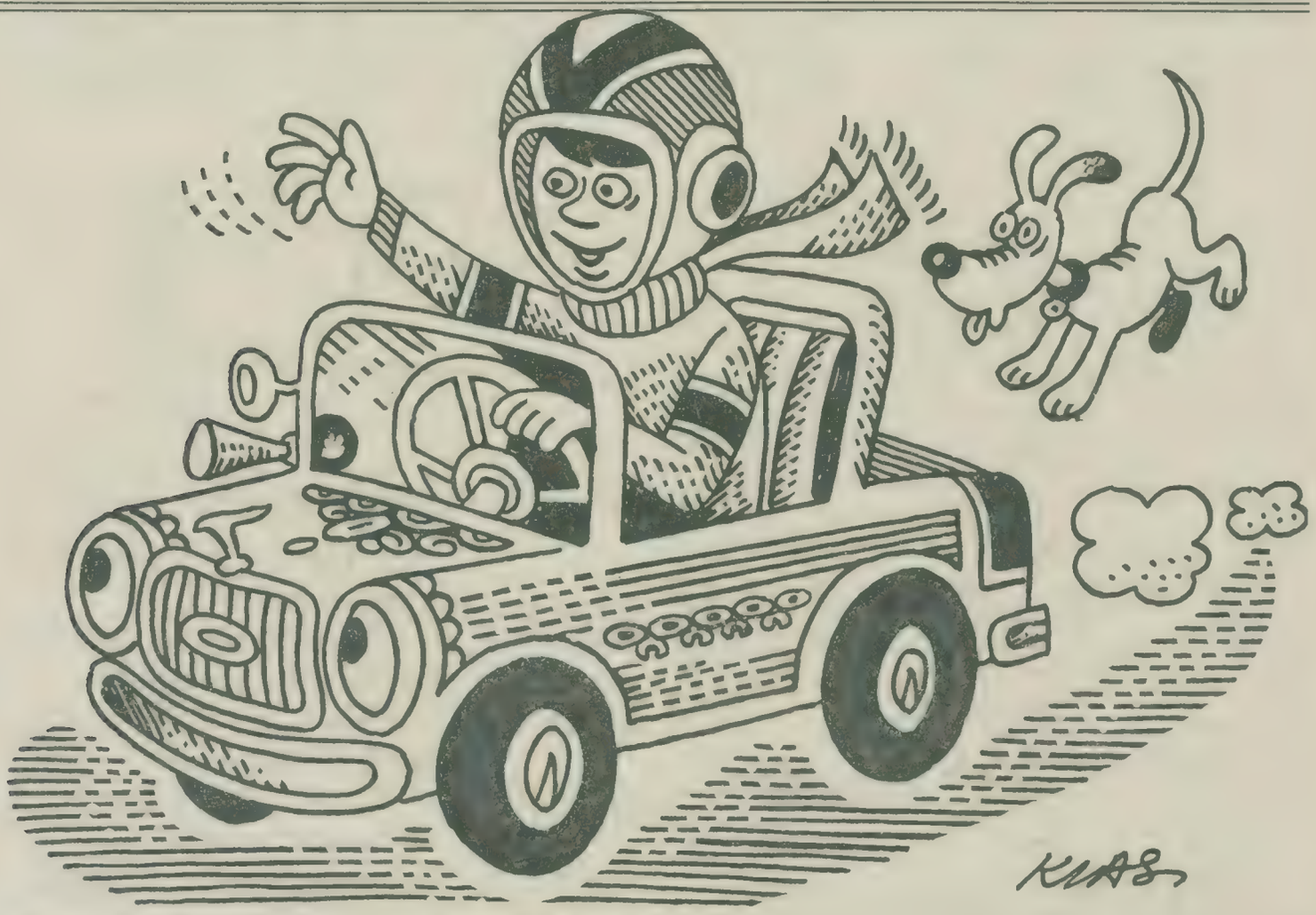

Извлачење суперпремија

Осим награда летовања за две особе, чији је укупан фонд седам хиљада дана боравка у иностранству током летње сезоне, можете добити боравак, такође за две особе, у Југославији – и то у Будви, Петровцу, Бечићима и на Златибору.

Сваке недеље додељиваћемо велики број скејтборда, што ће вероватно обрадовати млађе читаоце, као и мини џипове. Скејтборд и мини џипови су појединачне награде.

■

И НА КРАЈУ ОНО НАЈВАЖНИЈЕ!

Читаоци, учесници наградне игре АМЕРИКА који нису извукли награду треба да сачувају своје срећке. Како игра траје 10 кола (10 недеља), предвидели смо СУПЕРПРЕМИЈЕ за све учеснике игре који су сакупили десет празних срећака АМЕРИКА. Уз талон који ћемо објавити у „Забавнику" број 2061 (28. 6. 1991. године) пошаљите на нашу адресу 10 празних срећака и учествоваћете 14. јула 1991. године у телевизијском извлачењу СУПЕРПРЕМИЈА. Дакле, 10 празних срећака АМЕРИКА са знаком „Политикиног Забавника" и Лутрије Војводине, са личним подацима на талону, треба да пошаљете на адресу „Политикиног Забавника" најкасније до 13. јула 1991. до 12 часова за извлачење СУПЕРПРЕМИЈА.

А СУПЕРПРЕМИЈЕ су: стан од преко 40 m^2 у једном од најлепших делова Београда, у насељу „Филмски град", затим апартман у насељу „Свети Врачи" – Бока Которска и петнаестодневни боравак за две особе по избору добитника.

Игра изненађења

Сви учесници наградне игре АМЕРИКА који нису добили ни једну од награда могу да учествују сваке недеље у „Игри изненађења". Довољно је да попуните купон „Игре изненађења" који објављујемо у сваком колу наградне игре у „Политикином Забавнику" и да га у одређеном року пошаљете на нашу адресу, са обавезном назнаком за **„Игру изненађења"**.

Наградни фонд ове игре која ће трајати 10 кола, из недеље у недељу, нека остане изненађење и за вас. Имена добитника награда у **„Игри изненађења"** објављиваћемо у „Политикином Забавнику" почев од броја 2055 од 17. 5. 1991. године.

III коло
„Игра изненађења"
Купон број 3

Име и презиме: _____

Улица и број: _____

Место становања: _____

Поштански број: _____

Купон број 3 треба да стигне у редакцију најкасније до 17. 05. 1991. Адреса: „Политикин Забавник", 11001 Београд, Македонска 29 – са назнаком: за „Игру изненађења".

ШИФРАРНИК

ТРЕЋЕГ КОЛА

***** – Без добитка (сачувајте ову срећку јер ако сакупите 10 срећака са пет звездица, можете да учествујете у извлачењу суперпремија на крају наградне игре)

3JB1 – Будва, приватан смештај I категорија, 12 дана, сопствени превоз

3JPC3 – Петровац, хотел „Castellastva”, 12 дана, сопствени превоз

3JBB3 – Бечићи, хотел „Bellevue”, 12 дана, сопствени превоз

3JZJ1 – Златибор, хотел „Југопетрол”, 7 дана, сопствени превоз

3PKB8 – Шпанија, Коста Брава, 8 дана авионом

3PM8 – Шпанија, Мајорка, 8 дана авионом

3PTH8 – Тунис, Хамамет, 8 дана авионом

3KA10 – Грчка, Атина, 10 дана авионом

3KV10 – Грчка, Вули Агмени, 10 дана авионом

3PKS8 – Шпанија, Коста дел Сол, 8 дана авионом

3JZJ2 – Златибор, хотел „Југопетрол”, 7 дана, сопствени превоз

3PT16 – Грчка, Тасос, 16 дана аутобусом

3DDDD – САД, Флорида, Walt Disney World, 7 дана авионом

3ZČ7 – Златибор, седмодневни третман ЧИГОТА, сопствени превоз

3SKBR – СКЕЈТБОРД

3G12V – Мини џип

Добитници награда трећег кола, јавите се редакцији „Политикиног Забавника” на тел. 011/324-471 или 011/325-761 локал 520 најкасније до 17. 5. 1991. радним даном од 9 до 15 часова!

НАЈВЕЋА УЖИВАНЦИЈА НА СВЕТУ

Већ тридесетих година овога века највећи чаробњак нашега времена бесмртни Волт Дизни почео је да прави цртеже за велики луна парк који је требало да се смести негде у Америци. Скице својих идеја стидљиво је чувао и после рата их показао блиским пријатељима. Они су били одушевљени – тако нешто још нико није видео. Али, када су стручњаци проценили Дизнијеве замисли, почели су сумњичаво да врте главом: по њима, много шта од тога било је неизводљиво. Дизни је засукао рукаве и уз смешак прокоментарисао: „Охо, право је задовољство створити нешто немогуће". И тако је почео да се рађа Дизнијев свет који је данас десет пута већи него давних педесетих када је отворен. Сваке године ово огромно царство гостима понуди неку нову занимацију. А ми вам поклањамо цео ДИЗНИ-СВЕТ, као на длану...

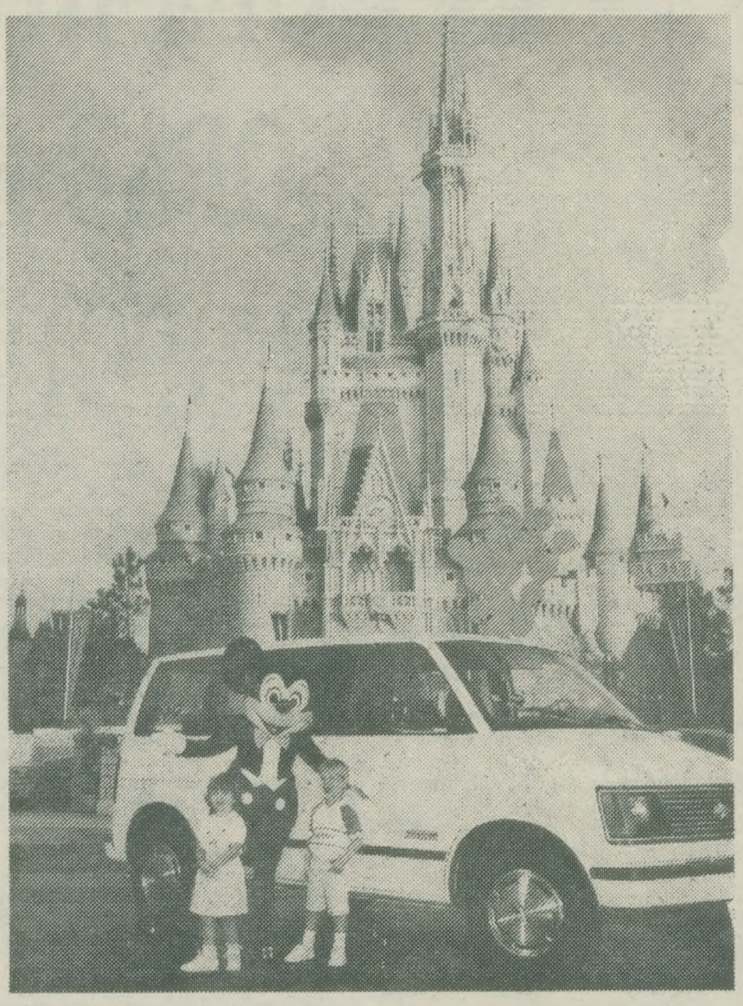

Мики слави рођендан

Најпознатији део Дизнијевог света свакако је Чаробно краљевство са чувеним замком у коме као да још живи неки добронудни краљ и бди над својим поданицима. Мост испред средњовековне капије спустио се једном, на свечаном отварању, и више никада није подигнут. До замка се стиже дугом променадом која носи једноставно име: Главна улица, Америка. Дизни се овде латио нимало лаког посла да реконструише читав један булевар типичног америчког града с краја прошлог века. Све је као из неке старинарнице: куће, кочије, кринолине, фењери, у биоскопима се приказују неми филмови. Са мале железничке станице парним возом, којим је некада волео да управља и сам Дизни, пут вас води на једно рођенданско славље. Мики Маус изгледа детиње шашаво као и увек а, веровали или не, прославио је свој шездесети рођендан. Усред правог шареног Патковграда са Пајом, Шиљом, Мини, Плутоном и осталим другарима – најславнији миш на свету чека сваког госта да га загрли и поприча са њим. Дизнијеви јунаци живе баш овде и за разлику од других филмских звезда нису уопште размажени и не беже од гужве. Напротив, они воле да праве гужве и параду. Микија можете позвати и телефоном, али вам љубазни глас секретарице каже да Мики управо дремуцка и да позовете касније. Чаробно краљевство има неколико земаља.

Они који воле старе добре вестерн филмове одмах ће одјурити у Земљу на граници. Овде је све у стилу Дивљег запада. Ако имате јаке живце, испробајте урнебесну вожњу локомотивом „Велика Олуја" по крајолику из времена „златне грознице". После шетње преријом и одмора у салуну, одбранивши се од спретних револвераша, правим паробродом који је некада пловио Мисисипијем стижете на острво Тома Сојера. Из Земље на граници испратиће вас „застрашујуће смешних" – 999 веселих духова и показати пут до оближње Земље чуда.

Лет на Месец – ситница!

Из ове Земље чуда ниједној Алиси не би пало на памет да се врати кући. Баш као и на чајанци Лудог шеширџије и овде је све откачено. Вожња у шољицама за кафу, изложба лутака из целог света и путовање са Петром Паном лебдећом барком до Земље Недођије. Постаните Снежана и крените кроз густу мрачну шуму у сусрет патуљцима или у друштву посаде Жил Верновог „Наутилуса" зароните 20.000 миља под море.

Из Земље чуда до Земље будућности осим свим могућим и немогућим возилима можете доћи и жичаром. А у Земљи будућности, како и доликује, испробајте како ће изгледати живот ваших праунука и видите како је то бити капетан суперсоничне ракете. И спектакуларан лет на Месец овде је права ситница. Немојте се зачудити ако вас у ресторанима и баровима послуже Пинокио, Пепељуга или витезови Округлог стола или ако налетите на таблу на којој пише: „Изгубљени родитељи овде могу добити обавештења о својој деци." Ако се устручавате да играте или певате из чиста мира, биће чудни стотинама других који то чине.

Ако би којим случајем, на неком међугалактичном пријему, наша планета Земља морала да се представи у две речи, најбоље би било да се помене Епкот центар који је једна од грофовија Дизнијевог краљевства. Овде се дословце путује кроз време и простор: од постанка света и доба диносауруса до савремене космичке ере. Истражују се океани и присуствује борби коју води људски организам са свим својим непријатељима. Ту је и наш глобус у малом. Шетајте крај пирамида древних Маја, прођите кроз Рајска врата Забрањеног града какав је и онај у Кини. Храните голубове на тргу Св. Марка или балоном крстарите преко минијатурне Француске. Од Норвешке до аутентичне мароканске пијаце требаће вам свега пар корака и никакав пасош. Увече, уз музику и уличне забављаче из целог света, све се заврти испод шареног снопа светлости ласера бљештавих фонтана, ватромета. И то није све.

Пажња, снима се!

Каква је ово прича о Дизнију и Америци када још нисмо поменули филм?! За филм и Америку постоји једно име – Холивуд. Откуд Холивуд стотинама километара далеко од Калифорније? Е, па, у Дизнијевом свету све је могуће.

Једна од атракција је и Дизнијев MGM Студио. И у овом луцкастом Холивуду на улицама све врви од ловаца на аутограме, заносних старлета, ужурбаних продуцената. Ту је чак и чувено Кинеско позориште испред кога, као и испред оног Холивудског, звезде филмског неба остављају своје отиске. Али, унутар овог здања крећете у необичну вожњу кроз седму уметност па вам се може десити да се за вама окрене неодољиви Хемфри Богарт пре но што испрати Ингрид Бергман из „Казабланке" или да вас Индијана Џонс узме у наручје и поведе са собом у неку пустоловину. Врата великих студија отворена су за вас и, ако желите, можете постати део замршене филмске машинерије: на неком снимању наћи ћете се иза или испред камера, позајмићете глас неком цртаном јунаку и гледати како се ствара анимирани филм или сложени филмски ефекти. Пажња – снима се!

Добродошли у земљу где су краљеви обични грађани, а обични грађани краљеви, где живе све бајке икада испричане, где, ако крочите, нећете бити први који је пожелео да тамо заувек остане. „Забавник" и Лутрија Војводине нуде вам шансу да доживите највећу атракцију на свету. Зар сте о бољем поклону могли и да сањате?

А. В.

ЛЕТО НА „АФРИЧКОЈ" ОБАЛИ ЗАБОРАВЉЕНОЈ У ЕВРОПИ

Алгарве – звучи помало шпански, помало арапски, али углавном мало познато или сасвим непознато. Када се дода најједноставнија одредница Алгарве – југ Португалије, у тренутку ћете помислити: како се нисам одмах сетио! Али, ако се замислите и покушате да проширите опис, вероватно ће тешко ићи.

Једноставно, Алгарве је доскора код нас ретко помињан па није лако замислити једну од најскорије „откривених" великих туристичких обала које уживају међународни углед. „Путник", прва међу нашим туристичким агенцијама, водећи вас овог лета у Алгарве омогућује вам да откријете, у правом смислу те речи, део једне земље за коју су открића нових територија вековима била упорна тежња и главни циљ и која су јој, у највећој мери, донела заслужни углед и признање читавог света.

„Путник" је „освојио" Португалију пре скоро четврт века, упознајући прве југословенске туристе са овом изузетном земљом која се тада код нас убрајала у „далеке одреднице" и док је Алгарве био искључиво географски, али не и туристички појам.

Са својим гостима „Путник" јој се враћао претходних година приређујући обиласке најпознатијим португалским градовима. Ове године „Путникове" добро испланиране туристичке експедиције имају за циљ, поред разгледања и посета, одмор, купање и разоноду у познатим португалским летовалиштима.

Португалска геометрија

Замислите правоугаоник чија је дужина странице север – југ 561 km, а ширина у правцу исток – запад 218 km, смештен на крајњем западу Европе, на Иберијском полуострву, површине 88.550 km². У њега би могле да се сместе Аустрија или Србија. Повуците линију отприлике по средини правоугаоника. Уцртали сте највећу португалску реку Тежо на чијем се ушћу у Атлантик налази Лисабон, једна од најлепших метропола света.

Распоредите десет милиона становника по правоугаонику тако да их у северном делу буде, у просеку, 95, у средини 140 а на југу 40 по квадратном километру. Они говоре језиком који је по распрострањености седми у свету.

Замислите, на крају, у дну великог, мали правоуганик чија се дужина поклапа са ширином великог. То је Алгарве. Велики правоугаоник постао је Португалцима мали у 16. веку када је ова земља постала водећа поморска сила света. Бескрајна и неиспитана пространства Атлантског океана испред њихоих обала била су стални изазов за померање граница познатог света и откривање нових простора иза њих. Нико, па ни Шпанци, њихови велики суседи и такмаци, нису се томе толико посветили остварујући своје замисли фанатичном упорношћу, али и систематичношћу у припремама.

У плејади предузимљивих и одважних португалских помораца само је један коме су наденули надимак Морепловац. То је принц инфант Хенрик (1394–1360), син краља Жоаоа I, који уистину није пловио морима већ је повучено живео у свом двору на рту Сагреш. Ту је, окруживши се искусним морским вуковима и научницима, основао поморску школу у којој су усавршаване карте и навигациони инструменти и обављане припреме за велика путовања. У Сагрешу се родила и разрађена је идеја о градњи чувене португалске „караване", брода који пуна два века није имао премца, сјединивши у себи све најбоље особине пловила, па и способност да плови по јаком ветру.

Мудри принц нашао се само једном на броду и то још врло млад, приликом опсаде Сеута 1415. године када је са својим оцем и браћом учествовао у нападу моћне португалске флоте од 200 бродова на ову велику луку маварских пирата. После ове битке Португалци су створили од Сеуте прво снажно афричко утврђење контролишући одатле Гибралтарски мореуз.

Заокупљен идејом о откривању новог безбедног „пута зачина" према Индији, Хенрик подстиче нове атлантске експедиције постављајући својим заповедницима све сложеније задатке. Његови поморци открили су предивне зелене архипелаге Мадеру (1420) и Азоре (1427) који се и данас налазе у саставу португалске републике. Одмах за-

тим Жил Еанеш је 1434. прешао рт Божадор у западној Африци, границу до тада познатог света.

Хенрик Морепловац умро је 1460. године, пошто је поставио циљеве а ентузијазам и елан пренео на нове адмирале, капетане и њихове посаде. Диего Као стиже до ушћа Конга 1482, а Бартоломео Диаз успева да оплови рт Олуја коме даје име Рт Добре Наде. Најзад , Васко де Гама после девет месеци пловидбе стиже јула 1497. до Калкуте, пошто се два месеца раније, као први Европљанин, искрцао на обале Мозамбика. После потписивања Уговора у Тордесиљасу 1494, којим су са својим ривалима Шпанцима поделили још неоткривени свет и разделили сфере утицаја занимање Португалаца све више се усмерава на Јужну Америку и Азију.

Педро Алвареш Кабрал открива Бразил 1500. године а захваљујући Афонсу де Албукерку који је запосео Гоу 1510. на западној обали Индијског потконтинента Португалци контролишу поморске путеве у Индијском океану и три деценије доцније успостављају трговачке везе са Кином, Сијамом и Индонежанским острвима.

И још један Португалац, можда и највећи, међу славним морепловцима – Магелан. За рачун конкурентске шпанске краљевске куће пошао је 1519. да открије нови пут за Молучка острва или „острва зачина". Исписао је југоисточну обалу Јужне Америке, открио мореуз на југу „зеленог континента" који носи његово име и туда прошао у Велики океан наденувши му име „тихи" јер у њему није било бура које је доживео на Атлантику. Погинуо је у борби са домороцима на Филипинима 1421. године а његова експедиција је завршила пут око света доказавши да је Земља округла.

Потомака ових великана има данас на свим континентима, али их треба упознати ту, на њиховој земљи, у португалском правоугаонику. То је данас, као и некада, народ морепловаца, рибара и трговаца, спонтан, једноставан и гостољубив, неоптерећен славом и величином својих предака, али веома поносан на њихов свеукупни допринос савременом свету, који на прави начин и с мером поштује и чува своје традиције и обичаје.

„Заборављена" обала

Вратимо се Алгарвеу. Део окренут према мору, јужни и западни, лежи наспрам обала два континента; до афричког је мало више од 200, до америчког мало мање од 4.500 километара, а између њих непрегледно пространство Атлантика. Сличности са ближим афричким копном су бројне, пре свега у погледу рељефа и климе. Као у Мароку, дуге плаже прекривене финим белим песком а у брежуљкастом залеђу плодно земљиште са насадима смокава, бадема и агава, баштама са поврћем и цвећем; угодна клима, са уједначеним температурама, без жеге и са мало падавина. Мештани у шали кажу да имају само три годишња доба, од којих највише воле благу јесен која се, по њима, завршава 31. децембра и нешто свежије пролеће које почиње 1. јануара.

Уз утицаје који су приметни у архитектури, фолклору и музици Алгарвеу су и име донели Мавари из Африке; Ал Гхарб на арапском значи запад. Када су одлазили, протерани после пет векова на овом тлу, оставили су све што су донели а нису понели готово ништа. Стога није чудо што је Алгарве назван афричком обалом „заборављеном" у Европи.

Фаро је престонциа и капија Алгарвеа која лежи на најјужнијој тачки Португалије, окружена остацима некада моћне зидине. Овај живописни и љупки град са четрдесетак хиљада становника има посебно место у португалској историји; његовим освајањем 1249. године краљ Алфонсо III срушио је последњи мавarски бедем и означио крај арапског присуства у овој земљи.

Прекрасно обалско шеталиште, стара градска четврт иза парка Мануел Бивар, катедрала из 18. века, монументална барокна црква Игреха до Кармо најпознатије су знаменитости које привлаче туристе међу којима су традиционално најбројнији Енглези.

У богатом поморском музеју поред планова и карата, навигационих инструмената и макета чувених „каравела", налазе се отисци текстова сложени у јеврејској штампарији у овом граду, из које су крајем 15. века изашле прве штампане књиге у Португалији. Фаро има путничку луку и међународни аеродром од којих се посетиоци превозе до оближњих летовалишта.

„Путник" је за своје госте одабрао најатрактивнија међу њима: Куартеиру (22 km), Албуфиеру (37 km) и Алвор, 67 километара удаљен од Фара према западу, које повезује обалски пут пролазећи крај пешчаних плажа, педесетак метара од Океана, чије воде греје топла Голфска струја.

Иако се налазе на истој географској ширини на којој и Атина, а јужније од Мајорке, и поред приближно 3.000 сунчаних сати годишње, у овим местима чак и усред лета температура ретко прелази 35 степени. Са бројним новим хотелима, пансионима, ресторанима, дискотекама и баровима подсећају на шпанска медитеранска летовалишта, али природнија, јер њихови становници још увек нису претворили туризам у индустрију.

Град коме приписују вечност

Доћи у Португалију а не видети Лисабон био би велики пропуст. „Путников" излет до португалске престонице заиста је незабораван.

Уз посету старој фарми на којој се пева фадо, и излет у Севиљу прдставља заиста вредну награду за сваког добитника у „Путниковој" „Игри у игри или ... више од (једне) игре".

Већ у доласку, прелазећи преко огромног висећег моста километарског распона, дивићете се јединственом положају Лисабона, на проширеном ушћу реке Тежо у Океан. Због свог пространства и јаког златастог одсјаја којим зрачи у смирај дана, ово речно проширење названо је „морем сламе".

Улазите у град и луку за који је Камоинш, творац епопеје „Лузитанци", највећи португалски песник ренесансе, славећи велика поморска открића и подухвате написао: „То је принцеза свих градова света... пред којом ће се поклонити и дубоко море". Чак и ако се не сложите са великим поетом, мораћете да признате да такву, па ни слична, принцезу нисте видели.

Легенда каже да га је основао Одисеј а историчари да је првобитно био феничанска лука. Лисабон је, као Рим или Истанбул, град подигнут на седам брежуљака, коме се приписује вечност. Током његове бурне прошлости настале су монументалне грађевине, прекрасни споменици, цркве и манастири, пространи

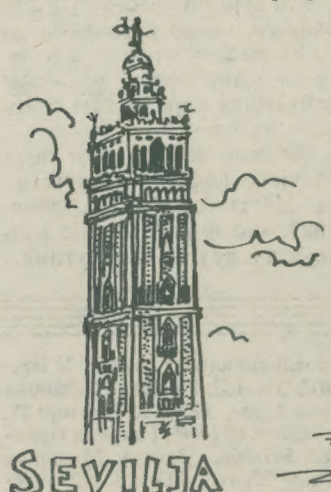

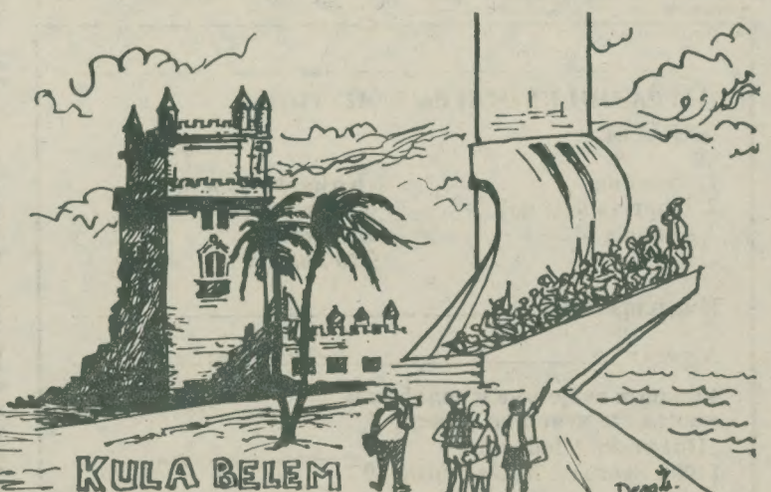

трговi и паркови које су плод неспутаних идеја и визија остварених предузимљивошћу и вештином својих градитеља који су у њих уградили знање стечено широм света. Истовремено, сачувани су готово нетакнути квартови у којима живи обичан свет, приљубљени уз његове брежуљке, као што су Алфама или Барио Алто где је настао фадо. Поменимо само једну кулу и један споменик, стари и нови симбол овога града, неизоставни делови његове силуете. Кула Белем је ремек-дело архитектуре мануелијанског доба (прелаза португалске готике у ренесансу на самом почетку 16. века) која се некада налазила на острвцу усред Тежа, али је променом корита реке доспела на његову обалу. Споменик откривима подигнут је у част Хенрика Морепловца, поводом 500-годишњице његове смрти (1960) морепловци, поменути у првом делу ове приче.

Лисабон је град који ћете сигурно заувек упамтити.

Носталгија исказана кроз песму

Верује се да су Португалци помало повучени у себе, носталгични и склони меланхоличном расположењу иако то тешко може да се примети у свакодневним сусретима са овим, пре свега, отвореним и срдачним људима.

Бескрајно чекање и неизвесност повратка очева, браће и пријатеља са дугих путовања, из сурових ратова, често опасног рибарења на далекој пучини и њихова велика чежња за повратком својим најмилијима оставили су без сумње трага у души и менталитету овог народа.

Носталгија је нашла одраза у тужним песмама које су се певале од краја 18. века и постале веома популарне у Лисабону од четврте деценије прошлог века када постају нека врста сетних градских песама и добијају назив фадо који потиче од латинског фатум – судбина.

Присуствовање фаду у „Португалској ноћи", на коју вас води „Путник" током боравка у Алгарвеу, открће вам део богате музичке културе и фолклора ове земље. Певаче или, још чешће, певачице обично средњих година, обучене у тамна или црна одела или хаљине прати сноп светлости рефлектора на једноставној сцени док вас прожима тужна мелодија и меланхоличан али продоран глас. Прате га обично двојица музичара озбиљна лика и израза, на виолама, врсти гитаре са 12 жица који из својих инструмената извлаче најтананије тонове. Популарности фада у свету изузетно је допринела фантастична Амалија Родригес. Једно је, међутим, фадо као песма са плоча, а друго фадо уживо као целовит доживљај. Судбина је предвидива, на жалост, само у стварима које нису судбоносне; сутрадан после „Португалске ноћи" многи ће посетити музичке продавнице.

Андалузијска лепотица

И трећи излет који „Путник" организује из летовалишта у Алгарвеу је веома занимљив и врло садржајан; боравак у обема иберијским земљама у једном дану, поређење њихових јужних предела и посета Севиљи, једном од најлепших и најзеленијих градова на полуострву, андалузијској лепотици и престоници, милионском граду на реци Гвадалкивир.

Севиља се већ издалека најављује 98 метара високим торњем своје огромне катедрале, треће по величини у католичком свету, после цркве Светог Петра у Риму и Светог Павла у Лондону.

„Изградимо тако велику цркву да они који је буду видели помисле да смо били луди". Ова реченица коју је изговорио градски капелан 1401. године док се припремала изградња катедрале на месту некадашње џамије стално вам је у глави док разгледате богато декорисани храм задивљујућих димензија у коме почива Кристифор Колумбо.

Обићи ћете чувени Алказар, богати дворац арапских а затим шпанских владара, са уметничким делима непроцењиве вредности и експонатима који сведоче о значају и важном месту које у историји Шпаније заузима овај град. Прошетаћете кроз Санта Круз, андалузијску четврт традиционалне архитектуре, са резиденцијама севиљске аристократије украшеним цветним балконима и лођама, и уским кривудавим улицама којима се долази до малих тргова у сенци поморанџи. Одмараћете се у парковима Марије Луизе који су у 19. веку били раскошни вртови палате Сан Телмо. Видећете зграду старог Универзитета, некадашње фабрике дувана у којој се одвија радња Меримеове „Кармен" коју је својом опером овековечио Жорж Бизе. Дивићете се најлепшем андалузијском тргу Америка изграђеном поводом ибero-америчке изложбе 1929. године. Видећете све што се може видети у једном дану и у Алгарве понети целовит утисак о овом дивном граду. Све заједно биће то угодно путовање са „Путником" по земљама вечитих путника од којих смо много сазнали и научили.

Ж. Д.

Правила

ИГРА У ИГРИ ИЛИ ВИШЕ ОД (ЈЕДНЕ) ИГРЕ

У свом програму летовања за ову годину „Путник" је припремио избор од 45 познатих летовалишта у 20 познатих туристичких области Европе, Африке и Азије. Купајте се на плажама Шпаније, Малте, Туниса, Италије, Француске, откријте шарм Португала, преко Грчке и Егејског мора допловите до Турске, Израела, Кипра, поцрните на Црном мору, у Совјетском Савезу или Бугарској.

„Забавник" вам доноси делић тога света. Заједно са „Путником" обавештаваће вас о сваком атрактивном путовању које нуди и рећи понешто занимљиво о факултативним излетима који су уједно и награде у нашој новој заједничкој игри. Ништа лакше!

Упишите своје податке на купон, купон залепите на дописницу, а дописницу пошаљите на адресу „Забавника".

Остало је наша брига. Једном недељно извлачиће се 10 добитника. Награде су, као што већ знате, бесплатно коришћење на купону наведених факултативних излета за две особе, наравно, уколико се ове године определите да летујете са „Путником". Ови излети организују се из летовалишта која су наведена у „Путниковој" брошури „Летовања у иностранству '91" и нису урачунати у основну цену аранжмана. Имена првих добитника објавићемо у броју од 24. маја, односно четири недеље после извлачења.

Награде не могу да се мењају за новчану противвредност, али ако добитник жели, своју награду може да замени за комплет излета у некој другој регији или земљи. Добитник може да одреди другу особу која ће користити награду уместо њега. На крају игре, после свих девет недеља и девет могућности да добијете неки од комплета излета, сви до тада приспели купони учествују у финалном, џокер извлачењу за 50 награда – комплета излета за једну особу, по жељи добитника који ће сам одабрати излет.

Желимо вам да овог лета пакујете кофере у друштву са „Путником", а „Забавник", као и увек, остаје ваш најбољи другар и сапутник.

НАГРАДНИ КУПОН бр. 3 ПУТНИК АЛГАРВЕ

1. Лисабон
2. Португалска ноћ
3. Севиља

Комплет излета за две особе
Вредност: 220 долара

Име и презиме: _____

Адреса: _____ **Телефон:** _____

Упишите своје име и телефон и пошаљите купон на адресу:
„Политикин Забавник"
11000 Београд, Македонска 29

ПУТНИК – информације у свим пословницама у земљи. У Београду: Трг Маркса и Енгелса 1, тел. 011/331-163, Генерала Жданова 32, тел. 342-588, Драгослава Јовановића 1, тел. 332-911, Теразије 27, тел. 339-818, Трг братства и јединства 1а, тел. 657-995, Гаврила Принципа 52, тел. 644-874, Пожешка 45, тел. 541-366, у Земуну, Маршала Тита 24, тел. 614-516, Булевар револуције 97, тел. 423-915, у Младеновцу, Иве Лоле Рибара 32, тел. 822-1213.